

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА**

*∨ Деолігархізація по-українськи:
оцінки експертів*

- **БЕЗПЕКА**

*∨ Законопроект
«Про основи національного спротиву»*

№ 10-11 (215-216) ЧЕРВЕНЬ 2021

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 10-11 (215-216) 2021

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

Ю. Половинчак

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск), Т. Дубас,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті

Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент підписав закон щодо підтримки
українських авіакомпаній під час переходу
до використання літаків вітчизняного
виробництва 3
В. Зеленський підписав закон щодо
меценатської діяльності у сфері фізичної
культури та спорту 3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Беззуб І.
Деолігархізація по-українськи:
оцінки експертів..... 4
Хилько М.
Законопроект «Про основи національного
спротиву» як крок до імплементації нової
Стратегії військової безпеки України 14
Аулін О.
У парламенті України пропонують визнати
ХАМАС терористичною організацією 20

УКРАЇНА У ФОКУСІ ІНОЗЕМНИХ ЗМІ
(1–31 травня 2021 р.)..... 23

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА * 44

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент підписав закон щодо підтримки українських авіакомпаній під час переходу до використання літаків вітчизняного виробництва

Президент В. Зеленський підписав Закон № 1492-IX «Про внесення зміни до розділу XXI “Прикінцеві та перехідні положення” Митного кодексу України щодо продовження надання українським авіакомпаніям перехідного періоду для використання літаків вітчизняного виробництва», який Верховна Рада України ухвалила 1 червня 2021 р.

Цей документ сприятиме підтримці українських авіакомпаній у період переходу до використання літаків вітчизняного виробництва.

Зокрема, закон продовжує до кінця 2024 р. можливість експлуатації в Україні в режимі тимчасового ввезення з умовним звільненням від митних платежів літаків, ввезених українськими авіакомпаніями за оперативним лізингом.

У такому режимі на митну територію України можуть ввозитися літаки з масою порож-

нього обладнаного апарата понад 10 тис. кг, але не більше 30 тис. кг та максимальною пасажиромісткістю від 44 до 110 місць.

При цьому, відповідно до закону, уряд має врахувати в проєкті державного бюджету України на 2022 р. фінансування заходів Державної цільової науково-технічної програми розвитку авіаційної промисловості, зокрема щодо відновлення повномасштабного серійного виробництва цивільних літаків в Україні, освоєння виробництва вертольотів, створення умов для збереження частки ринку авіаперевезень для вітчизняних виробників.

Для забезпечення виконання поставлених завдань Глава держави звернувся до Прем'єр-міністра України з відповідним листом (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-shodo-pidtrimki-ukrayinskih-aviakom-69101>)). – 2020. – 18.06).

В. Зеленський підписав закон щодо меценатської діяльності у сфері фізичної культури та спорту

Президент України В. Зеленський підписав Закон № 1520-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо меценатської діяльності у сфері фізичної культури і спорту», який парламент ухвалив 2 червня 2021 р.

Документ урегулює меценатську діяльність у сфері спорту, що матиме позитивний вплив на розвиток фізичної культури та спорту. Закон враховує європейську практику підтримки спорту з боку представників бізнесу та специфіку вітчизняного законодавства.

Зокрема, закон містить визначення понять «меценатська діяльність у сфері фізичної культури і спорту» та «меценатська допомога», а також визначає напрями та

види такої діяльності, зокрема: забезпечення матеріально-технічних умов для розвитку фізичної культури і спорту, матеріальна та інша допомога спортсменам, сприяння в підготовці до Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських ігор та участі в них тощо.

Згідно з документом, меценатська діяльність у сфері фізичної культури та спорту здійснюється на підставі письмового договору між меценатом і бенефіціаром або отримувачем меценатської допомоги в інтересах бенефіціара. При цьому меценат, отримувач та бенефіціар меценатської допомоги не можуть бути пов'язаними особами.

Окрім того, закон визначає шляхи державної підтримки меценатської діяльності у сфері фізичної культури та спорту, зокрема це

відзначення меценатів державними нагородами та почесними відзнаками, сприяння увічненню імені мецената на будинках та спортивних об'єктах, надання пільг меценатам, підтримка організаційних та інформаційних заходів з популяризації меценатської діяльності тощо.

Закон набирає чинності через один місяць з дня його опублікування (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-pidpisav-zakon-shodo-mecenatskoyi-diyaln-69145>). – 2020. – 22.06).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

I. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Деолігархізація по-українськи: оцінки експертів

Навесні 2021 р. в українському інформаційному полі знову з'явилася тема деолігархізації. Проблема української олігархії та її системного впливу на українську політику не нова.

Президент України В. Зеленський визначив боротьбу з олігархами в країні одним зі своїх пріоритетів. На його думку, політика деолігархізації полягає в тому, щоб позбавити олігархів сконцентрованого медіаресурсу, непрозорого доступу до стратегічних активів, а також «даху» у владних структурах. Процес деолігархізації в Україні триватиме, допоки всі олігархи не стануть просто представниками великого бізнесу, наголосив В. Зеленський.

Про необхідність обмежити вплив олігархів в Україні дедалі частіше, окрім Президента, говорять українські експерти та західні політики, українські ЗМІ і прості громадяни.

Виступаючи на конференції «Стратегія національної безпеки України» у рамках Всеукраїнського форуму «Україна 30. Безпека країни», Секретар Ради національної безпеки і оборони України О. Данілов наголосив, що поряд з військовою агресією Російської Федерації однією з основних загроз національній безпеці є олігархічна система, яка почала формуватися фактично одразу після набуття Україною незалежності за повної бездіяльності влади. За словами секретаря РНБО, зрощення олігархічного бізнесу з чиновниками і силовиками дало олігархам важелі впливу для усунення конкурентів позаекономічними методами, що гальмувало розвиток країни.

Сформовані олігархічні групи через інкорпоровані у владу «свої» кадри фактично приватизували сектори вітчизняної економіки – газову, хімічну, енергетичну, нафтопереробну та аграрний сектор. Монополії призвели до глибинної корупції. Саме тому будь-яким системним реформам чиниться шалений опір олігархів, адже це загрожує їхньому домінуючому становищу в економічній сфері та впливу на державні інституції, зауважив О. Данілов.

У свою чергу, Прем'єр-міністр Д. Шмигаль зазначив, що олігархічна система гальмує розвиток і зменшує шанси на «українське економічне диво».

За словами радника Президента з питань економіки О. Устенка, процес деолігархізації в країні, розпочатий Президентом, спрямований не на боротьбу з окремими представниками великого бізнесу, а на зміну системи, зменшення бар'єрів для ведення бізнесу і встановлення єдиних для всіх правил гри. Проведені «внутрішні розрахунки» показують, що якби економіка України розвивалась так само як вся світова економіка «без олігархів у тій катастрофічній формі, в якій вони існують в Україні», наш ВВП за підсумками року був би близько 400 млрд дол., а не 150 млрд, які очікуються цього річ, переконаний він.

На думку іноземних експертів, зокрема, колишнього спецпредставника Держдепартаменту США з питань України К. Волкера, Україні потрібне незалежне та кваліфіковане судочинство, кваліфіковані та

неупереджені Офіс Генерального прокурора та Державне бюро розслідувань, антитрестове законодавство та впровадження механізмів для врегулювання ролі олігархів, а також відкриття економічних секторів для конкуренції та зовнішніх інвестицій.

Пов'язані з Росією та олігархами особи намагаються підірвати прогрес України у втіленні реформ та становлять головний виклик євроатлантичній інтеграції України, впевнений виконувач обов'язків помічника державного секретаря США з питань Європи та Євразії Ф. Рікер.

Політолог В. Фесенко, який досліджує українських олігархів, наголошує: в українських реаліях олігархом є той, хто поєднує великий, часто монопольний бізнес, вплив на парламент та владу в цілому, а крім того – володіє засобами масової інформації чи впливає на них. Потреба в деолігархізації України виникла давно, і запит суспільства на неї досить високий, зазначив політолог.

За результатами соціологічного дослідження «Всеукраїнський омнібус», проведеного дослідницькою компанією «Active Group» 20–21 березня 2021 р. методом САТІ (телефонні інтерв'ю за чітко структурованою анкетой за допомогою інтелектуальних систем), майже половина (47,1 %) опитаних громадян України сказали, що домінування олігархів є найбільшою небезпекою для суспільства (36,3 % – «залежність від Російської Федерації», 32 % – «залежність від «західних країн»). Третина (28,5 %) респондентів вважають, що необхідно «розкуркулити» олігархів, націоналізувавши власність, яку вони отримали незаконним шляхом. 22,1 % згодні із тим, що необхідно обмежити вплив олігархів на політичні процеси, а 17,1 % висловились за обмеження монопольного впливу олігархів на стратегічні галузі. 14,5 % українців хотіли би налагодження співробітництва між великим бізнесом та державою. Лише 2,6 % вважають, що з олігархами нічого не потрібно робити.

Засновник «Active Group» А. Єременко у своєму коментарі до результатів опитування, зокрема, зазначив, що цілком закономірним є те, що до найбільш медійно помітних «олігархів» є як позитивне, так і негативне ставлення. Людей,

що мають претензії до кожного з заможних українців набагато більше за тих, хто вважає діяльність будь-кого позитивною. Так соціологи з'ясували, як українці оцінюють вплив олігархів на державу. Найкращим вважають вплив Р. Ахметова (позитивним його вплив назвали 35,3 %), П. Порошенка (15,9 %) та В. Пінчука (12,8 %). Думки про те, що жоден з олігархів не впливає позитивно на державу, дотримується майже половина (49,4 %) респондентів.

Серед тих, чий вплив вважають негативним, В. Медведчук (56,6 %), І. Коломойський (52,3 %), Р. Ахметов (49,2 %) та П. Порошенко (48,3 %). У тому, що жоден з українських олігархів, не чинить негативного впливу, упевнені 8,5 % українців.

Опитування, проведене Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС), показує, що переважна більшість населення (92 %) вважають, що олігархи мають великий вплив на українське суспільство і здійснюють його переважно через окремих депутатів ВР (38 %), ЗМІ (27 %), ще 10 % вважають, що цей вплив здійснюється через Президента (проведено 10–12 березня 2021 р. методом САТІ на основі випадкової вибірки мобільних телефонних номерів).

Усвідомлюючи проблему олігархічної системи, яка дісталася йому у спадок, Президент В. Зеленський поставив завдання РНБО, Антимонопольному комітету, Офісу Президента розробити закон про олігархів – осіб, які впливають на українську економіку, внутрішньополітичні і зовнішньополітичні процеси.

2 червня 2021 р. на розгляд Верховної Ради України було внесено як невідкладний проект закону «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» (№ 5599). Відповідно до пояснювальної записки, метою документа є визначення правових та організаційних засад функціонування системи запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів), та пов'язаних

із ними осіб, змісту та порядку застосування відповідних заходів реагування.

Законопроект налічує 13 сторінок і включає 10 статей. У ньому прописані критерії визначення «олігарха», створення Реєстру олігархів, ознаки небездоганної ділової репутації тощо. Документ містить пояснення таких понять як бенефіціар, посібник, контролер, пов'язана особа.

Згідно з проектом закону, для визнання фізособи олігархом, вона повинна відповідати хоча б трьом з чотирьох критеріїв:

- 1) брати участь у політичному житті;
- 2) мати значний вплив на засоби масової інформації;
- 3) бути кінцевим бенефіціарним власником (контролером) природної монополії або бізнесу, що займає монопольне (домінантне) становище на одному з ринків протягом мінімум року;
- 4) загальна вартість активів перевищує один мільйон прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня відповідного року (це приблизно понад 2,2 млрд грн або понад 80 млн дол.).

Рішення про визнання особи олігархом, згідно з законопроектом, ухвалюватиме РНБО на підставі подання уряду, члена РНБО, Нацбанку, Служби безпеки або Антимонопольного комітету. Особу, яку визнають олігархом, внесуть у новостворений публічний Реєстр на сайті РНБО.

Включення до Реєстру олігархів матиме правові наслідки. Зокрема, олігархам заборонятиметься фінансувати в Україні роботу політичних партій, проводити закриті зустрічі з політиками, чиновниками і співробітниками ЗСУ або МВС, брати участь в приватизації великих державних об'єктів. Також особи з Реєстру повинні будуть розкрити свої активи і нерухомість, подавши декларацію до Національного агентства щодо запобігання корупції.

Рішення про виключення особи з Реєстру може бути прийняте РНБО на підставі заяви олігарха та поданих ним документів, які підтверджують відсутність у такої особи не менше двох ознак, визначених законопроектом.

Також новим документом вводиться поняття декларації про контакти, яка подаватиметься

публічним службовцем у випадку контакту з особою, включеною у Реєстр олігархів, або її представником. Декларація про контакти повинна містити відомості про особу, яка її подала, особу-олігарха чи її представника, дату і місце зустрічі, її короткий зміст.

Порушення обов'язку подання декларації про контакти є підставою для притягнення особи до політичної та дисциплінарної відповідальності.

Згідно з проектом закону, ознаками небездоганної ділової репутації особи є: наявність в особи непогашеної судимості; застосування Україною, іноземними державами (окрім держав-агресорів) санкцій до особи; включення особи до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності; позбавлення особи права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю згідно з вироком або іншим рішенням суду; неналежне виконання особою обов'язків зі сплати податків, зборів або інших обов'язкових платежів; придбання (і навіть намір придбати) ЗМІ за ціною, яка є істотно нижчою від ринкової або за рахунок коштів з невстановленим походженням; істотні або систематичні порушення вимог законодавства.

У разі прийняття, закон вводиться в дію через шість місяців з дня набрання ним чинності. Через 10 років з дня введення його в дію, закон втрачає чинність.

В Офісі Президента наголосили, що законопроект не порушує основоположних прав людей, які підпадають під визначення олігарха, а лише визначає коло цих осіб і встановлює правила їхніх прозорих взаємовідносин з представниками влади.

Документ має стати першим кроком до ліквідації олігархічної системи в Україні. За словами секретаря РНБО, йдеться про необхідність врегулювання на законодавчому рівні питань щодо: лобізму; удосконалення регулювання трансферного ціноутворення; посилення безпеки зовнішніх і внутрішніх інвестицій як складової національної економічної безпеки; впровадження ефективних антитрестових заходів протидії діяльності олігархічних монополій; захисту

інвестицій шляхом впровадження ефективних інструментів незалежного судового контролю.

Коментуючи десятирічний термін дії закону, політичний експерт ГО «Слово і діло» В. Гладких пояснив, що за цей час має бути напрацьована нова нормативно-правова база, що розв'яже усю сукупність проблем, які наразі роблять можливим такий вплив влади економічної на політичну. На думку О. Данілова, сформована таким чином законодавча база дозволить захистити вітчизняну економіку і стане основою захисту національних інтересів.

У Міністерстві юстиції переконані, що прийняття закону про деолігархізацію прискорить рух України до Європи та членства в НАТО, та дозволить уникнути появи нових олігархів. Про це повідомив міністр юстиції Д. Малюська під час виступів на Всеукраїнському форумі «Україна 30. Економіка без олігархів».

Як пояснив радник голови Офісу Президента з антикризових комунікацій М. Подоляк, цей документ покликаний захистити суспільство від деструктивного впливу олігархів, змінити традиційну систему тіньових взаємовідносин між олігархами й публічними політичними суб'єктами.

Кроки В. Зеленського, спрямовані на демонтаж олігархічних практик, позитивно оцінюють і європейські дипломати. Так, посолка Німеччини в Україні А. Фельдгузен заявила, що країни Великої сімки схвалюють намір Президента нарешті боротися з глибоко вкоріненим впливом олігархічних інтересів на політичне, й особливо економічне життя України.

Коментуючи законопроект про олігархів, голова представництва ЄС в Україні М. Маасікас зазначив, що у центрі боротьби з олігархами в Україні має стояти зміцнення державних інституцій та довіри до них українських громадян.

Разом з тим, голова фракції «Слуга народу» Д. Арахамія висловив думку, що процедура ухвалення ініційованого Президентом законопроекту буде нелегкою. Він прогнозує, що його розгляд буде максимально блокуватися різними групами впливу. За його словами, під певним впливом перебувають і депутати

провладної партії. Крім того, упевнений Д. Арахамія, будуть тисячі правок, кожен депутат і кожна фракція захочуть додати щось своє, будуть й альтернативні законопроекти.

Реакція окремих політиків і представників великого бізнесу на президентський законопроект про деолігархізацію свідчить про те, що для багатьох з них він є «незручним», переконаний Д. Арахамія.

Так, власник «Метінвесту» і ДТЕКу Р. Ахметов не вважає себе олігархом і буде здивований, якщо його таким визнають, адже «політика його взагалі не цікавить», а сам він «ні на кого не впливає».

Головна проблема нашої країни, переконані у пресслужбі Р. Ахметова, не окремі особи, а корупція, несправедливі суди, неефективне управління й популізм. Як зазначила пресекретарка А. Терехова, держава має спрямувати всі зусилля, насамперед, на боротьбу з цими явищами, від чого виграють усі: і сама держава, і бізнес, і суспільство. При цьому вона наголосила, що компанії Р. Ахметова «не потребують жодних преференцій», а єдине, що їм потрібно від будь-якого уряду – це «чесна конкуренція й рівні правила гри для всіх».

У свою чергу речники п'ятого Президента України, очільника партії «Європейська солідарність» П. Порошенка заявили, що він є «першим і поки що єдиним українським політиком, який свій бізнес передав в управління всесвітньо відомій компанії з бездоганною репутацією», а його бізнес-активи утримують лідерські позиції на ринку «завдяки успішному менеджменту та високоякісній продукції». Як ідеться в коментарі, «жоден з активів П. Порошенка не був отриманий шляхом приватизації; жодна з його компаній ніколи не мали та не мають монопольного статусу на жодному з ринків, вони не користувалися пільгами з державного бюджету чи доступом до природних ресурсів, не здійснювали і не здійснюють тіньового політичного впливу».

За словами речників П. Порошенка, законодавча ініціатива щодо позбавлення олігархів впливу загрожує засадам європейської демократії в Україні. Вони також наголосили на важливості зменшення впливу великого бізнесу

на ухвалення бюджетних та політичних рішень і запропонували це робити через системні зміни антимонопольного та антикорупційного законодавства.

«Морально готовий» потрапити до Реєстру олігархів один із найбагатших українців І. Коломойський, але йому не хотілося б бути там одному. Продавати жодний зі своїх активів він не збирається, але звітувати про доходи готовий.

Попри те, що закон є важливим кроком на шляху деолігархізації, він викликав бурю обговорень та критики. Різні думки висловлюють і політичні, і економічні експерти. Від повного схвалення до абсолютного несприйняття. Вистачає й конструктивних коментарів про те, як удосконалити законопроект, аби він був справді ефективним і корисним для країни та повністю відповідав Конституції й чинному законодавству.

Документ критикують не лише політичні опоненти В. Зеленського та ті, кого в Україні заведено називати олігархами, – їхня реакція якраз передбачувана. Напрацювання Президента скептично оцінили деякі його найближчі соратники. Зокрема, спікер Верховної Ради України Д. Разумков переконаний, що в законопроекті про олігархів існує конфлікт інтересів, оскільки, гіпотетично, олігархи можуть бути в складі РНБО, яке й визначатиме людину олігархом. Тому, на його думку, варто створити спеціальний державний орган, який опікуватиметься таким Реєстром. Можливо, за аналогією з тими комісіями, які займаються відбором до НАБУ, САП, можливо, із залученням іноземних експертів, розповів очільник парламенту.

Небезпеку в тому, що, згідно із законопроектом, рішення про занесення людини до Реєстру олігархів ухвалюватиме РНБО, підпорядковане Президенту, вбачає і ексочільник Мінекономіки України П. Кухта. Той, хто контролює РНБО, зможе вибірково тиснути на будь-кого з потенційних олігархів, тож замість законопроекту про деолігархізацію отримуємо документ про «узаконене рекетирство з боку державних органів», застерігає він.

У цьому контексті народний депутат фракції «Голос» Я. Юрчишин наводить як приклад конфлікту інтересів Прем'єр-міністра Д. Шмигала, який є членом РНБО, а раніше працював в структурі ДТЕК Р. Ахметова.

Головна загроза, на думку юриста Л. Ємця, що документ створює можливості для узурпації влади. Так, РНБО на чолі з Президентом отримує функції щодо прийняття рішень обмеження прав і свобод окремих громадян, що суперечить Конституції, і дії такого роду – далекі від демократії, наголосив колишній народний депутат.

Лідер Європейської партії України М. Катеринчук також переконаний, що руйнувати олігархічну систему, яка безперечно є великим злом, неконституційними законами не можна. Прибрати вплив олігархів на державу можна цілком конституційними способами: удосконалити антимонопольне законодавство і внести зміни до Кримінального кодексу України.

Юрист і народний депутат від «Батьківщини» С. Власенко підкреслив, що законопроект В. Зеленського далекий від американської бази. В США працюють великі бізнесмени, а не олігархи тому, що там працюють інституції, незалежні регулятори. А президентський законопроект наділяє РНБО (консультативний і координаційний орган) антиконституційними повноваженнями. За словами С. Власенка, олігарха потрібно обмежувати не назвою, а нормами антикорупційного, антимонопольного законодавства, якого у нас достатньо. А в разі прийняття нового закону, ця особа звернеться не в український, а європейський суд, і без проблем виграє справу щодо обмеження прав згідно з Конституцією та отримає компенсацію від держави Україна, переконаний юрист.

Також, критику з боку експертів викликали і критерії, які визначають приналежність до олігархів. Вони прописані в законопроекті недостатньо чітко, і якщо їх не уточнити, то олігархом можуть визнати і пересічного громадянина, зазначив аналітик «Інституту законодавчих ідей» А. Климосюк. Схожу думку висловив і П. Кухта. За його словами, вони виписані так, що олігархами можуть вважатися всі великі бізнесмени країни.

Експерти критикують і критерій вартості активів. На думку директора Інституту соціально-економічної трансформації І. Несходовського, обсяг коштів, володіння якими дає підстави для визнання людини «олігархом», потребує пояснень. За цим критерієм до реєстру може потрапити понад сотня людей, більшість з яких – непублічні, зазначив економіст. А обмеження інвестиційних прагнень людей, яких назвали «олігархами», він розцінює як певний економічний тиск.

У законопроекті закладено багато норм, які не витримують ніякої фахової критики, наприклад, спікер Верховної Ради України не обов'язково повинен бути депутатом, наголошує експерт Українського інституту майбутнього О. Чебаненко. Загалом, багато норми, які або доволі легко можна буде обійти (наприклад, щодо обмежень лобістських контактів чи щодо передачі прав на ЗМІ на «добросесних» осіб), або, через явні протиріччя з Конституцією України та чинним законодавством, будуть досить-таки легко оскаржені в судах (включно щодо законності запровадження самого Реєстру олігархів та накладання на них відповідних заборон), звертає увагу фахівець.

У юриста Л. Емця виникають питання стосовно політичної і дисциплінарної відповідальності народних депутатів в частині порушення закону про декларування зустрічі з олігархом. Політична відповідальність депутата – це філософське питання, а дисциплінарна відповідальність нардепа не прописана жодним іншим нормативно-правовим актом. Тому в підсумку відповідальність для депутата за відмову подати декларацію про зустріч з олігархом реально відсутня, зазначає колишній нардеп.

Загалом експерти звертають увагу, що в документі в наявності дискримінація за майновою ознакою (так, порушення прав через те, що людина є багатю), вибіркоче правозастосування (проект виписаний фактично під окрему, заздалегідь відому групу осіб), включення в закон не об'єктивних, а оціночних категорій і критеріїв, довести ознаки яких в суді апріорі неможливо (як і не можливо оцінити, наприклад, ступінь впливовості

особи), порушення цілого ряду конституційних прав і свобод. У проекті багато оціночних суджень, чим закладені прямі корупційні ризики, наголосив Я. Юрчишин.

Тому, вважає І. Несходовський, законопроект потребує ретельного доопрацювання, передовсім, конкретизувати критерії визначення того, хто є олігархом, та затвердити чіткі критерії обсягів «потенційно олігархічного» бізнесу. За відсутності чітких критеріїв і формулювань до відповідного Реєстру можуть включати тільки бізнесменів, які належать до опозиційного табору.

Також більшість експертів переконані, що для обмеження впливу олігархів одного закону недостатньо. Як зауважив київський політтехнолог О. Кондратенко, для справжньої боротьби потрібно розробити цілий комплекс заходів – навести порядок в судах, боротися з монополістами, встановити прозорі правила гри.

На думку народного депутата від «Європейської солідарності», голови підкомітету ВРУ з гуманітарної та інформаційної політики М. Княжицького, олігархи – це ті бізнесмени, які користуються недосконалістю антимонопольного законодавства, або неефективністю антимонопольних регуляторів. Тому, за його словами, для реального приборкання українських олігархів можна почати з ухвалення законопроектів, які посилюють антимонопольне законодавство, боротьбу з корупцією та незаконним лобізмом, забезпечують прозорість власності в медіа. І не обов'язково писати новий окремих закон.

Чималий вплив олігархів на сучасний політикум відзначають у Комітеті виборців. Там заявили, що в сучасних реаліях гаманці олігархів мають значний вплив на формування списків політсил на виборах, а тому олігархи і мають вплив на політичне життя країни. Аби по-справжньому боротися з олігархами, владі необхідно напрацьовувати пакет документів, один із яких – щодо виборчого законодавства, заявив голова КВУ О. Кошель.

У свою чергу, експертка берлінського фонду «Наука й політика» С. Стюарт вважає, що Україні потрібна концепція щодо поведінки з олігархами та обмеження їхнього впливу, а так

званий закон про олігархів може бути частиною цієї концепції.

Закон про олігархів не працюватиме, якщо в Україні не буде справедливого суду, не будуть правильно працювати правоохоронні органи. Без верховенства права цей закон – імітація боротьби, легкий спосіб відзвітуватися перед виборцем, переконаний генеральний директор Dragon Capital Т. Фіала.

Президентський законопроект про статус олігархів – це спроба захопити контроль над інформаційним полем України, заявив народний депутат В. В'ятрович. На його думку, одним з головних мотивів і цілей цього закону є не позбавити олігархів їхнього майна, часто незаконно набутого, не позбавити їх можливості монополізувати цілі галузі української економіки, а позбавити їх засобів масової інформації. Такий сценарій захоплення інформаційних каналів був чітко реалізований В. Путіним, наголошує народний депутат.

Політичний експерт В. Кацман також переконаний, що замість боротьби з олігархами українці побачать боротьбу з неугодами медіа.

Про майбутній перерозподіл медіаринку говорять також Я. Юрчишин, заступник директора Українського інституту дослідження екстремізму Б. Петренко, політичний експерт А. Смолій та інші.

Народний депутат від фракції «Батьківщина» В. Івченко вважає, що державна політика має бути спрямована на те, щоб редакційна політика засобів масової інформації не залежала від їхніх власників, якими здебільшого в Україні є олігархи.

Заступниця голови КВУ Н. Линник впевнена, що законом про олігархів влада намагається усунути своїх політичних опонентів від участі в майбутніх виборах, оскільки на наступних виборчих перегонах можна буде знімати чи не цілі партії з виборчого процесу, адже існуватиме підозра у фінансуванні осіб, які будуть в реєстрі олігархів.

Ініціатива В. Зеленського виглядає скоріше як піар, аніж як реальний намір зменшити вплив олігархів, стверджують експерти.

До В. Зеленського жодна українська влада не була такою лояльною до олігархів, і про це

свідчать статки, зароблені ними за останні два роки, сказала депутатка ВРУ VIII скликання Т. Чорновол.

Як зазначив український журналіст-блогер Д. Вовнянко, за оновленим рейтингом Forbs більшість українських олігархів значно примножили свої статки (Р. Ахметов збагатів на 178 %, В. Пінчук – на 78 %, І. Коломойський – на 70 %). Тоді як за президенства П. Порошенка олігархи значно втратили свої статки (за тим самим рейтингом Forbs).

Саме тому, на думку засновника ГО StateWatch, експерта з протидії корупції О. Лемєнова, ідея розробити закон про статус олігарха і розпочати деолігархізацію продиктована розумінням, що українська влада і сам Президент залежать від олігархів, і цей вплив необхідно зменшувати.

До речі, за результатами соціологічного дослідження, проведеного Центром «Социс» 28 травня – 3 червня 2021 р., 35,7 % респондентів оцінили намір Президента В. Зеленського провести деолігархізацію в країні як популістський крок, щоб підвищити рейтинг Президента серед людей. А 12,9 % респондентів вважають цей намір намаганням В. Зеленського та його оточення переділити власність і самим стати олігархами, 8,8 % опитаних вважають таке рішення спробою взяти під свій контроль телеканали, які належать олігархам. 30 % опитаних українців вважають деолігархізацію позитивним кроком.

Окрім цього, відповідаючи на запитання «Як ви вважаєте, чи зменшить закон про деолігархізацію вплив олігархів?», 9,9 % українців відповіли, що сильно зменшить, 22,9 % – трохи зменшить, 18,2 % – ніяк не змінить. 3,2 % опитаних вважають, що вплив олігархів трохи виросте, а 4,7 % – що вплив сильно виросте. Не визначилися із відповіддю 41,1 % респондентів. Це результати соціологічного дослідження «Всеукраїнський омнібус», проведеного дослідницькою компанією «Active Group» у червні 2021 р.

Слід зазначити, що Комітет ВРУ з питань інтеграції України в ЄС відправив законопроект про олігархів на доопрацювання, оскільки, на думку депутатів, він не враховує

положення низки європейських правових актів. Зокрема, він потребує доопрацювання з метою врахування положень ст. 282 Угоди про асоціацію щодо належного дотримання принципу правової визначеності. Крім того, на думку Комітету, в документі мають бути повністю враховані положення регламенту про захист даних Європейського парламенту і Ради ЄС, а також Європейська конвенція з прав людини, Гельсінський заключний акт, рекомендація ПАРЄ № 1516 (2001 р).

Також законопроект потребує висновку уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, вважають у Комітеті.

Проте В. Зеленський сповнений рішучості просувати документ, а в разі невдачі у парламенті – виносити його на Всеукраїнський референдум.

Як зазначив міністр закордонних справ України Д. Кулеба, ініційований Президентом законопроект про статус олігархів базуватиметься на антитрестовому законодавстві США. Міністр зазначив, що «феномен олігархії» або заможних впливових бізнесменів, який є в Україні, мав місце в різних країнах, зокрема і в США.

Олігархи – явище інтернаціональне, хоча вони й мають національні особливості, що робить їх дуже різними, зазначив журналіст Д. Саєвич. Американські олігархи істотно відрізняються від українських. В історичному плані американські олігархи творили економіку, збагачувалися, примножуючи національне багатство, а відтак здобували вплив на владу. Українські – навпаки: через доступ до влади, національних ресурсів, діставали можливість збагачуватися.

Олігархи в Україні постали в результаті розвалу соціалістичної системи, коли значна частина державного майна перейшла в їхню власність. Вони й далі продовжують ставитися до державного бюджету як до джерела збагачення.

Їхні американські «колеги» багатіли передусім за рахунок пільг і переваг, які їм давали інші бізнесмени – через змову, з якою боровся уряд. Масовий споживач навіть вигравав від тієї змови, бо вона сприяла

зниженню цін, чим розоряла конкурентів або змушувала їх піддаватися диктатові олігархів.

Українські скоробагатки, займаючи монопольне становище на ринку нафтопродуктів, авіап перевезень, сталі тощо, навпаки, тримають високі ціни, від чого страждає кінцевий споживач.

Американські президенти – борці з монополіями не прагнули знищення великого бізнесу. Вони усвідомлювали його цінність для розвитку економіки. Врешті-решт маленька сімейна фірма не зможе прокласти залізницю чи побудувати літаки на продаж для Аргентини. Головне не дозволяти великому бізнесу зловживати власною економічною владою.

Перемога над олігархією американської держави значною мірою стала можлива через те, що великий бізнес не надто постраждав від свого програшу. Великі компанії зберегли чимало інструментів свого впливу на політику, які досі вміло використовують. Наприклад, Д. Рокфеллер персонально став найбагатшим якраз тоді, коли «Стандард Ойл» примусово розділили і сумарна вартість його акцій у компаніях-наступниках майже подвоїлась.

Зрозуміло, що перемозі держави у протистоянні з олігархами у США у кінці XIX – на початку XX ст. сприяли особливі умови, які відсутні в Україні: зростання економіки, що знижувало гостроту економічних конфліктів та підтримувало потужний середній клас, відсутність у захищеної океанами країни серйозних зовнішніх загроз, традиційна повага до права.

Стосовно історії розвитку та становлення конкурентного законодавства, то воно відрізняється залежно від того, про яку країну йдеться, оскільки етапи розвитку, темпи та інтенсивність подій різняться залежно від передумов, які склалися історично, від особливостей соціально-політичної ситуації в той чи інший період часу, від рівня готовності суб'єктів, передусім, нормотворчості до створення своєчасного та доцільного правового регулювання конкурентних відносин, від можливостей держави здійснювати ефективний контроль за діяльністю компаній на ринках тощо.

Розглянувши різні моделі конкурентного регулювання, можна розділити їх на дві традиційні моделі – «американську» і «європейську», що мають різні спрямування свого регулювання, мають різні політико-правові і соціальні передумови свого виникнення.

У США конкурентне законодавство отримало традиційну назву – антитрестове, основним напрямом якого стало регулювання та заборона створення трестів. За всіх недоліків та вад, основна мета антимонопольного законодавства США – запровадження чесної конкуренції серед підприємств, зниження цін для споживачів, надання доступу до кращих товарів та послуг, ширшого вибору продукції та розвитку інновацій.

Нормативно-правова база такого регулювання складається з антитрестових законів, адміністративної та судової практики. Юридичну основу антитрестового регулювання становлять три федеральні закони: закон Шермана (1890 р.), закон Клейтона (1914 р.) та закон про Федеральну торговельну комісію (1914 р.).

«Американська модель» конкурентного законодавства також існує у Канаді та Японії, Аргентині, Чилі та інших державах і здебільшого спрямована на боротьбу з існуванням монополій, тоді як «Європейська модель» конкурентного регулювання має на меті боротьбу не з монополіями, а зі зловживанням домінуючим становищем та недобросовісною конкуренцією.

Регулювання конкурентних відносин у країнах Європейської спільноти відбувається як на рівні національного законодавства, так і на рівні конкурентного права ЄС. Для забезпечення цілісного та комплексного підходу до боротьби з порушенням конкурентного законодавства в усіх країнах-членах ЄС застосовує спільну політику в області конкуренції. Конкурентна політика ЄС спрямована на запобігання порушенням та сприяння створенню єдиного європейського ринку та попередження його руйнування від протиправної діяльності юридичних осіб. Цілями також є забезпечення вільного ринку, поліпшення виробництва,

запровадження технічного прогресу, зростання ефективності економіки та підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг, забезпечення конкурентного середовища всередині Європейського Союзу та в міжнародному масштабі.

Окрім антитрестового законодавства Україна може використати світовий досвід регулювання лобіювання та лобістської діяльності. За основу пропонується взяти найкраще, в першу чергу, із норм, що регулюють лобіювання та лобістську діяльність у США та Канаді. До речі, Парламентська Асамблея Ради Європи у своїй доповіді «Лобіювання в демократичному суспільстві» від 2009 р. визнала канадську модель регулювання лобіювання та лобістської діяльності однією з найбільш ефективних у світі.

В США до таких, що регулюють лобіювання та лобістську діяльність у тому чи іншому ступені, можна віднести близько десятка нормативних актів тільки на федеральному рівні: від Першої поправки до Конституції (щодо права громадян на подачу петицій до органів державної влади) до Указу Президента США 2009 року «Заходи щодо забезпечення відповідального витрачання фонду федеральних інвестицій», Стандартів етичної поведінки для службовців органів виконавчої влади та Кодексу етичної поведінки конгресменів. На додаток, відповідне законодавство на рівні штатів.

За порушення законодавства щодо регулювання лобіювання та лобістської діяльності в США і Канаді передбачені не тільки позбавлення дозволу на цей вид діяльності та досить суттєві штрафи, а й позбавлення волі.

До речі, голова ВРУ Д. Разумков підкреслив необхідність створення в Україні законодавства про лобіювання, на прикладі США чи Європи, де лобісти відстоюють інтереси бізнесу, не порушуючи закон, вони декларують свої статки, свої контакти. Це допоможе вивести в публічну площину те негативне, що поки присутнє в українській політиці, пояснив глава парламенту.

Україна часто ідеалізує західні практики, які не покращують, а, навпаки, погіршують

стан бізнесу в країні, сказав керуючий партнер юридичної компанії AMBER С. Ханін. Тому варто враховувати іноземний досвід як позитивний, так і негативний. Наприклад, щодо деолігархізації ЗМІ. Так, Закон про телекомунікації, прийнятий в США у 1996 р., різко зменшив важливі нормативні акти щодо перехресного володіння та дозволив гігантським корпораціям скуповувати тисячі засобів масової інформації по всій країні, збільшуючи свою монополію на потік інформації в США та в усьому світі. Якщо у 80-ті роки до 90 % ЗМІ в США належало 50 корпораціям, то після реалізації вказаного Закону, близько 90 % найбільших медіакомпаній країни належать усього 6 корпораціям.

Але у будь-якому разі американський досвід вчить, що обмеження сваволі олігархів потребує інноваційних ходів. А головне, критично важливим є планомірний підхід, а не спроби «швидко все порішати». Лише зміцнення державних інститутів, поєднане з чіткою і прийнятною для великого бізнесу пропозицією «правил гри», дає шанси на успіх.

Отже, формуючи стратегію і тактику політики деолігархізації необхідно виходити з того, що така політика повинна продемонструвати суспільству свій позитивний ефект, і одночасно, мінімізувати можливі негативні наслідки і політичні ризики.

Для справжньої деолігархізації необхідно модернізувати антимонопольне законодавство, осучаснити систему оподаткування, забезпечити прозорість власності, вдосконалити схеми фінансування політичних партій та наповнення виборчих фондів, запровадити лобізм, посилити відповідальність для політиків і чиновників за отримання неправомірної вигоди (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Офіційне інтернет-представництво Президента України (<https://www.president.gov.ua/news/upershe-za-bagatorokiv-v-ukrayini-zmenshilasya-kilkist-olig-68445>); вебсайт «Укрінформ» (<https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3243998-korupcijnij-zirok-i-pazuridanilov-rozsiriv-tezu-pro-13-oligarhiv.html>); [https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3260306-ukrainski-reformi-pidrivaut-povazani-z-rosieuta-oligarhami-osobi-derzdep.html](https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3096592-ustenko-deoligarhizacia-ekonomiki-e-prioritetnim-zavdannam-prezidenta-ta-uradu.html); <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3259813-u-zakonoproekti-pro-oligarhiv-ne-jdetsa-pro-konfiskaciju-vlasnosti-deputatka.html>; <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3260340-maluska-prosit-vvazati-zakonoproekt-pro-oligarhiv-ukrainskim-vinahodom.html>; <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3258562-zahid-pozitivno-ocinue-zakonoproekt-pro-deoligarhizaciju-op.html>; <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3252863-v-ahmetova-i-porosenka-prokomentovali-zakonoproekt-pro-oligarhiv.html>; <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3259195-oligarhiv-se-ne-pritishnuli-ta-sumu-vze-narobili.html>; <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3247428-ak-borotisa-z-oligarhami-amerikanski-praktiki.html>); вебсайт німецької міжнародної телерадіокомпанії Deutsche Welle (<https://www.dw.com/uk/borotba-z-oliharkhamy-zelenskyi-obitsiaie-rivni-pravyladlia-vsieei-ukrainy/a-57901108>); <https://www.dw.com/uk/posol-yes-v-ukraini-prokomentuvav-zakonoproiekt-pro-oliharkhiv/a-57824186>; <https://www.dw.com/uk/antyoliharkhichniy-zakonoproiekt-zelenskoho-populizm-chypershyy-krok/a-57843139>; <https://www.dw.com/uk/zakonu-pro-oliharkhiv-nedostatno-dlia-obmezhenia-yikhnoho-vplyvu/a-57813737>); сайт «Рубрика» <https://rubryka.com/2020/04/09/volkerzayavyv-shho-zahyst-oligarhiv-koshtuvatyme-ukrayini-majbutnogo/>; <https://rubryka.com/2021/06/04/kolomojskyj-deoligarhizatsiya/>); сайт компанії Active Group (<https://activegroup.com.ua/2021/04/22/majzhe-tretina-ukraynciv-vvazhaye-shho-oligarxiv-treba-rozkurkuliti/>); <https://activegroup.com.ua/2021/06/24/narodnij-rejting-oligarxiv/>); сайт Київського міжнародного інституту соціології (<http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1020&page=2&t=1>); офіційний вебпортал Верховної Ради України (http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72105); <https://iportal.rada.gov.ua/news/Top-novyna/210764.html>); інтернет-видання nalogos.ua ([13](https://nalogos.ua/2021/06/06/arahamiya-ochikuye-tysyachi-</p>
</div>
<div data-bbox=)*

porpravok-do-zakonoprojektu-pro-oligarhiv/); сайт Європейської партії України (<http://epu.in.ua/uk/mikola-katerinchuk-kartkovi-parkanchiki-dlya-oligarhiv/>); вебсайт Lb.ua (https://lb.ua/news/2021/06/03/486260_zakonoproektom_ob.html); сайт «Цензор.НЕТ» (https://censor.net/ru/blogs/3269223/fktivniyi_zakonoproekt_pro_olgarhv_abo_bagato_galasu_nchogo); вебпортал медіакорпорації «Радіо Свобода» (<https://www.radiosvoboda.org/a/zelenskyi-ta-oliharkhy-chy-zdatna-bankova-na-deoliharkhizatsii-ukrainy/31207903.html>); вебсайт «5 канал» (<https://www.5.ua/polityka/vladi-treba-napratsiuvaty-paket-dokumentiv-u-kvu-vvazhaiutshcho-zakonoproiekt-pro-deoliharkhizatsiunichoho-ne-zmynyt-246221.html>); <https://www.5.ua/polityka/zhodna-vlada-dosi-ne-bula-takoiu-loialnoiu-do-oliharkhiv-chornovol-240721.html>; <https://www.5.ua/polityka/forbes-nazvav-oliharkhiv-statky-iakykh-za-prezydenstva-zelenskoho-zroslyu-2-3-razy-vovnianko-239270.html>); вебсайт «Громадське телебачення» (<https://hromadske.ua/posts/prezidentstvo-zelenskogo-deoligarhizaciya-j-kupivlya-ukrayinskoyi-pravdi-intervyu-z-tomashem-fialoyu>); сайт NEWS UA (<https://newsua.one/news-politics/deoligarhizaciya-zel.html>); інформаційне агентство «Українські Національні Новини» (<https://www.unn.com.ua/uk/news/1931341-nardep-rozpoviv-pro-diyevipravovi-instrumenti-borotbi-z-oligarkhami>); сайт «Еспресо» (<https://espreso.tv/zakonom-pro-oligarkhiv-vlada-namagaetsya-znishchitsvoikh-politichnikh-oponentiv-na-maybutnikh-viborakh-linnik>); сайт Ценстру SOCIS (<https://socis.kiev.ua/ua/2021-06-09/>); сайт news.liga.net (<https://ua-news.liga.net/politics/news/komitet-vidpraviv-zakonoproekt-zelenskogo-pro-oligarhiv-na-doopratsyuvannya-scho-ne-tak>); сайт Texty.org.ua (<https://texty.org.ua/articles/103084/yak-yim-ce-vdalosya-ssha-shob-obmezhyty-oliharhiyuvytratyly-17-rokiv/>); (Швидка Т. Історія становлення і формування конкурентного законодавства (іноземний досвід) (<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/1/10.pdf>); сайт Українського Інституту Майбутнього (<https://uifuture.org/publications/deoligarhizaciya-i-zakon/#more-8516>); вебсайт видання «Юридична Газета» (<https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/zakon-pro-oligarhiv-chi-stane-volodimir-zelenskiy-ukrayinskim-teodorom-ruzveltom.html>).

М. Хилько, канд. філос. наук, ст. наук. співроб. ФПУ НБУВ

Законопроект «Про основи національного спротиву» як крок до імплементації нової Стратегії воєнної безпеки України

У загальних положеннях затвердженої указом Президента України від 25 березня 2021 р. №121/2021 Стратегії воєнної безпеки України «Воєнна безпека – всеохоплююча оборона» відзначено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України – справа всього українського народу. За умов екзистенційної воєнної загрози національній безпеці, зростання дефіциту фінансових ресурсів та дисбалансу воєнних потенціалів України та Росії – Стратегія відзначає необхідність базуватися на всеохоплюючій обороні України, що передбачатиме використання для відсічі зовнішньої агресії всього потенціалу держави та суспільства.

У контексті практичної реалізації нової Стратегії воєнної безпеки України, 25 травня

2021 р. Президентом України було внесено до Верховної Ради України як невідкладний проект закону № 5557 «Про основи національного спротиву». Як відзначено на вебсайті Ради національної безпеки і оборони України, у розробці законопроекту № 5557 взяли участь представники Офісу Президента України, міжвідомчої робочої групи з підготовки пропозицій щодо зміцнення обороноздатності держави (утвореної при РНБОУ), Генерального штабу Збройних сил України, Командування Сухопутних військ ЗСУ, Командування Сил спеціальних операцій ЗСУ, представники експертного середовища. Розробники доклали зусиль, щоб оптимально поєднати розвиток системи територіальної оборони, організаційних засад забезпечення

руху опору та підготовки населення до участі в русі національного спротиву.

У пояснювальній записці до законопроекту «Про основи національного спротиву» зазначено, що його цілями є визначення правових та організаційних засад національного спротиву, основ його підготовки та ведення, завдань і повноважень сил безпеки та сил оборони з питань національного спротиву. Законопроект спрямовано на вирішення наступних завдань: формування в Україні національного спротиву; сприяння максимально широкому залученню населення до дій, спрямованих на забезпечення суверенітету і територіальної цілісності держави; визначення завдань територіальної оборони, руху опору і підготовки громадян України до національного спротиву; встановлення порядку організації, підготовки та ведення територіальної оборони і руху опору; унормування повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування з питань національного спротиву; визначення засад фінансування і матеріального забезпечення національного спротиву та забезпечення соціального захисту військовослужбовців і добровольців Сил територіальної оборони Збройних сил України та осіб, які виконують завдання руху опору.

Закладена у законопроекті концепція реалізується шляхом розбудови потужної територіальної оборони та створення руху опору, які разом з підготовкою громадян України до захисту держави формують систему національного спротиву. Положення проекту закону передбачають залучення до національного спротиву широких верств населення України, що сприятиме підвищенню рівня національної стійкості й обороноздатності держави в умовах неконвенційних загроз, а також згуртуванню суспільства, патріотичному вихованню громадян, наданню обороні України всенародного характеру та готовності громадян України до захисту своєї країни.

Законопроект «Про основи національного спротиву» визначає національний спротив як складову всеохоплюючої оборони України, що включає в себе комплекс заходів, які організовуються та здійснюються в мирний

час і в особливий період в Україні з метою максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити агресію проти України. Метою національного спротиву є підвищення рівня стійкості та обороноздатності держави, надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності громадян України до національного спротиву. Складовими національного спротиву є територіальна оборона, рух опору, а також підготовка громадян України до національного спротиву.

Відповідно до положень законопроекту, загальне керівництво національним спротивом здійснює Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних сил України. Безпосереднє керівництво територіальною обороною здійснюється: на всій території України – Головнокомандувачем Збройних сил України через Командувача Сил територіальної оборони ЗСУ; в межах військово-сухопутної зони – керівником регіонального управління Сил територіальної оборони ЗСУ через регіональне управління Сил територіальної оборони ЗСУ; в межах зони територіальної оборони – керівником зони територіальної оборони через штаб зони територіальної оборони; в межах району територіальної оборони – керівником району територіальної оборони через штаб району територіальної оборони.

Територіальна оборона визначається законопроектом як невід’ємна складова оборони України, яка є системою загальнодержавних, військових і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій. Зона територіальної оборони – частина сухопутної території України, яка включена до території відповідної військово-сухопутної зони та

межі якої збігаються з адміністративними межами Автономної Республіки Крим, області, міст Києва, Севастополя. Відповідно керівником зони територіальної оборони є Голова Ради міністрів АР Крим, голова обласної державної адміністрації, голова Київської, Севастопольської міської державної адміністрації, керівник відповідної військово-цивільної або військової адміністрації у разі її утворення. Керівником штабу зони територіальної оборони є командир бригади Сил територіальної оборони Збройних сил України. Район територіальної оборони – це частина сухопутної території України, яка включена до території відповідної зони територіальної оборони України та межі якої збігаються з адміністративними межами району у складі АР Крим, області, міст Києва, Севастополя. Керівником району територіальної оборони є голова районної державної адміністрації, керівник районної військово-цивільної або військової адміністрації у разі її утворення; керівником штабу району територіальної оборони є командир батальйону Сил територіальної оборони ЗСУ.

Розгортання територіальної оборони на всій території України або в окремих її місцевостях здійснюється з урахуванням розвитку суспільно-політичної обстановки у військово-сухопутних зонах та зонах (районах) територіальної оборони або воєнно-політичної обстановки навколо України для своєчасного реагування та вжиття необхідних заходів щодо захисту незалежності і територіальної цілісності України та усунення загроз національній безпеці України у воєнній сфері. Підставою для розгортання територіальної оборони є введення в дію Зведеного плану територіальної оборони України або планів територіальної оборони в окремих її місцевостях. Рішення про введення в дію такого Зведеного плану територіальної оборони України або планів територіальної оборони в окремих її місцевостях приймається Радою національної безпеки і оборони України і вводиться в дію указом Президента України, який підлягає негайному оголошенню через засоби масової інформації або оприлюдненню іншим способом.

Завданнями територіальної оборони є: участь у посиленні охорони та захисті державного кордону; участь у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків ведення воєнних (бойових) дій; участь у підготовці громадян України до національного спротиву; участь у забезпеченні умов для безпечного функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування та органів військового управління; участь в охороні та обороні важливих об'єктів і комунікацій, інших критично важливих об'єктів інфраструктури, визначених Кабінетом Міністрів України; забезпечення умов для стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил) або їх перегрупування; участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон / районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій; участь у забезпеченні заходів публічної безпеки і порядку у населених пунктах; участь у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану в разі його введення на всій території України або в окремих її місцевостях; участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями; участь в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника).

Сили територіальної оборони Збройних сил України – окремий рід сил Збройних сил України, на який покладається організація, підготовка та виконання завдань територіальної оборони; штаб зони / району територіальної оборони – постійно діючий орган управління територіальною обороною в межах відповідної зони / відповідного району територіальної оборони, який підпорядкований керівнику зони / району територіальної оборони. Військові частини Сил територіальної оборони Збройних сил України утворюються та функціонують: у

кожній зоні територіальної оборони та додатково у кожному місті, чисельність населення якого перевищує 900 тис. мешканців, як бригади Сил територіальної оборони Збройних сил України; у кожному районі територіальної оборони та додатково в кожному адміністративному центрі області як батальйони Сил територіальної оборони ЗСУ.

Важливим є визначення у законопроекті добровольчого формування територіальної громади – як підрозділу, сформованого на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади, який призначений для участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони в межах території відповідної територіальної громади. Добровольчі формування територіальної громади утворюються з урахуванням ресурсних та людських можливостей відповідних територіальних громад. Загальна кількість та місця розташування добровольчих формувань територіальних громад визначаються Командуванням Сил територіальної оборони Збройних сил України за участю відповідних сільських, селищних, міських рад та затверджуються Головнокомандувачем Збройних сил України. Положення про добровольчі формування територіальних громад затверджується Кабінетом Міністрів України. Діяльність добровольчих формувань територіальних громад координується командиром військової частини Сил територіальної оборони Збройних сил України за територіальним принципом.

Комплектування добровольчих формувань територіальних громад здійснюється на добровільній основі. До складу добровольчих формувань зараховуються громадяни України, які відповідають вимогам, встановленим Положенням про добровольчі формування територіальних громад, пройшли медичний, професійний та психологічний відбір і підписали контракт добровольця територіальної оборони. Облік громадян України, які уклали контракт добровольця територіальної оборони, здійснюється територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки.

У законопроекті зазначено, що виконання завдань територіальної оборони здійснюється поза районами, де ведуться воєнні (бойові) дії. При цьому, у ході відсічі збройній агресії проти України військові частини та окремі військовослужбовці Сил територіальної оборони Збройних сил України, добровольчі формування територіальних громад та окремі члени добровольчих формувань територіальних громад можуть залучатися до виконання окремих завдань руху опору на тимчасово окупованих територіях в порядку і на умовах, визначених законодавством України.

Рух опору визначається законопроектом як невід’ємна складова оборони України, яка є системою воєнних, інформаційних і спеціальних заходів, організація, планування, підготовка і підтримка яких здійснюється з метою відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності під час відсічі збройної агресії проти України. Завданнями руху опору є: формування осередків руху опору та набуття ними відповідних спроможностей; перешкоджання діям військ (сил) агресора (противника); участь у проведенні спеціальних (розвідувальних, інформаційно-психологічних тощо) операцій. Керівництво рухом опору здійснює Головнокомандувач Збройних сил України через Командувача Сил спеціальних операцій ЗСУ.

Законопроект № 5557 визначає підготовку громадян України до національного спротиву як сукупність заходів, які здійснюються державними органами та органами місцевого самоврядування з метою формування патріотичної свідомості та стійкої мотивації, набуття ними знань та практичних вмінь, необхідних для захисту України. Завданнями підготовки громадян України до національного спротиву є: сприяння набуттю громадянами України готовності до виконання конституційного обов’язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України; військово-патріотичне виховання громадян України; підготовка населення до умов життєдіяльності в районах ведення (воєнних) бойових дій. Керівництво підготовкою громадян України

до національного спротиву здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Важливим є визначення у законопроекті гарантій соціального і правового захисту військовослужбовців та членів добровольчих формувань територіальних громад, які беруть участь у національному спротиві – цьому питанню присвячено Розділ VII проекту закону. У ньому зазначено, що на членів добровольчих формувань територіальних громад під час їх участі у заходах підготовки добровольчих формувань територіальних громад, а також виконання ними завдань територіальної оборони поширюються гарантії соціального і правового захисту, передбачені Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Це має усунути проблеми із забезпеченням соціального і правового захисту членів добровольчих формувань, які мали місце в перші роки опору України російській агресії.

Законопроектом також передбачено правовий захист громадян на окупованих територіях, які на добровільній та конфіденційній основі залучаються до виконання завдань руху опору. Їм гарантуються нерозголошення факту їх участі у русі опору, а також соціальний і правовий захист з боку держави. Залучені до конфіденційного співробітництва особи, які брали участь у виконанні завдань руху опору на тимчасово окупованій території України, у районі проведення антитерористичної операції, районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, або на інших територіях, де в період виконання цих завдань велися воєнні (бойові) дії, мають право на отримання статусу ветерана війни відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» у визначеному Кабінетом Міністрів України порядку, що унеможливує розкриття факту залучення таких осіб до конфіденційного співробітництва. Збитки, завдані таким особам у зв'язку з виконанням ними завдань руху опору, відшкодовуються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Залучені до конфіденційного співробітництва

іноземці та особи без громадянства, які зробили вагомий внесок у розвиток України, за клопотанням Міністра оборони України можуть бути прийняті до громадянства України за спрощеною процедурою або отримати статус біженця в Україні чи притулок в Україні.

Коментуючи законопроект № 5557, Міністр оборони України А. Таран відзначив, що ідея національного спротиву є невід'ємною складовою заходів всеохоплюючої оборони України, а активне залучення громадян до організації воєнної безпеки, забезпечення суверенітету і територіальної цілісності держави дозволяє посилити стійкість України. Внесений Президентом України законопроект «Про основи національного спротиву», на думку А. Тарана, дозволяє суттєво посилити здатність країни до оборони та створює необхідні передумови для якнайшвидшої імплементації в життя стратегії воєнної безпеки, і у випадку позитивного розгляду законопроекту Верховною Радою України, на законодавчому рівні з'являться передумови до організації заходів стримування і відсічі агресії із залученням громадян.

Голова комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки О. Завітневич у коментарі інформаційному агентству «Армія Inform» висловив думку, що законопроект «Про основи національного спротиву» є «безумовно на часі», оскільки дозволить посилити оборонну стійкість України, а також створити додатковий резерв, який можна буде залучити у випадку масштабних військових дій.

Слід відзначити, що одночасно із законопроектом № 5557 «Про основи національного спротиву» Президентом України було внесено до Верховної Ради України законопроект № 5558 «Про внесення зміни до статті 1 Закону України “Про чисельність Збройних Сил України” щодо збільшення чисельності Збройних Сил України у зв'язку із прийняттям Закону України “Про основи національного спротиву”». Останнім пропонується на законодавчому рівні збільшити чисельність Збройних сил України на 11 000 військовослужбовців для забезпечення

функціонування окремого роду сил Збройних сил України – Сил територіальної оборони, а також подальшої розбудови системи руху опору. Для цього пропонується ст. 1 Закону України «Про чисельність Збройних Сил України» (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 21, ст.136) викласти в наступній редакції: «Стаття 1. Затвердити чисельність Збройних сил України у кількості, яка не перевищує 261 000 осіб, у тому числі 215 000 військовослужбовців».

Аналітик Фонду «Повернись живим» А. Шевченко позитивно оцінює той факт, що у розрізі імплементації положень законопроекту «Про основи національного спротиву» одночасно планується збільшення кількості військовослужбовців, адже це дозволить сформувати потужне організаційне ядро Сил територіальної оборони, а також розбудувати рух опору.

Варто відзначити, що концепція всеохоплюючої оборони, що включає рух опору, імплементується наразі не лише в Україні, але і в державах Балтії – членах НАТО, які відчувають загрозу російської агресії, і цей факт позитивно оцінюється провідними світовими експертами з безпекових питань. У 2019 р. авторитетний американський аналітичний центр RAND Corporation презентував дослідження «Стимування російської агресії у державах Балтії за допомогою стійкості та опору», в якому висловив рекомендації щодо організації руху опору в Литві, Латвії та Естонії. Зокрема, експерти RAND Corporation рекомендують, щоб групи опору включали як бойові, так і небойові частини (останні – для ненасильницьких дій, у т.ч. інформаційного спротиву); як військовослужбовців регулярної армії, так і добровольців, а також цивільних. До речі, в Естонії добровольчі підрозділи територіальної оборони, які регулярно проводять тренування і мають склади озброєнь, за своєї чисельністю більш ніж вдвічі перевищують кількість регулярних військ цієї країни.

Успішний досвід створення підрозділів територіальної оборони мають також Польща, Фінляндія, Ізраїль та низка інших країн. Приміром, у сусідній Польщі вже в

2017 р. чисельність особового складу військ територіальної оборони становила близько 7600 осіб, а до 2022 р. поляки планують довести чисельність особового складу цих сил до 50 000. Близько 10 % особового складу військ територіальної оборони Польщі складають професійні військові, які перебувають на службі чи у запасі, а решту становлять резервісти-добровольці, які підписують контракт на проходження служби терміном від 2 до 6 років. Ці підрозділи постійно співпрацюють з сектором безпеки і оборони Польщі, державними органами, органами місцевого самоврядування. У мирний час вони виконують завдання, пов'язані із захистом цивільного населення від наслідків стихійних лих, протистоять проведенню спеціальних інформаційних операцій та кібератак, а у разі виникнення збройного конфлікту – будуть брати участь у веденні бойових дій спільно з регулярною армією.

Отже, прийняття законопроекту № 5557 «Про основи національного спротиву», а також супутнього законопроекту № 5558 «Про внесення зміни до статті 1 Закону України “Про чисельність Збройних Сил України” щодо збільшення чисельності Збройних Сил України у зв'язку із прийняттям Закону України “Про основи національного спротиву”» дасть змогу вирішити завдання щодо залучення усього суспільства до протидії загрозам національній безпеці та відбиття зовнішньої агресії, вироблення на державному рівні чіткої політики, спрямованої на організацію в Україні національного спротиву як невід'ємної складової всеохоплюючої оборони держави. Окрім того, прийняття законопроекту також дасть можливість надати соціально-правові гарантії учасникам національного спротиву, що разом з іншими чинниками створуватиме необхідну мотиваційну основу для широкого залучення громадян України до виконання завдань територіальної оборони і руху опору. Звісно, у процесі розгляду законопроекту у Верховній Раді України до нього можуть бути внесені правки і вдосконалення, втім немає сумнівів, що питання, які покликаний впорядкувати проект закону № 5557 – на

часі й потребують вирішення у найближчому майбутньому (Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: офіційне інтернет-представництво Президента України (<https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>); вебпортал Верховної Ради України (http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72035); http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72036); вебсайт Міністерства оборони України (<https://www.mil.gov.ua/news/2021/05/25/ideya-nacjonalnogo-sprotivu-e-nevidemnoyu-skladovoyu-zahodiv-vseohoplyuyuchoi-oboroni-ukraini-andrij-taran/>); вебсайт Ради національної безпеки і оборони України (<https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/4900.html>); вебсайт Національного інституту стратегічних досліджень

(<https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/stiykist-i-opir-zaporuka-oboroni-derzhav-baltii>); вебсайт RAND Corporation (https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2779.html); вебсайт «Армія Inform» (<https://armyinform.com.ua/2021/06/ideya-nacjonalnogo-sprotyvu-vidpovidaye-pidhodam-zakladenym-u-strategiyi-voyennoyi-bezpeky-oleksandr-zavitnevych/>); вебсайт «Повернись живим» (<https://savelife.in.ua/ua/nacionalnyj-sprotyv-zamist-terytorialnoi-oborony-shho-varto-znaty-pro-prezydentskyj-zakonoprojekt-pro-tro/>); вебсайт «Укрінформ» (<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3058987-teritorialna-oborona-ukraini-krase-ak-u-polsi-ci-ak-v-estonii.html>); вебсайт «РБК-Україна» (<https://www.rbc.ua/ukr/news/poyavilsya-tekst-zakona-natsionalnom-sprotivlenii-1621944816.html>)).

О. Аулін, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ

У парламенті України пропонують визнати ХАМАС терористичною організацією

У травні 2021 р. увага мільйонних глядацьких аудиторій була прикута до подій, пов'язаних з Ісламським рухом опору (ХАМАС). Ідеться про жорстку конфронтацію ісламських радикалів з ізраїльськими силовиками із застосуванням важкої, і навіть, ракетної зброї. У результаті – близько 3000 загиблих і більш ніж 300 поранених, серед яких жінки й діти. Поряд із трагедією відбувся і справжній фарс, коли Лукашенко мотивував примушення до посадки в Білорусі літака Ryanair терористичною загрозою з боку хамасівців. Така нахабна вигадка не залишила байдужими навіть ісламістів, ХАМАС ледве не вперше заявив про власну непричетність до подій. 20 травня за день до початку перемир'я між ХАМАСом та Ізраїлем майже непомітною залишилася ще одна подія, яка однак, може мати далекосяжні наслідки – у Верховній Раді України був зареєстрований проєкт постанови «Про засудження діяльності радикальної ісламської організації ХАМАС та визнання її терористичною» (№ 5530).

Групу ініціаторів проєкту очолила «Слуга народу» О. Василевська-Смаглюк, голова підкомітету з питань функціонування платіжних і інформаційних систем... податкової та митної політики, а також членкиня декількох груп міжпарламентських зв'язків, у тому числі з державою Ізраїль. Позицію О. Василевської-Смаглюк підтримали ще 76 народних обранців. Більшість із них становили представники політичної партії «Опозиційна платформа – За життя» – 12 і 45 від політичної партії «Слуга народу». Спільно з Василевською-Смаглюк, членів групи міжпарламентських зв'язків з Державою Ізраїль – 28. Деякі депутати поряд з участю в цій групі «відмічені у зв'язках» з досить лояльними до Ізраїлю Еміратами – 19. А, наприклад, «служниця народу» Л. Марченко, крім ізраїльської та еміратської, також входить до складу турецької, азербайджанської, саудівської, угорської, китайської та грузинської груп міжпарламентських зв'язків.

Обґрунтовуючи необхідність прийняття постанови № 5530, ініціатори зазначають, що

«з 10 травня 2021 року радикальна ісламська організація ХАМАС випустила із Сектора Газа щонайменше 3100 ракет по ізраїльських містах з єдиною метою нести смерть, руйнування та терор цивільному населенню. Були завдані удари по Єрусалиму та Тель-Авіву, які призвели до численних жертв серед мирного населення... Гостро постає питання про доєднання України до боротьби зі світовим тероризмом, а отже – про визнання організації ХАМАС терористичною також в Україні... Головною метою проекту постанови є засудження застосування насильства, що призвело до загибелі мирних жителів Ізраїлю та Сектору Газа та вжиття заходів щодо недопущення фінансування діяльності радикальної ісламської організації ХАМАС задля уникнення людських жертв внаслідок подальшої ескалації конфлікту між Сектором Газа та Ізраїлем в рамках боротьби України зі світовим тероризмом... Кабінету Міністрів України доручається у місячний строк розробити та подати до Верховної Ради України проект закону про порядок визнання організацій, що діють на території іноземних держав, терористичними та наслідки такого визнання».

Цілком прогнозованою була позиція щодо постанови № 5530 з боку ізраїльського посольства в Україні. Посол Й. Ліон практично одразу відреагував на цей документ у своєму Twitter. «Цей важливий проект є ще одним доказом спільних цінностей, які поділяють Україна, Ізраїль та західні дипломатії», – написав він.

Найбільш цитованою у ЗМІ стала частина коментаря О. Василевської-Смаглюк щодо необхідності Постанови, яка була присвячена Ізраїлю та Росії: «...Такими діями ми робимо крок назустріч Ізраїлю. І цей крок давно назрів. Не в останню чергу тому, що головною країною, яка не лише не визнає ХАМАС терористичною організацією, а й політично підтримує цей рух, є Російська Федерація, яка радо приймає ватажків ХАМАСу в Москві, і чий міністр закордонних справ називає їх “любими друзями”».

Водночас у порівнянні з офіційним представником Ізраїлю реакція українських ЗМІ

в цілому була напрочуд стриманою. Більшість лише процитувала ті чи інші фрагменти тексту проекту Постанови. У декількох виданнях тематичні статті вийшли під назвами на кшталт опублікованої у «Фокусі» – «Крок назустріч Ізраїлю»: Верховна Рада України може визнати ХАМАС терористичною організацією». З цього ж приводу «Дзеркало тижня» нагадало читачам, що в голосуванні по резолюції Генасамблеї ООН щодо територіальній цілісності України в березні 2014 р. представник Ізраїлю не брав участі. Лише в 2016 р. Ізраїль вперше проголосував в ООН за резолюцію із засудженням російської політики і порушень прав людини в окупованому Росією Криму. У цьому документі РФ визнається державою-окупантом. Справу «ЗН» підхопив «Главком», нагадавши, що палестино-ізраїльський конфлікт загострився після того, як стало відомо про намір влади Ізраїлю примусово виселити кілька арабських сімей зі Східного Єрусалима. І звернувши увагу на те, що у Європі 15 травня відбулися акції на підтримку Палестини на тлі загострення конфлікту з Ізраїлем. Додатково видання зазначало, що обстріл ізраїльської території вівся також з території Лівану і Сирії (як відомо, після початку громадянської війни вся сирійська бойова й політична інфраструктура ХАМАС, що уціліла після виступу руху проти режиму Башара Асада, була перебазована до Катару).

З вітчизняних експертів розгорнутий аналіз наслідків для України в разі прийняття постанови № 5530 надав директор Центру близькосхідних досліджень І. Семиволос. Дослідник спочатку ставить питання: «Чи сприятиме постанова покращенню ставлення сторін конфлікту одна до одної, чи зменшить вона кількість ворожих актів?» І одразу дає категоричну відповідь: «Ні, навпаки, вона може посилити ворожнечу в Україні між спільнотами арабів і євреїв, що мешкають у нашій країні, бо ми демонструємо прихильність до однієї зі сторін, і формально СБУ має почати здійснювати оперативні заходи на предмет пошуку прихильників ХАМАСу. Цілком можливо, що в цьому разі будь-яка демонстрація незгоди з політикою Ізраїлю та підтримка мешканців Гази може розглядатися

як підтримка терористичної діяльності». У цьому випадку не враховуються обставини, в яких відбувалася ескалація (автор має на увазі той факт, що ХАМАС після громадянської війни 2007 р. з ФАТХ, лівий Рух за національне визволення Палестини, розділив з останнім контроль над двома наявними на сьогодні палестинськими анклавом і здійснює політичну владу у Секторі Газа). «З огляду на активну співпрацю з арабськими країнами, ця постанова може завдати шкоди нашим економічним інтересам або ускладнить підтримку арабами нашої позиції під час голосувань на міжнародних форумах», – додає І. Семиволос. За результатами аналізу експерт робить остаточний висновок про те, що постанова «не відповідає національним інтересам України. Україна, як і раніше, має засуджувати застосування обома сторонами невибіркового насильства проти мирного населення та сприяти реалізації Резолюцій РБ ООН, спрямованих на справедливе врегулювання близькосхідного конфлікту».

У контексті викладеного вище виникає питання про закордонний досвід. Наприклад, після терактів 11 вересня 2001 р. в Європейському Союзі був створений список терористичних організацій, що включає сьогодні в себе 13 фізичних осіб і 22 організації, серед яких ХАМАС. В останній раз таке рішення було підтверджено 6 березня 2019 року рішенням Європейського суду в Люксембурзі, який отримав від ХАМАС позов на виключення зі списку і у відповідь отримав відмову, підтверджену відповідним судовим вердиктом. У вересні того ж року Мінфін США вніс у санкційні списки 15 осіб і організацій, пов'язаних з терористичними групами. Під санкції потрапили особи, пов'язані з ХАМАС, «Ісламським державою», а також спецпідрозділом «Аль-Кудс» Корпусу вартівих ісламської революції (КВІР), які вважаються у США терористичними організаціями. Також Державний департамент Сполучених Штатів вніс до списку глобальних терористів (SDGT), проти яких застосовуються санкції, терористичну організацію «Хуррас ад-Дін», що є підрозділом «Аль-Каїди» в Сирії. У санкційні

списки держдепу потрапили 12 лідерів угруповань, таких як «Ісламська держава», ХАМАС і «Хезболла».

Генеральний секретаріат Організації американських держав (ОАД) зробив заяву з приводу травневої ескалації ситуації на Близькому Сході. У неї ХАМАС названий терористичною організацією. Заява опублікували на сайті ОАД. До складу організації входять 35 країн обох американських континентів, у тому числі США і Канада. У свою чергу Австралія, Нова Зеландія, Парагвай та Великобританія вважають терористичною організацією лише військове крило ХАМАСу. Якщо звернутися до ісламського світу, то діяльність ХАМАС заборонена у двох країнах – Йорданії та Єгипті. У 1999 р. йорданська влада видала ордер на заборону діяльності в країні ХАМАС. Водночас були закрито офіси ісламістського руху в Аммані та 15 осіб затримано. У 2015 р. єгипетський суд заборонив діяльність в Єгипті ХАМАС як відгалуження єгипетського філіалу міжнародного руху «Братів мусульман» (останній оголошений терористичною групою після того, як армія звільнила з посади президента Мохамеда Мурсі). Проте не слід забувати й про те, що в грудні 2018 р. Генеральна Асамблея ООН проголосувала проти запропонованої США резолюції щодо засудження діяльності угруповання ісламських бойовиків ХАМАС.

Отже, спільно з проектом постанови № 5530 українському парламенту пропонується для вирішення дуже складна проблема, можна казати – дилема. З одного боку – у разі визнання ХАМАСу терористами, Київ у цьому питанні вступає до клубу, членами якого крім Ізраїлю вже є Євросоюз, США, Канада та ще 33 країни ОАД. Проте в контексті імплементації до вітчизняного законодавства основних принципів і підходів міжнародного права великий сумнів вносить рішення ООН 2018 р. Безсумнівно в Ізраїлі мешкає велика кількість родичів українців, але й в Секторі Газа є подібна категорія населення, хоча й менша за кількістю. З одного боку, це конфлікт організації, що використовує у своїй боротьбі з Ізраїлем терористичні методи, з іншого – політичне

крило ХАМАСу прийшло до влади завдяки волевиявленню палестинців і не вважається терористами, наприклад, у Великобританії. Крім того, прийняття постанови одразу ж викликатиме запитання: «Чому аль-Каїда, або, навіть, так звана “Ісламська держава” досі не визначені в Україні як терористичні?» У такому випадку громадянам України залишається сподіватися лише на політичне чуття народних обранців, тому що сьогодні навряд чи можливо спрогнозувати всі наслідки розвитку подій на цьому напрямі (Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71989, <https://glavcom.ua/country/politics/narodni-deputati-proponuyut-viznati-hamas-terroristichnoyu-organizacijeyu-757475.html>, <https://glavcom.ua/country/politics/narodni-deputati-proponuyut-viznati-hamas-terroristichnoyu-organizacijeyu-757475.html>, <https://focus.ua/uk/politics/483238-shag-navstrechu-izrailiyu-verhovnaya-rada-mozhet-priznat-hamas-terroristicheskoy-organizaciyey>, <https://zn.ua/ukr/POLITICS/u-radi-zarejestruvali-proekt-postanovi-shcho-viznaje-khamas-terroristichnoju-orhanizatsijegu.html>, <https://glavcom.ua/country/politics/narodni-deputati-proponuyut-viznati-hamas-terroristichnoyu-organizacijeyu-757475.html>, <https://glavcom.ua/world/observe/iz-sektora-gazi-po-izrajilju-minuloji-nochi-vipustili-ponad-130-raket-756438.html>, <https://islam.in.ua/ua/tochka-zoru/igor-semyvolos-vyznannya-hamas-terorystichnoyu-organizaciyeyu-ne-vidpovidaye-nacionalnym>, <http://www.oas.org/en/>, <https://www.interfax.ru/world/675962>, <https://www.irishtimes.com/news/top-hamas-leaders-arrested-in-jordan-1.230381>, <https://www.reuters.com/article/us-egypt-hamas-idUSBREA230F520140304>).

organizacijeyu-757475.html, https://focus.ua/uk/politics/483238-shag-navstrechu-izrailiyu-verhovnaya-rada-mozhet-priznat-hamas-terroristicheskoy-organizaciyey, https://zn.ua/ukr/POLITICS/u-radi-zarejestruvali-proekt-postanovi-shcho-viznaje-khamas-terroristichnoju-orhanizatsijegu.html, https://glavcom.ua/country/politics/narodni-deputati-proponuyut-viznati-hamas-terroristichnoyu-organizacijeyu-757475.html, https://glavcom.ua/world/observe/iz-sektora-gazi-po-izrajilju-minuloji-nochi-vipustili-ponad-130-raket-756438.html, https://islam.in.ua/ua/tochka-zoru/igor-semyvolos-vyznannya-hamas-terorystichnoyu-organizaciyeyu-ne-vidpovidaye-nacionalnym, http://www.oas.org/en/, https://www.interfax.ru/world/675962, https://www.irishtimes.com/news/top-hamas-leaders-arrested-in-jordan-1.230381, https://www.reuters.com/article/us-egypt-hamas-idUSBREA230F520140304.

УКРАЇНА У ФОКУСІ ІНОЗЕМНИХ ЗМІ

(1–31 травня 2021 р.)

Підготовка і виконання проєкту:

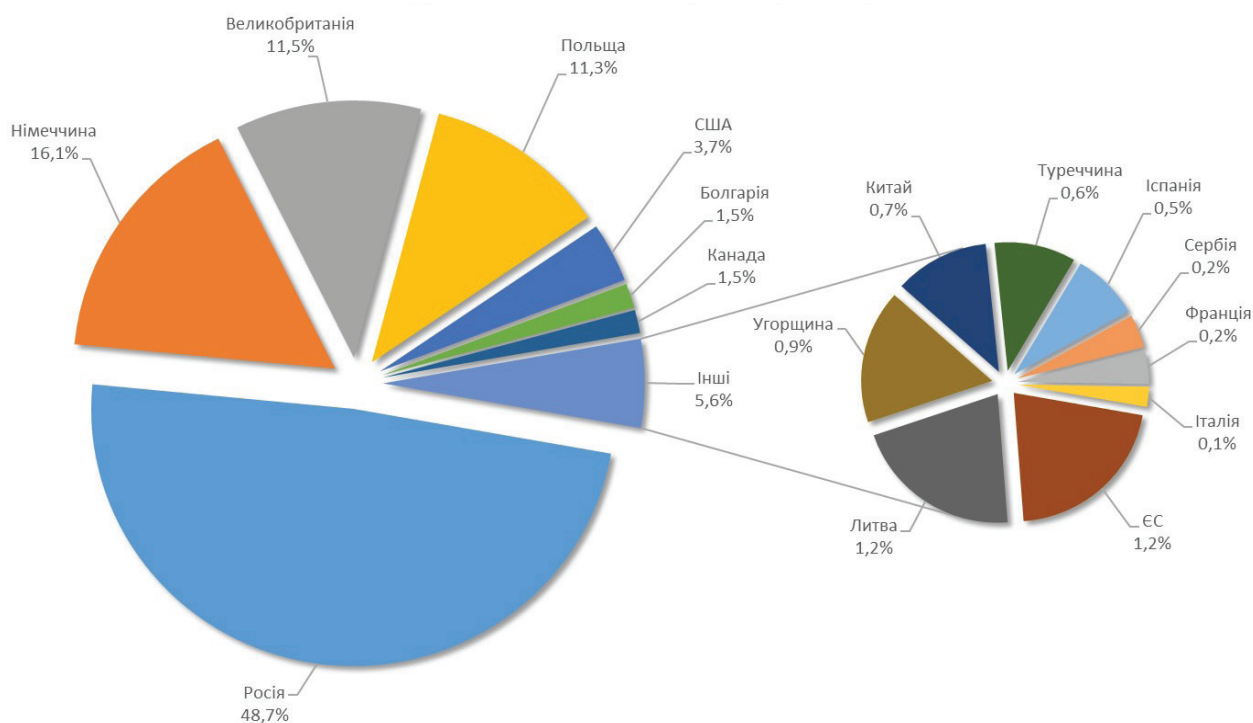
А. Берегельський, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Т. Полтавець, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Моніторинг інформаційного поля за темою «Україна у фокусі іноземних ЗМІ» за період з 1 по 31 травня 2021 р. дав змогу виявити та проаналізувати 2122 публікації. Загальна кількість відібраних для аналізу матеріалів за цей період становить 1040 публікацій, що надрукована російськими ЗМІ та 1082 – західними ЗМІ, що у відсотковому відношенні становить 48,7 % та 51,3 % відповідно.

Аналіз інформаційного поля продемонстрував,

що в травні провідні зарубіжні ЗМІ продовжували висвітлювати питання російсько-українського протистояння, ескалації конфлікту та загострення ситуації на Сході України. Напружена ситуація, що спострігалася на українсько-російському кордоні минулого місяця, спонукала до активного обговорення проблеми конфлікту між Росією та Україною, яка існує вже досить тривалий час та несе загрози не тільки для України, а й для країн Європи.

Діаграма 1. Співвідношення кількості публікацій за країнами світу

Попри те, що Росія оголосила про завершення «перевірок боєготовності збройних сил», велика кількість військових залишилася поблизу кордону з Україною. Московський військовий оглядач П. Фельгенгауер у розмові з DW повідомив, що ризик масштабної військової конфронтації РФ з Україною нікуди не зник: «Велика регіональна війна з кожним днем стає дедалі більш імовірною». На його думку, Москва створює умови для «флангового охоплення» й швидкого оточення частин української армії, як це було в серпні 2014 р. під Іловайськом. Детальніше в статті «Попри відведення військ: загроза війни Росії та України залишається?» від 07.05.2021 р.

В. Міхнік, редактор New Eastern Europe, у своїй публікації We need to talk about Russia, again («Потрібно знову поговорити про Росію») акцентує увагу на тому, що нещодавнє нарощування військових Росії на українському кордоні не призведе до чергового нападу на Україну. На його думку, Росія і надалі використовуватиме диверсійну тактику, дезінформацію та методи ведення гібридної

війни, проте, це не буде ефективним для досягнення намічених Кремлем цілей, а така агресивна поведінка Кремля лише зміцнила позицію НАТО у питанні реагування на дії Росії.

Реакція Заходу на нарощування воєнних сил Російської Федерації на українському кордоні була одночасно швидкою та голосною: багато високопоставлених політиків засудили дії Росії, підтвердивши свою підтримку Україні, а найбільш значущою демонстрацією підтримки Заходу був телефонний дзвінок Президента Дж. Байдена до Президента України В. Зеленського. Ця публічна демонстрація підтримки, зменшила побоювання в Україні щодо майбутнього песимістичного сценарію взаємодії зі США. Це також підтвердило сподівання, що Дж. Байден виступить за Україну, прямо протистоячи Кремлю, що різко контрастує з підходом його попередника, більш детально про це можна прочитати в статті US should grant Ukraine Major Non-NATO Ally status («США повинні надати Україні статус головного члена Альянсу, який не входить до НАТО») від 04.05.2021 р.

У публікації *The only way to deter Putin is to arm Ukraine* («Єдиний спосіб стримати Путіна – це озброєння України») від 11.05.2021 р. йдеться про те, що існує велика загроза вторгнення Росії на територію Європи. Очевидно, що В. Путін хоче зберегти тиск і ініціативу в конфлікті, який він почав сім років тому, однак, західний світ має визнати нагальну необхідність військового зміцнення України, а не чекати наступних кроків Кремля.

Проблеми врегулювання конфлікту на Сході України залишаються актуальними і часто обговорюваними в інфопросторі зарубіжних медіа. Слід зауважити, що більшість відібраних публікацій стосувалися ослабленню переговорних позицій України та дискусій щодо дієвості Мінських домовленостей.

«Українська тематика» у політиці США залишалася актуальною та часто обговорюваною в медіа. Головною темою більшості публікацій, у яких акцентувалася увага на Україні, була подальша співпраця двох урядів у різних сферах діяльності та підтримка України в боротьбі з Російською Федерацією.

Х. Ларсен, колишній політичний радник ЄС в Україні, у публікації *US support for Ukraine should be tied to reform progress* («Підтримка України з боку США має бути пов'язана з прогресом реформ») від 04.05.2021 р. стверджує, що внутрішні реформи в Україні є стратегічним пріоритетом для всього західного світу. На думку експерта, уряд США має допомогти Україні у боротьбі з Росією, заради збереження суверенітету і територіальної цілісності країни, однак, ця допомога передбачає підтримку розпочатих реформ, які націлені на зміцнення України у боротьбі з російською агресією.

Візит державного секретаря США Е. Блінкена до Києва продемонстрував підтримку США Україні в багаторічній боротьбі з Російською Федерацією. У той час, коли міжнародне співтовариство вітало відведення російських військ, Е. Блінкен, поставив під сумнів достовірність інформації про відступ Москви і підкреслив, що небезпека ще не минула, детальніше про це та інше в публікації *Blinken in Kyiv: US «stands strongly» with Ukraine* («Блінкен в Києві: США “твердо

ставляться” до України»), опублікованій виданням *Atlantic Council* 06.05.2021 р. Це ж видання в аналітичному матеріалі *Blinken Kyiv visit analysis: What next for US-Ukraine ties?* («Аналіз візиту Блінкена в Київ: Що далі для зв'язків США та України?») від 11.05.2021 р. детально висвітлює цю подію та зробило свої висновки щодо подальшої співпраці двох урядів. У статті *What Does Biden Really Want in Ukraine?* («Чого насправді хоче Байден в Україні?») від 08.05.2021 р., опублікованій виданням *The National Interest* також йдеться про українсько-американські відносини та візит Е. Блінкена до України.

Не менш важливою подією для України у травні стала зустріч Е. Блінкена з міністром закордонних справ Росії С. Лавровим. Згідно з інформаційним повідомленням, що оприлюднив держдеп США за результатами зустрічі Е. Блінкена й С. Лаврова, головною темою зустрічі стало нарощення російських військ на кордоні з Україною та в Криму. Хочемо зауважити, що такого формату зустрічі є небезпечними для України, оскільки «українське питання» вирішується без участі українських представників. У Києві ця зустріч викликала занепокоєння, адже Вашингтон і Москва можуть на двосторонній основі вирішувати питання, що мають для України вкрай важливе значення. На зустрічі сторони обережно висловили свою готовність до співпраці, незважаючи на глибинні відмінності в політиці, проте, деякі українські політики та коментатори бачили зовсім інший підтекст. Детальніше про зустріч Е. Блінкена та С. Лаврова в статті *Why the Reykjavik Meeting Was A Nightmare for Kyiv* («Чому зустріч у Рейк'явіку стала для Києва кошмаром») *The National Interest* від 22.05.2021 р.

У травні іноземні медіа також обговорювали судові процеси у справі першого імпічменту Д. Трампа, який було розпочато у зв'язку з тиском Д. Трампа на Президента України В. Зеленського у власних особистих і політичних інтересах, а також висвітлювали деталі кримінального розслідування щодо Р. Джуліані, пов'язаного з його діяльністю в Україні в останні роки президентства Д. Трампа.

Видання The National Interest у статті Why the New York Times Is Getting Ukrainegate Wrong («Чому New York Times помиляються щодо Ukrainegate»), опублікованій 28.06.2021 р., ставить під сумнів інформацію оприлюднену виданням New York Times щодо Ukrainegate, та представляє нові деталі в розслідуванні цієї справи.

У досліджуваній період відібрано велику кількість повідомлень, що стосувалися питань озброєння та обороноздатності української армії. Не менш актуальними залишалися проблеми вступу України до НАТО та співпраці з Північноатлантичним альянсом.

У травні загальний тег «Політика пам'яті» набув високих значень, оскільки в цей період відзначали державні свята, зокрема День пам'яті і примирення, День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні та День пам'яті українців, що рятували євреїв під час Другої світової війни. Здебільшого публікації цієї тематики були відібрані з російських інформаційних ресурсів, матеріали містили констатацію фактів та мали нейтральний характер.

У досліджуваній період низка публікацій була присвячена газотранспортним проблемам. Дискусії щодо подальшого будівництва газопроводу «Північний потік-2», зокрема звернення парламентарів, науковців та експертів з багатьох країн світу до уряду Німеччини з вимогою ввести мораторій на будівництво газопроводу «Північний потік-2», стали топовими темами обговорення в медіапросторі зарубіжних ЗМІ. Як зазначалося в тексті звернення, «введення мораторію дасть чіткий сигнал російським лідерам про те, що вони повинні очікувати наслідків, у випадку подальшого порушення Росією міжнародного права, на якому базується європейський порядок». Детально про це можна прочитати у матеріалі Nord Stream 2: apel do rządu Niemiec o moratorium («Північний потік-2: звернення до уряду Німеччини щодо введення мораторію») опублікованому W gospodarce 28.05.2021 р.

Скасування Сполученими Штатами Америки санкцій щодо «Північного потоку-2» стали не менш обговорюваними в іноЗМІ. Як зазначалося в більшості проаналізованих публікацій, Дж. Байден не підтримує будівництво газопроводу «Північний потік-2». На його думку, цей проєкт є «поганою угодою для Європи», тим не менше, уряд США відмовився від санкцій проти експлуатаційної компанії газопроводу. Критики говорять, що це «подарунок» для В. Путіна. Детальніше в статті Biden verzichtet auf US-Sanktionen gegen Nord Stream 2 AG – auch Berlin zuliebe («Байден відмовився від санкцій США проти «Північного потоку-2» також завдяки Берліну»), опублікованій виданням Focus 20.05.2021 р.

«Український сегмент» проблеми пандемії Covid-19, у іноземних медіа, за нашими спостереженнями, стає менш обговорюваним, а актуальність цього питання знижується.

Події у Білорусі в травні 2021 р. спричинили інформаційну бурю у мас-медіа: авіаблокада й санкції проти Білорусі з боку Європи та України стали топовими темами в іноЗМІ наприкінці травня. Аналіз показав, що більшість відібраних публікацій були інформативними або новинними з нейтральним контекстом.

Соціально-економічні проблеми в Україні також часто обговорювали зарубіжні журналісти, щоправда, у розрізі тематики публікацій не виявлено однієї або декількох тем, широко висвітлених або часто обговорюваних: для соціальної сфери актуальною залишається проблема трудової міграції та заробітчанства, а для економічного сегмента – проблеми співпраці України з МВФ та отримання чергового валютного траншу.

Проблеми окупованих територій України, у тому числі Криму, активно висвітлювали російські медіа: у інфопросторі країни-агресора часто зустрічалися публікації, присвячені проблемі водопостачання на півострів та видачі російських паспортів українцям.

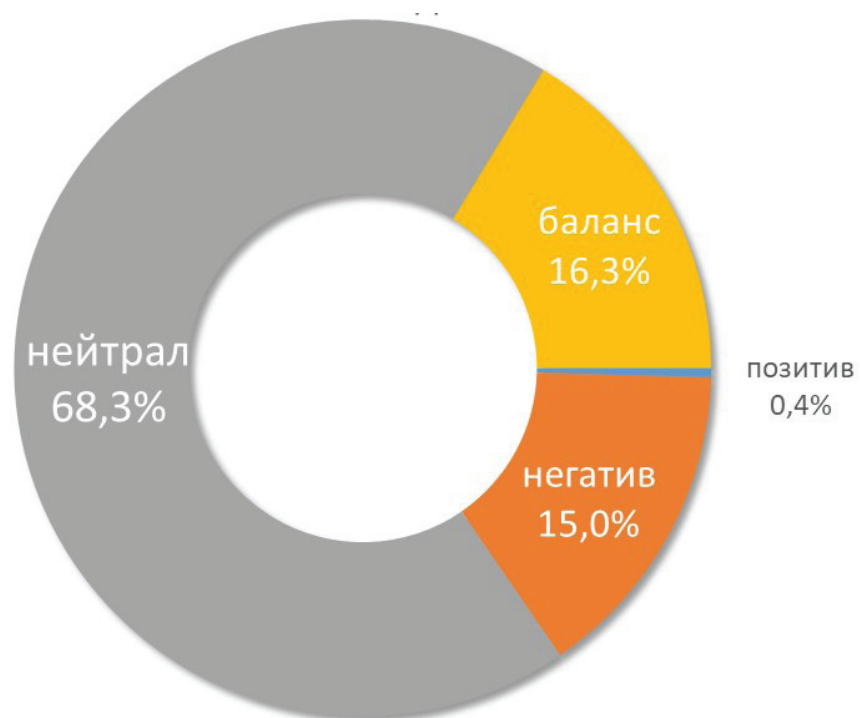
Діаграма 2. Загальна ієрархія тегів за тематичною групою

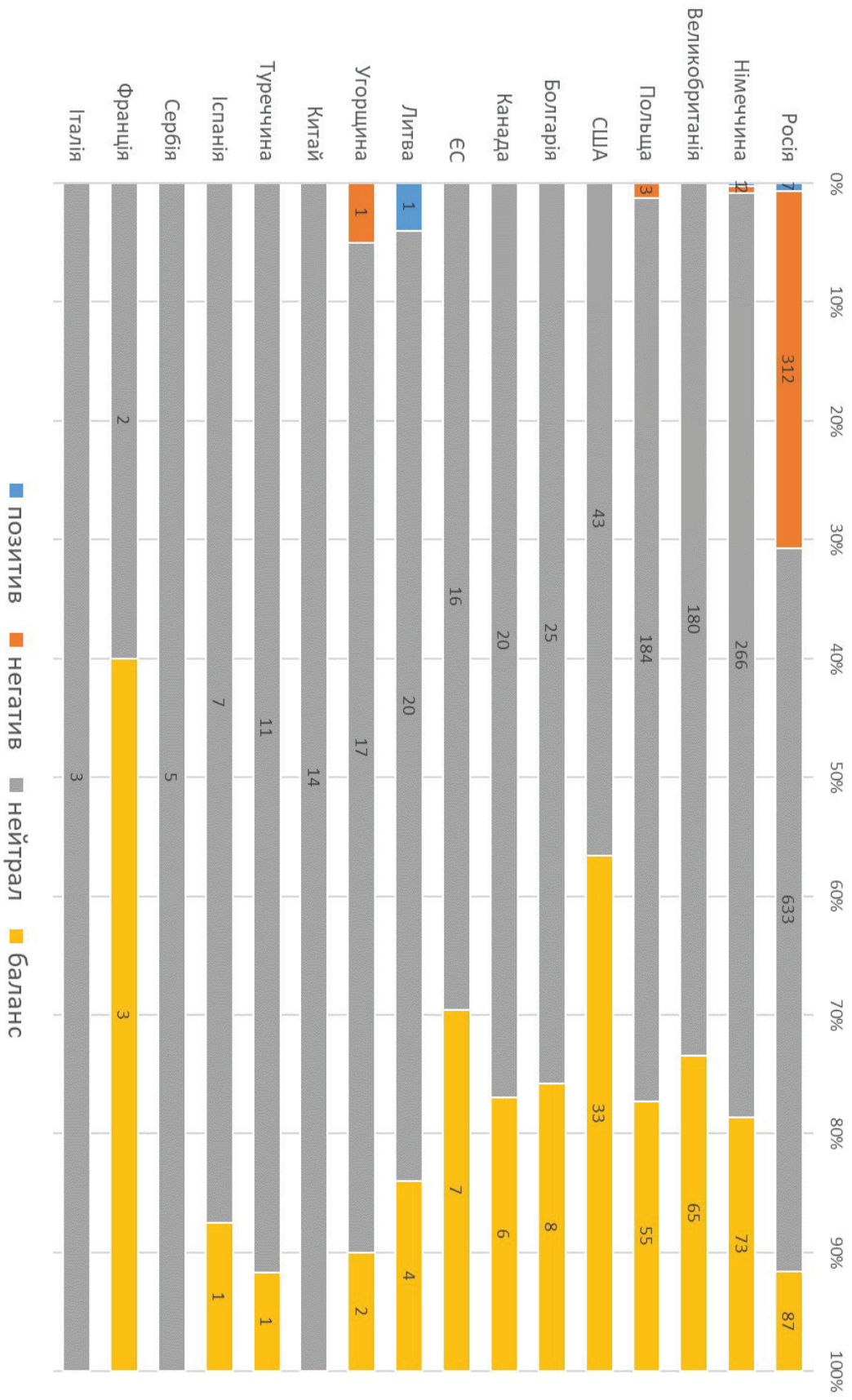
Діаграма 3. Розгалужена ієрархія найбільш згадуваних тегів, що мають свої підтеги

Інформація, подана іноземними ЗМІ та досліджена нами, має різний контекст (значення): передусім можна констатувати абсолютне переважання нейтрально забарвлених повідомлень, що містять

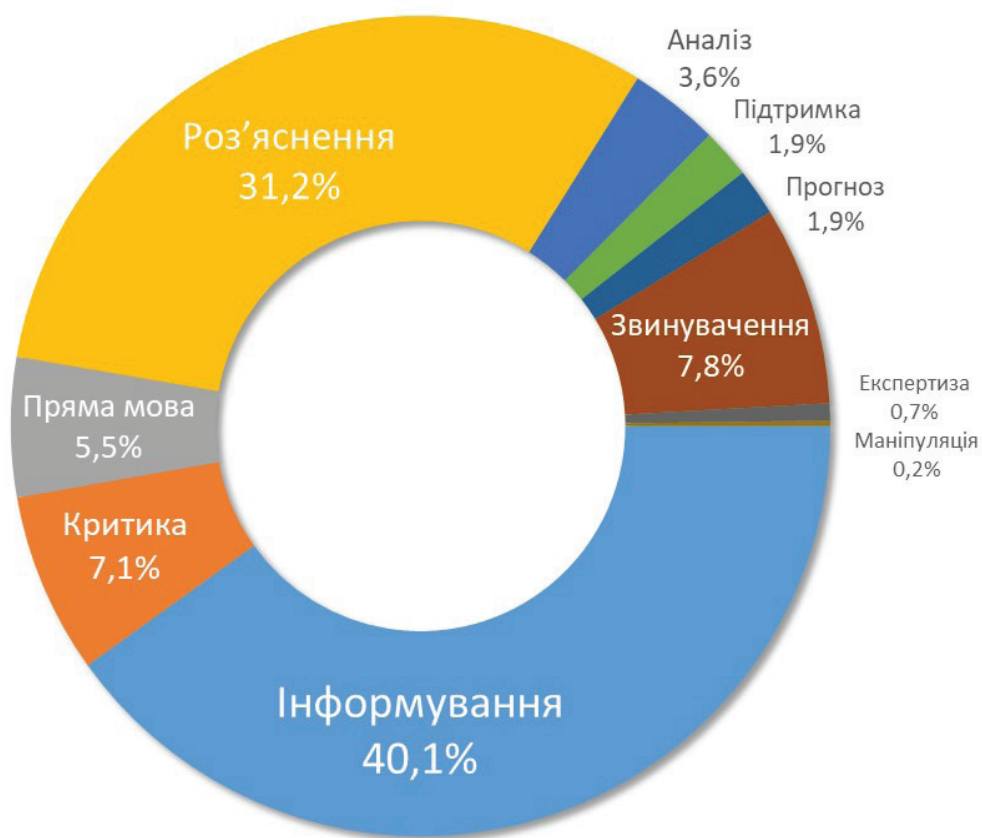
головним чином констатацію фактів чи виклад думок; публікацій, оцінених «негативно» та «балансно», виявлено фактично однакову кількість, публікацій з компліментарною оцінкою суджень виявлено небагато.

Діаграма 4. Контекст повідомлень

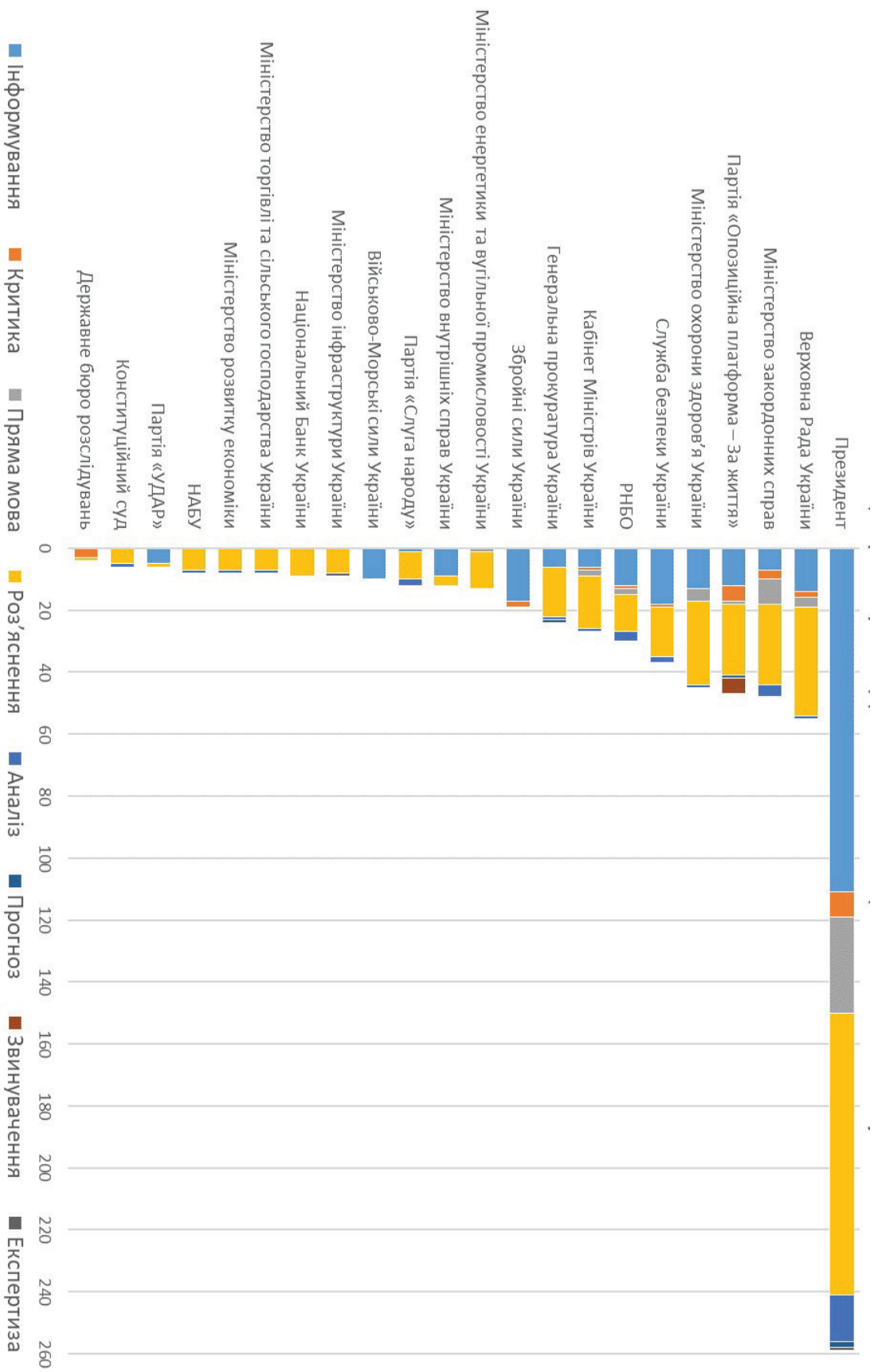
Діаграма 5. Контекст повідомлень за країнами світу

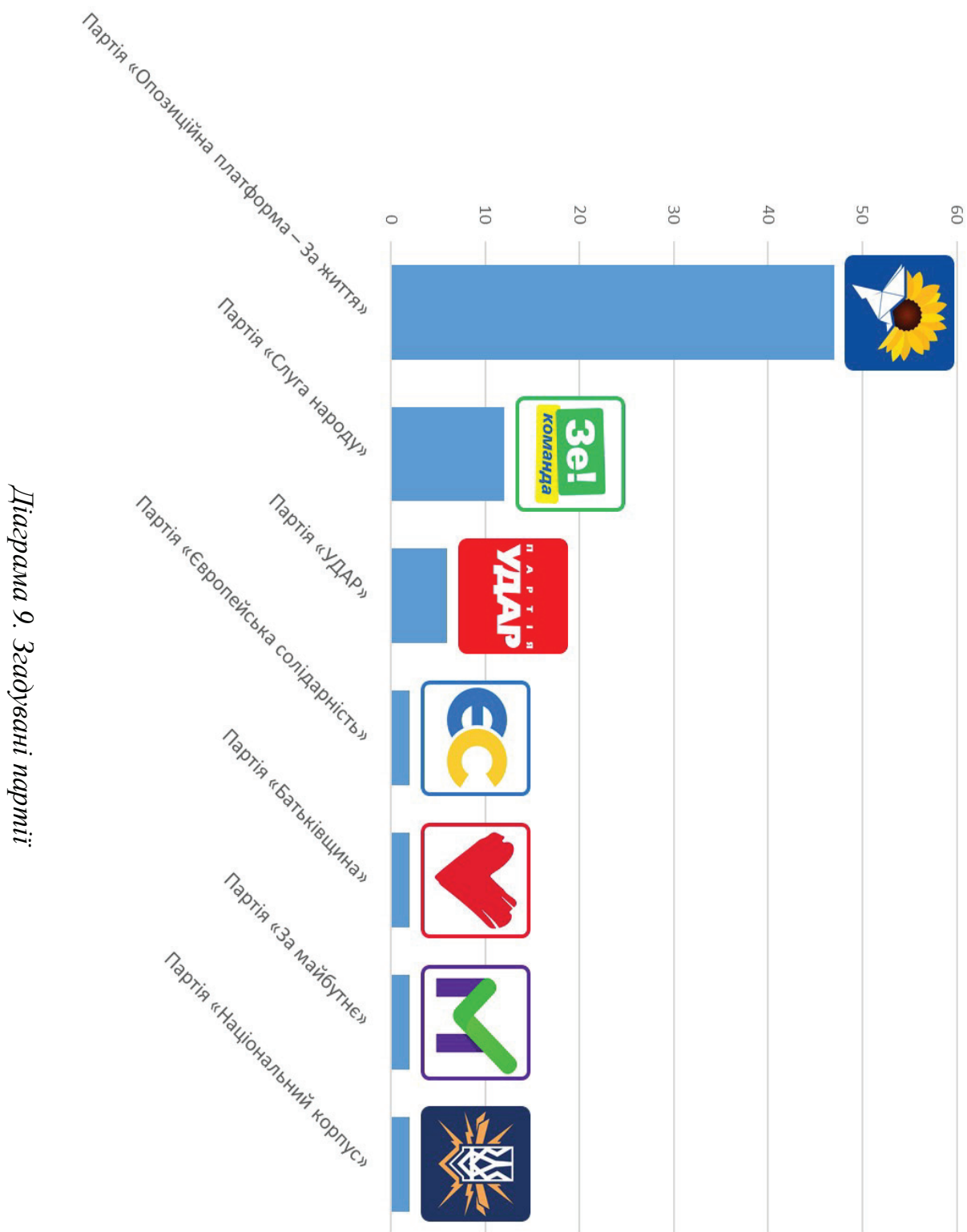
Діаграма 6. Інтенції (мета публікації)

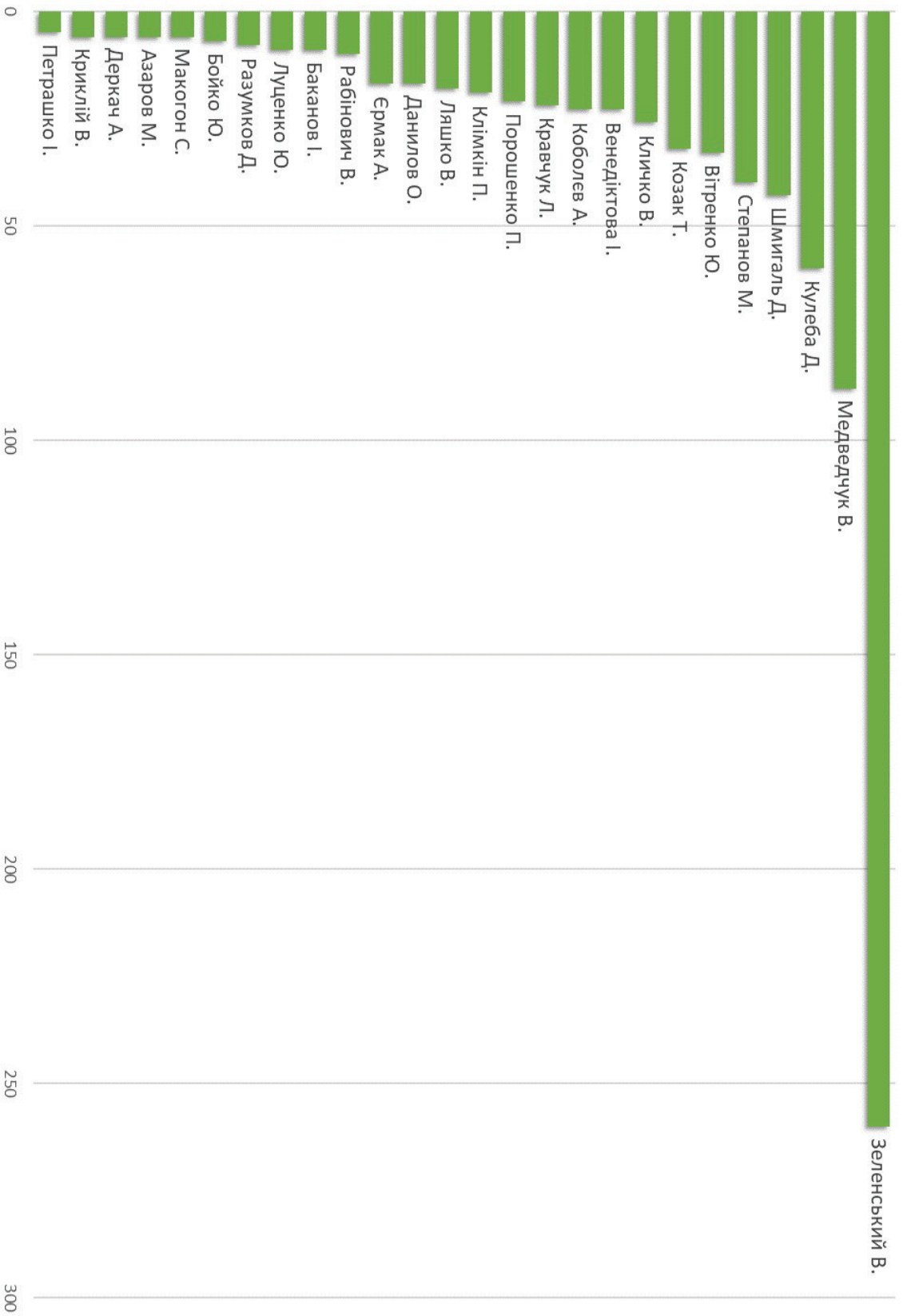
Діаграма 7. Соціальні інститути

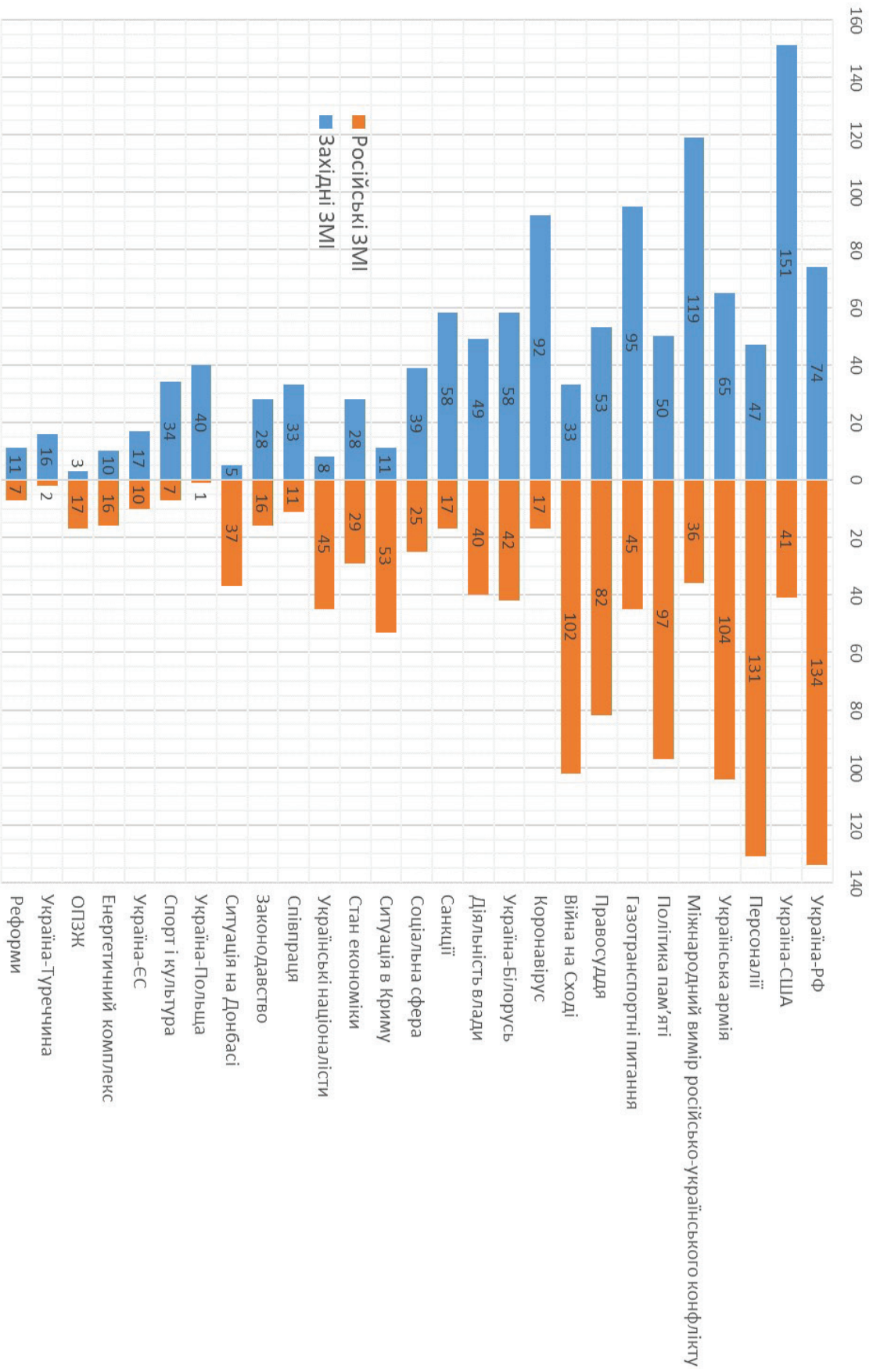
Діаграма 8. Інтенція (мета) повідомлень за соціальними інститутами

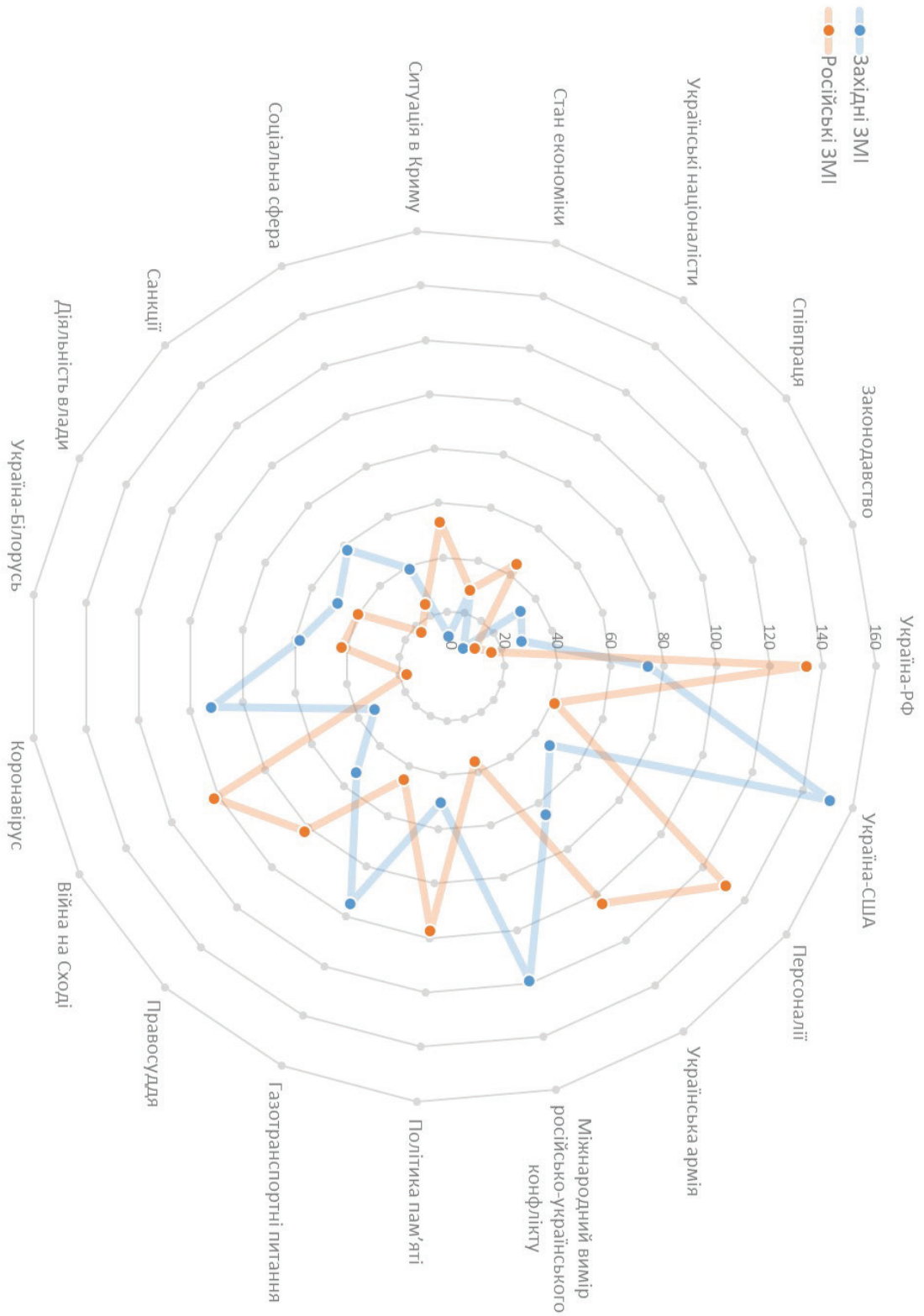
Діаграма 9. Згадувані партії

Діаграма 10. Персоналії

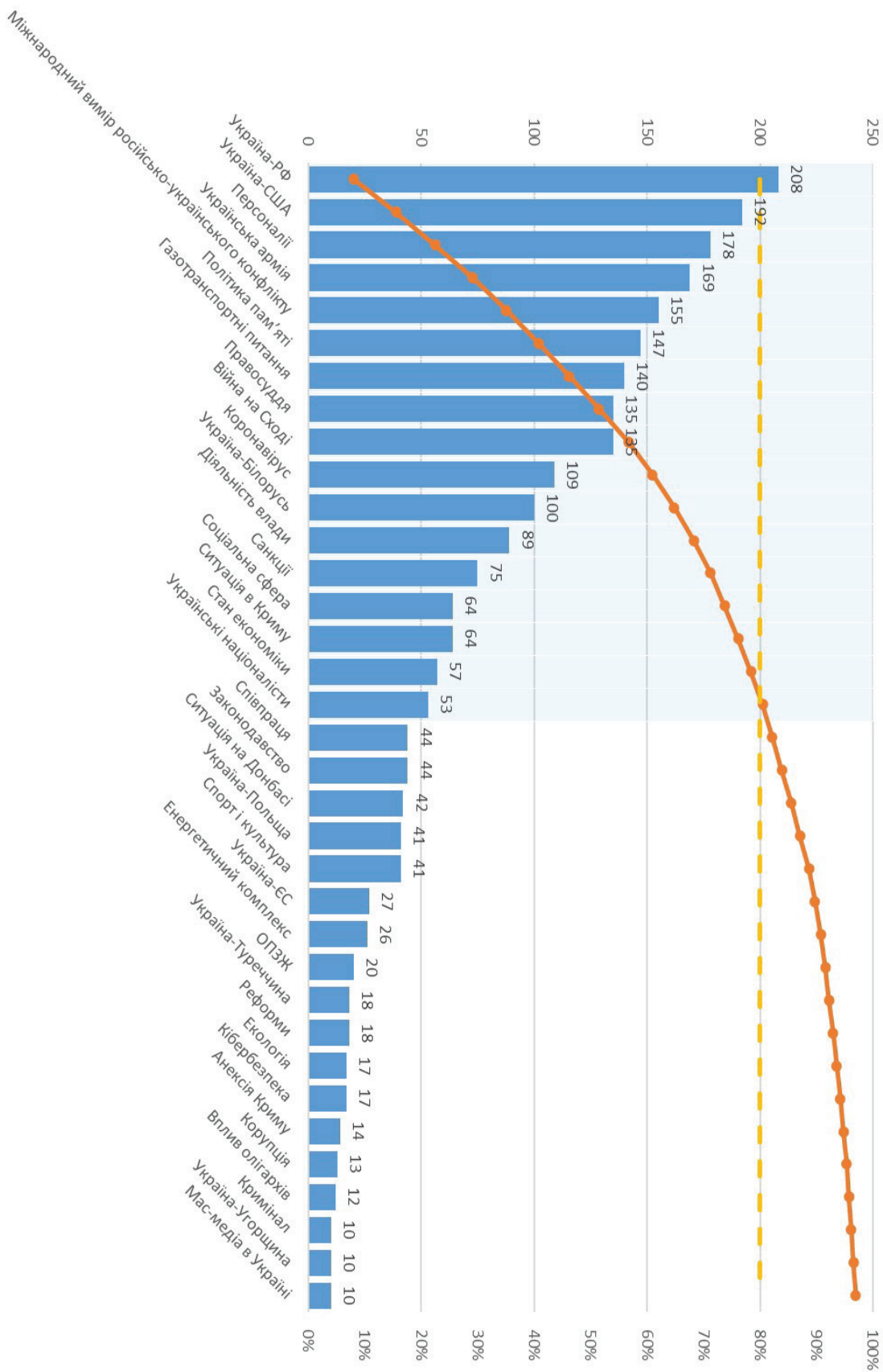

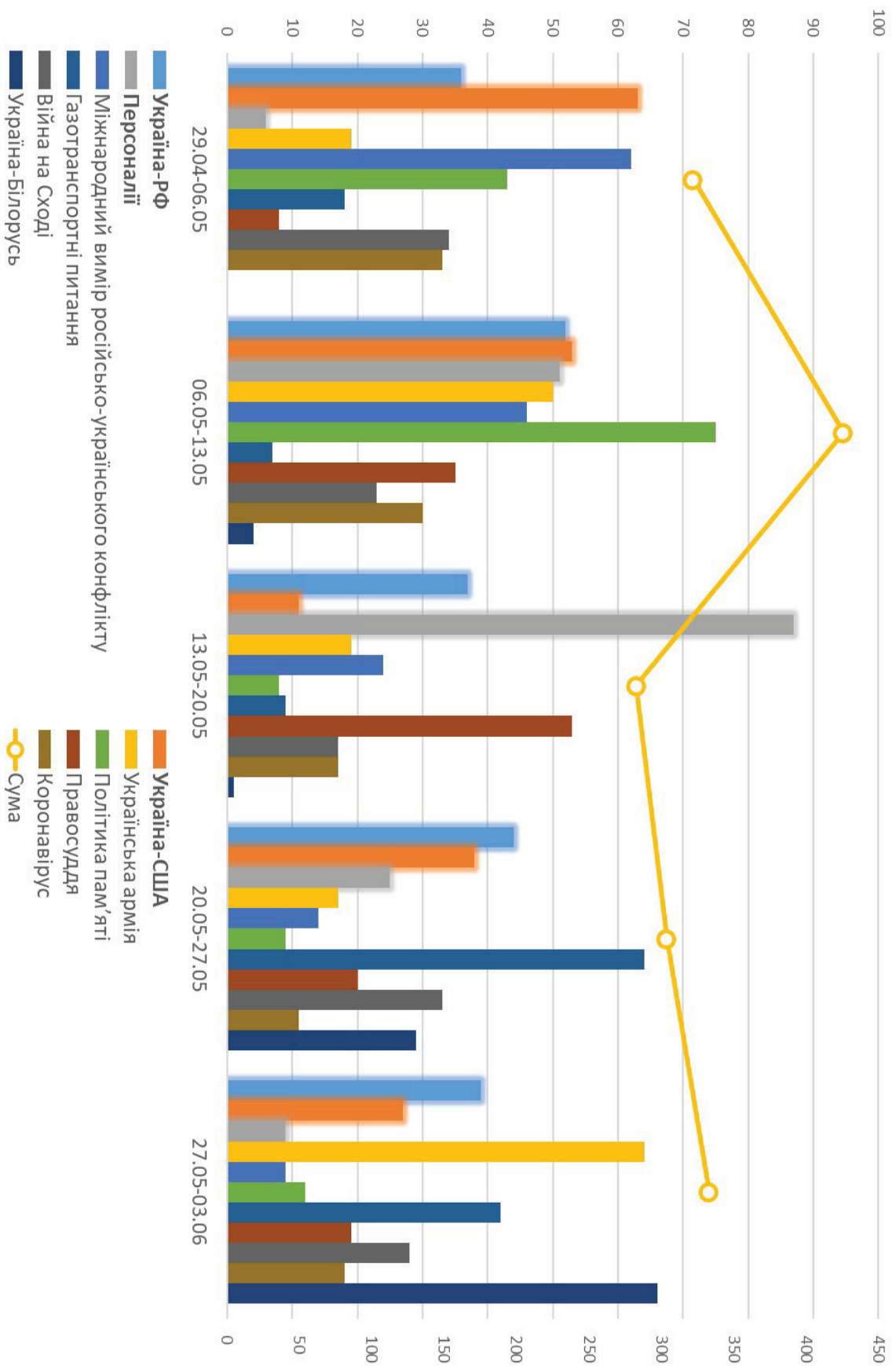
Діаграма 11. Найбільш задувані тематичні теги в російських та західних ЗМІ

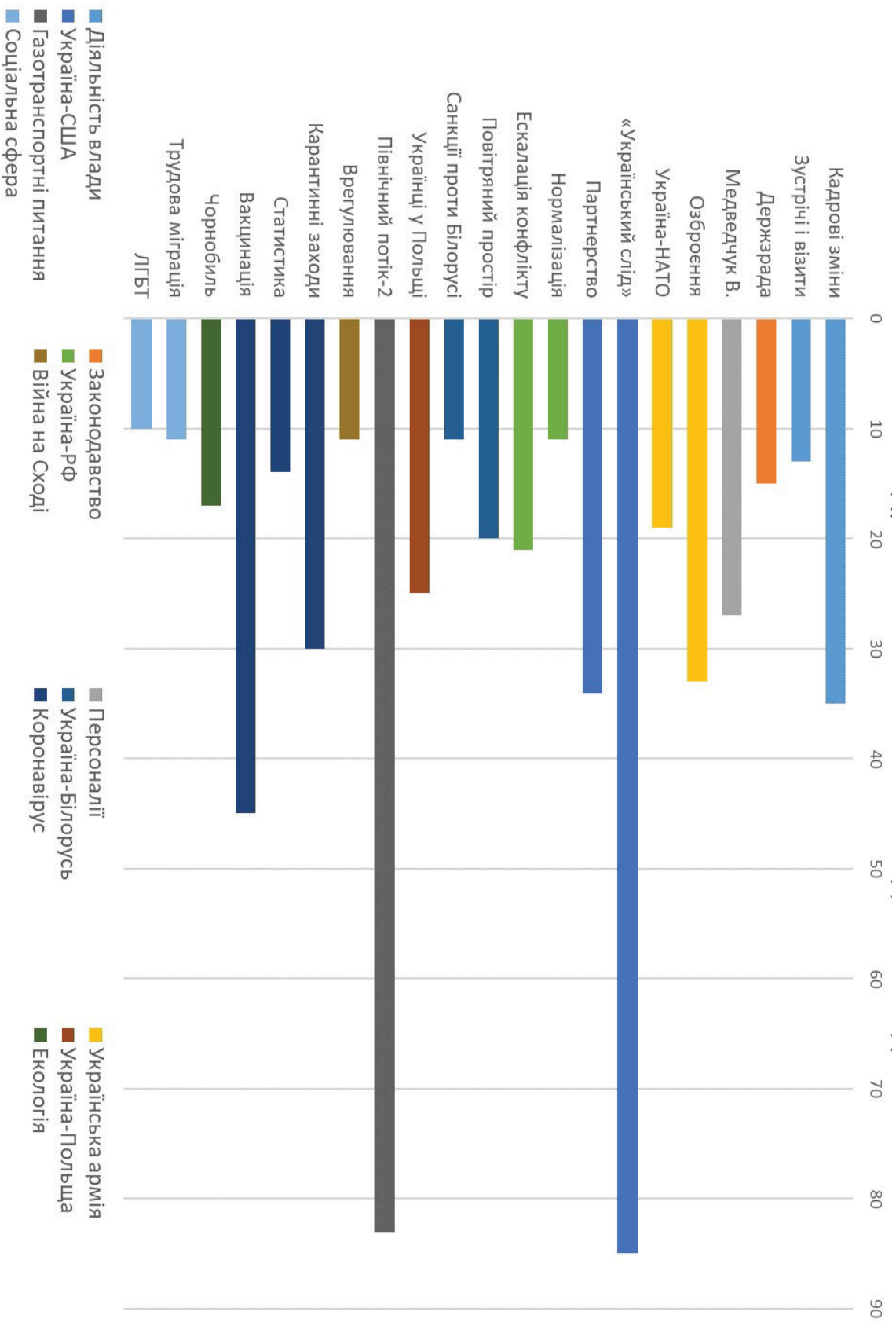
Діаграма 12. Найбільш згадувані тематичні теги в російських та західних ЗМІ

Діаграма 13. Найбільш тематичні теги, що формують 80% інформаційного простору (діаграма Парето)

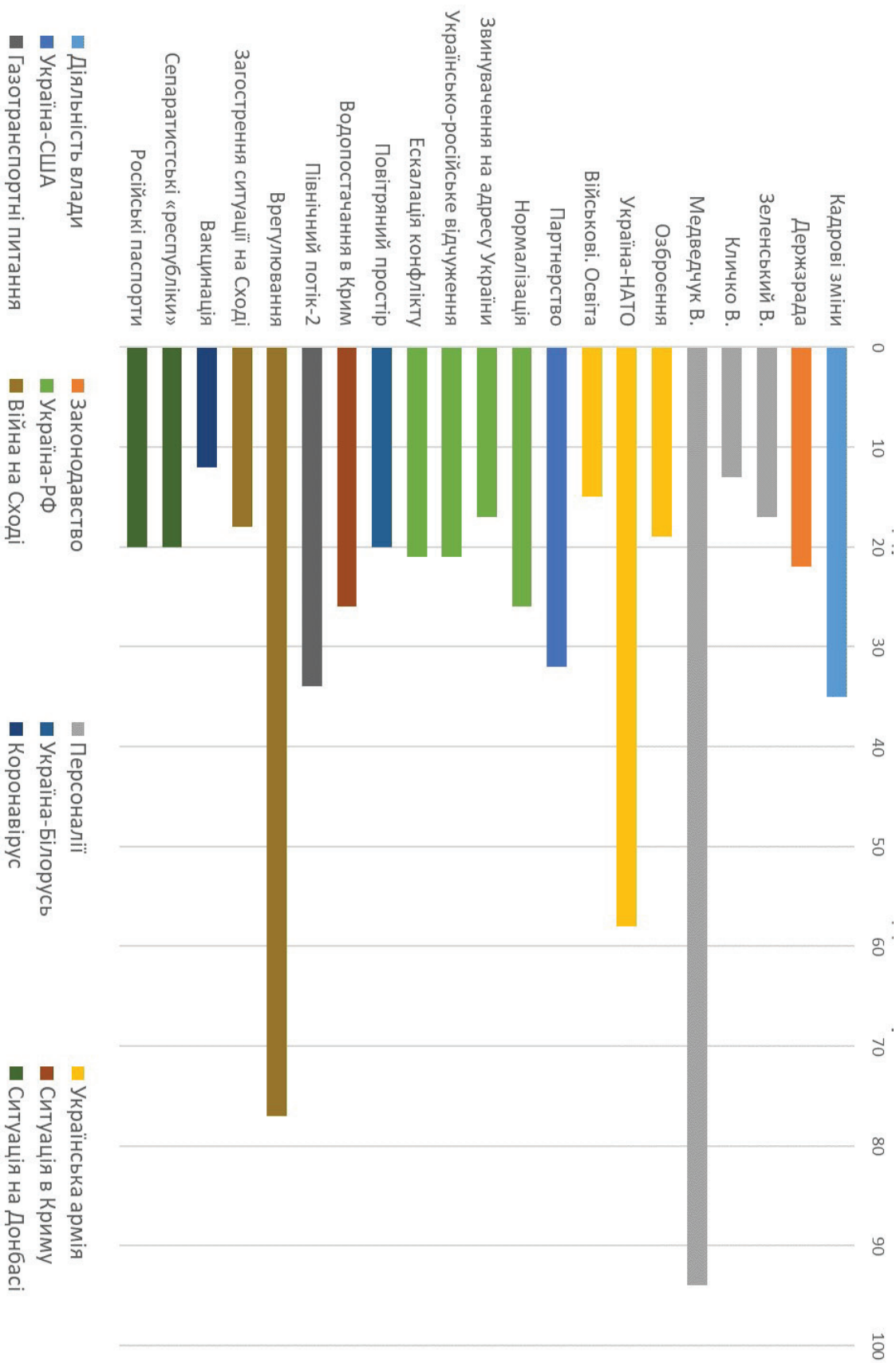

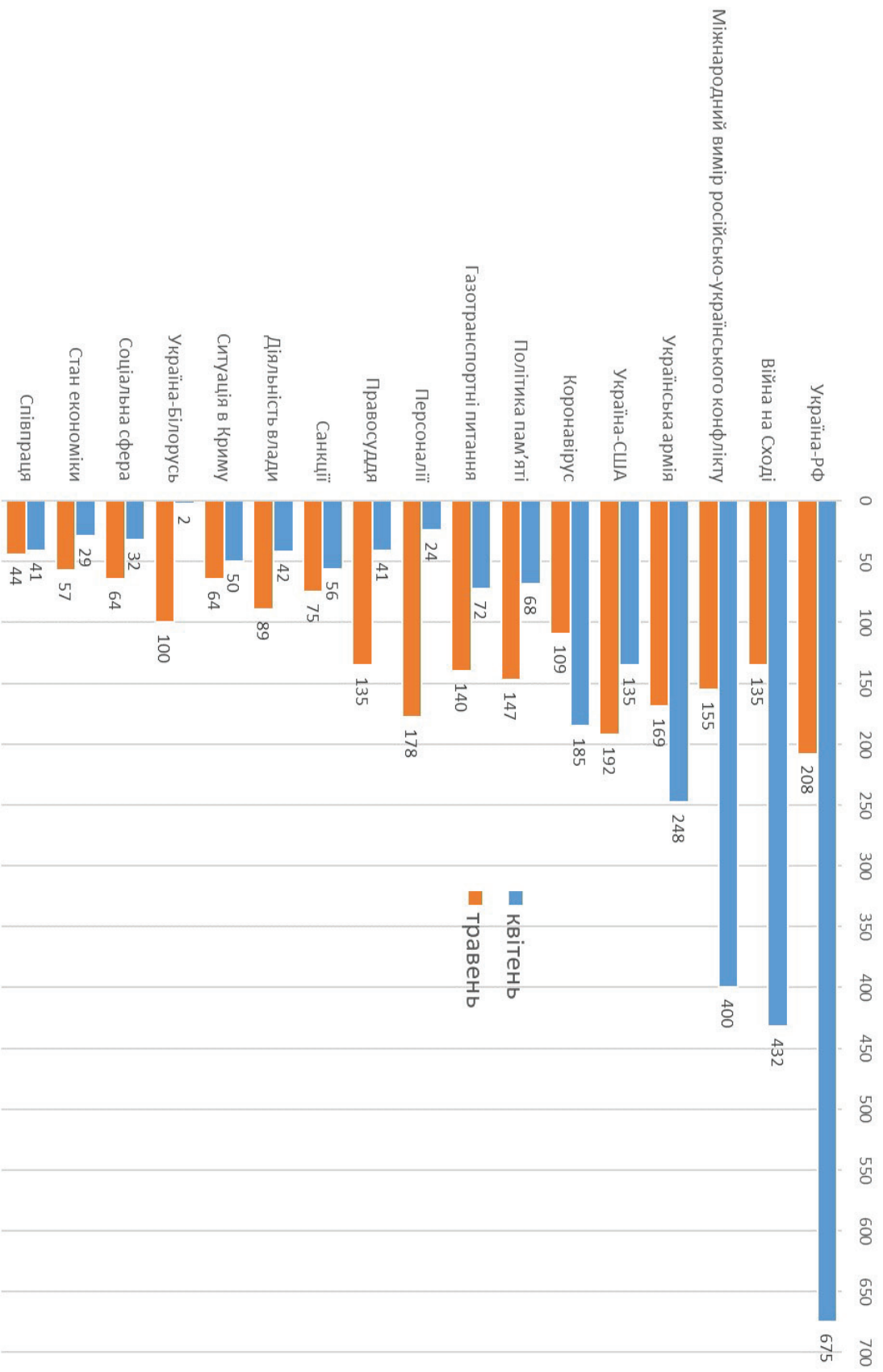
Діаграма 14. Динаміка найбільш топових тематичних тегів

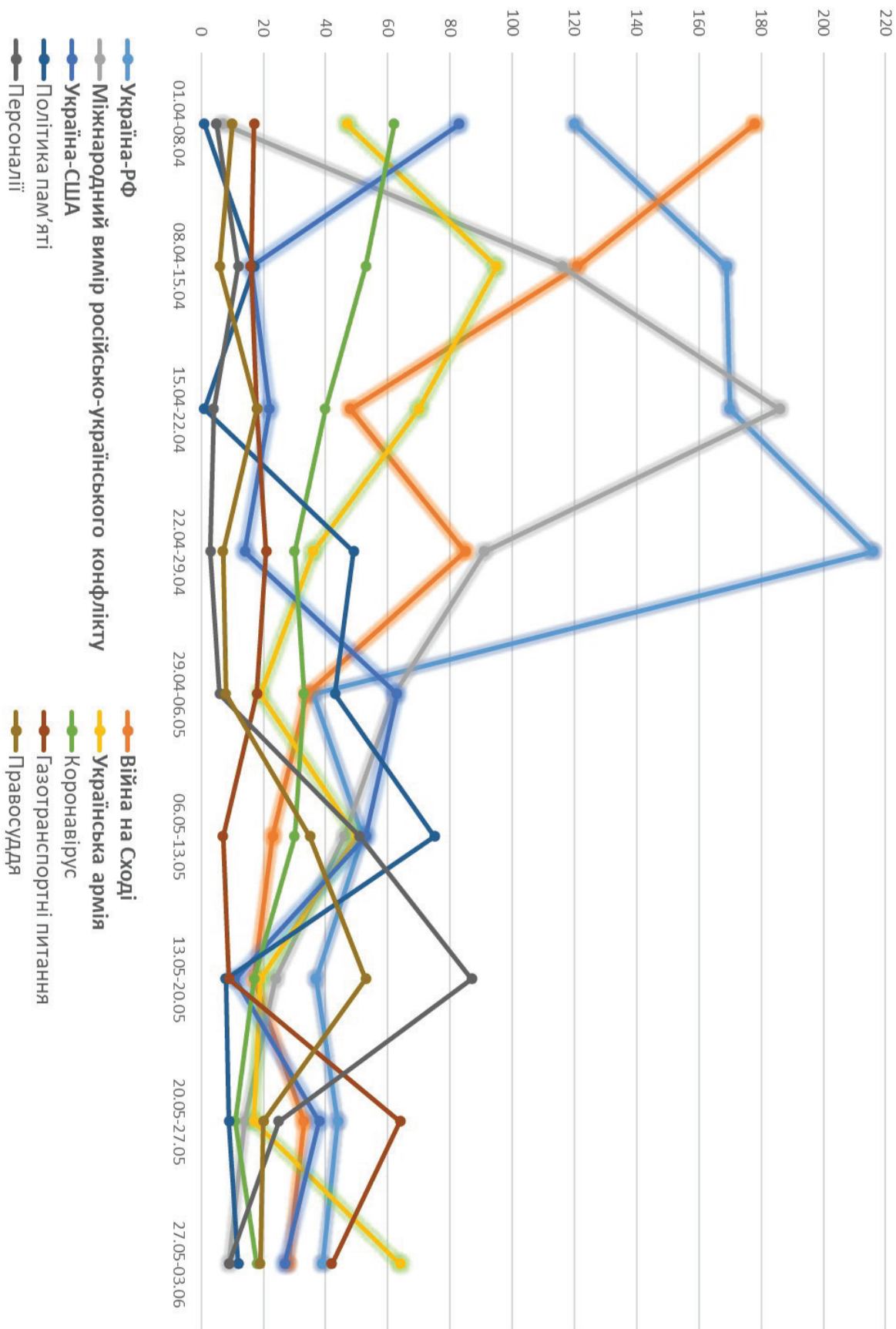
Діаграма 15. Найбільш згадувані тематичні теги та їх підтеги в західних ЗМІ

Діаграма 16. Найбільш згадувані тематичні теги та їх підтеги в російських ЗМІ

Діаграма 17. Порівняння кількості повідомлень найбільш топкових тематичних тегів за квітень – травень

Діаграма 18. Динаміка найбільш топкових тематичних тегів за квітень – травень

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «AgroPolit.com»

Про автора: Володимир Печко, голова громадської спілки «Асоціація садівників, виноградарів та виноробів України»

Виноробство в Україні: сучасний стан і перспективи

Виноградарство в Україні має багатовікову історію. Найбільші площі виноградників були в 60-х роках минулого століття і склали близько 400 тис. га. Проте на сьогодні площа виноградників скоротилася майже в 5 разів і продовжує скорочуватись. На сьогодні їх площа становить близько 40 тис. га. В основному виноградники зосереджені в Одеській, Херсонській, Миколаївській, Запорізькій та Закарпатській областях. Географічно виділяється 6 основних виноробних регіонів України, 15 макрозон (винних районів) і 58 мікрозон, хоча законодавчо ці зони не закріплені. У зв'язку з останніми кліматичними змінами географія виноградарства України значно розширилась на північ і охоплює майже всю Україну. А саме збільшилась ще на 15 областей, що в майбутньому призведе до зростання площ виноградників. Це є однозначно перспективою для розвитку та дослідження цих виноградарських зон на тему, які саме сорти підходять під ці нові кліматичні умови.

Виноробна промисловість України представлена підприємствами первинного та вторинного виноробства. Основним видом сировини для виробництва вин є виноматеріали.

Окрім потужних винзаводів, які мають по близько тисячі гектар власних виноградників, створюються малі виноробні господарства, які роблять свій внесок у розвиток культури споживання і виробництва вина в Україні шляхом виробництва авторських вин, проведення дегустацій вин, проведення винних фестивалів.

Основними сортами в Україні є Аліготе, Бастардо магарацький, Каберне Совіньйон,

Мерло, Мускат, Одеський чорний, Піно, Рислінг тощо.

Хоча існує тенденція до зменшення кількості виробництва вина в порівнянні з 2016 роком, проте у 2020 році було виготовлено 119 мільйонів літрів вина. У 2020 році Україна експортувала 14,4 мільйона літрів вина, що вдвічі більше, ніж у 2019 році, хоча імпорт вина в Україну в 2020 році зріс на 22% порівняно з 2019 роком. Незважаючи на це, в Україні розвивається виноградно-виноробна галузь.

В умовах глобалізації ринку вина та вступу України до СОТ конкуренція загострюється, що потребує перебудови галузі таким чином, щоб її продукція відповідала високим вимогам ринку. У 2009 р. була розроблена і затверджена Галузева Програма виноградарства та виноробства України на період до 2025 року, на жаль, вона не діє в повному обсязі. Метою Програми була реалізація державної політики України щодо регулювання розвитку цієї галузі економіки, концентрації фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, виробничого і науково-технічного потенціалу для розв'язання головних проблем галузі.

Хоча багато найважливіших понять законодавчо взагалі не закріплені, або наявні закони не відповідають сучасним вимогам світового ринку виробництва вин.

Вкрай необхідні закони і нормативні акти щодо правил маркування вин, методів класифікації, контроль найменувань за походженням, закон про систему контролю якості й орган контролю або інститут.

Потрібно збільшувати посадки, відновлювати і закладати нові розсадники винограду, а головне покращувати якість вина з визнаних міжнародних сортів, які чудово ростуть на території України, а також розвивати місцеві аборигенні сорти, яких в Україні досить багато.

* Збережено стиль і граматику оригіналу

Проте існують загальні проблеми галузі:

Зараз в Україні з 2019 р. очікується створення десятків малих виноробних господарств.

1. Закладення насаджень садивним матеріалом низьких селекційних категорій.

2. Невідповідність сортового складу виноградних насаджень вимогам виноробства.

3. Низька ефективність виробництва винограду, яка зумовлена високою долею старих та зріджених виноградних насаджень, що підвищує собівартість і знижує конкурентоспроможність столового винограду та вітчизняної виноробної продукції.

Держава вже робить кроки, які стають поштовхом в розвитку галузі виноробства в Україні. Для розвитку галузі також необхідна розробка експортної стратегії та дорожньої карти розвитку виноградно-виноробної галузі, а також зменшення відсотків при кредитуванні галузі.

Наразі необхідно визначити пріоритети розвитку виноградарства з урахуванням зональних та регіональних особливостей. Приділити увагу розробці спеціальних державних програм зі збереження кращих сортів винограду. Уряду необхідно відновити дію Закону України «Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства» (587-14) до 2025 р. та удосконалити механізм надання державної підтримки виноградарству і забезпечити розвиток виноробства з урахуванням вимог СОТ, розробити Виноградний кадастр в рамках загального земельного кадастру. Відкритим питанням залишається врегулювання земельних відносин та раціоналізація землекористування, розробка юридичного та технічного оформлення права оренди землі під виноградники, формування ринку земель сільськогосподарського призначення.

Також шляхами розвитку виноробної галузі є: залучення великих інвестицій у галузь обрання правильної маркетингової політики здійснення заходів щодо забезпечення розвитку інфраструктури ринку виноробної продукції,

диверсифікації каналів реалізації та забезпечення якості продукції, регулювання

попиту і пропозиції, захист ринку від імпоротної винопродукції та сировини низької якості

здійснення заходів щодо збільшення ємності ринку винограду та продуктів його переробки з урахуванням потреб населення, його купівельної спроможності та максимальних можливостей експорту

інноваційно-інвестиційне зміцнення матеріально-технічної бази виноградно-виноробної галузі,

впровадження екологічно безпечних, ресурсо- та енергоощадних технологій

удосконалення страхової та податкової політики у сфері виноградно-виноробного виробництва

підвищення ролі науки й освіти, розвитку дорадництва

удосконалення системи управління у виноградно-виноробній галузі;

розроблення галузевої нормативної і технологічної документації, яка відповідає положенням та вимогам Європейського Співтовариства.

Отже, сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, відмінні сорти винограду, знання та багаторічний досвід у виробництві вина дозволяють створювати українське вино з унікальними смаковими та якісними показниками.

А потенціал ємності внутрішнього й зовнішнього ринку вина, наявність інтелектуального та виробничого капіталів для впровадження інноваційних технологій, переорієнтація споживчих переваг від міцних алкогольних напоїв до вин обумовлюють необхідність вдосконалення й розвитку виноградарства та виноробства в Україні (<https://agropolit.com/blog/475-vinorobstvo-v-ukrayini-suchasniy-stan-i-perspektivi>). – 2021. – 04.06).

Блог на сайті «AgroPolit.com»

Про автора: Андрій Мартин, фахівець з питань земельної політики, землеустрою, оцінки земель, земельного кадастру, дозвільної системи та земельного права

Нові інструменти та процедури у процесі просторового планування та впорядкування земель

Якщо вести мову про комплексні плани просторового розвитку громад, які вже сьогодні передбачені новим земельним законодавством і будуть запроваджуватися із липня 2021 року, я хотів би відзначити кардинально новий підхід, який імплементується у розробці планувальної землевпорядної та містобудівної документації.

Якщо землевпорядна документація в Україні ще з 2004 року розроблялася частково в електронній формі, то сьогодні ми переходимо до нового етапу, коли вся планувальна документація має розроблятися не на папері, а у формі електронного документу у вигляді наборів даних.

Багато з вас можливо бачили коли небудь генеральні плани населених пунктів, схеми планування територій громад. У більшості випадків – це було просто красиве паперове «простирадло», яке висіло на стіні кабінету керівника громади і, відповідно, працювати з нею було, м'яко кажучи, трошки не зручно.

Завжди була проблема – взагалі отримати доступ до планувальної документації, побачити де знаходяться ті чи інші обмеження у використанні земель. Сьогодні, ще раз підкреслюю, ключове завдання – цей підхід змінити. Що і передбачено законодавством.

Вирішення проблем при відведенні земельної ділянки

Ще років 10 тому назад, якщо якийсь інвестор хотів побудувати, наприклад, завод, він дуже часто опинявся в ситуації своєрідного сапера. Коли він нібито бачив земельну ділянку, де хотів би розмістити своє виробництво, починав процес відведення землі, але потім раптом з'являлися, наприклад, фахівці з охорони культурної спадщини і казали: «Вибачте, ні. Ми розуміємо, що ви вже пройшли половину шляху, але ми тут виявили, що на вашій ділянці знаходиться нерухома пам'ятка або старий курган, тому далі ви нічого будувати не будете».

Або з'являлися екологи і казали, що у них тут екологічна мережа, червонокнижний вид, просто вони не знали, що він тут є, тому далі ви робити нічого не будете. І багато інших таких

ризиків виникало, в результаті яких інвестор розумів, що коли він починає процедуру відведення земельної ділянки, то просто-напросто не завжди мав гарантію того, що він доведе її до кінця.

Сьогодні процедура кардинально змінена: всі відомості про обмеження використання земель, які є на території громади, повинні бути визначені у комплексному плані, повинні, знову ж таки, стати доступними для інвестора. Комплексний план повинен передбачати функціональне зонування території, тобто визначення того, як має правильно використовувати кожне місце на території громади.

Я би хотів спеціально підкреслити, що одним із ключових елементів, які відчує кожен інвестор в Україні – це буде проста і логічна процедура встановлення та зміни цільового призначення земельних ділянок.

Необхідні дії при будівництві об'єктів чи розмітці території

Якщо зараз ви, наприклад, захочете побудувати завод, розмітити якийсь виробничий об'єкт, вам треба паралельно забезпечити розроблення містобудівної документації детального плану території.

Коли ви зробите детальний план, прийдете всі процедури, вам треба окремо робити проект землеустрою, яким ви будете встановлювати або змінювати цільове призначення земельної ділянки і ще потрібно пройти декілька стадій, це займе тривалий час, потягне за собою грошові затрати і т. д.

Що передбачає нове законодавство?

Якщо ви придбали земельну ділянку і хочете там побудувати завод, і цей завод передбачений комплексним планом, ви йдете до кадастрового реєстратора, пишете заяву про перехід до того цільового призначення, яке передбачене комплексним планом.

Від кадастрового реєстратора (в той же день) ви виходите уже з новим цільовим призначенням земельної ділянки. Вже не потрібні місяці поневірянь, вже не потрібні місяці бюрократії і різноманітних погоджень, які будуть перешкоджати інвестору в реалізації його ініціатив. Ще раз підкреслюю, громада

визначила, що тут повинен бути завод, фабрика, ферма, що завгодно. Перехід до правильного нового використання землі, повинен бути максимально спрощеним, і максимально простим та логічним.

Вигода для громад

Дуже потужний інструмент, який сьогодні отримують місцеві громади – це резервування земельних ділянок для суспільних потреб громади. Я думаю, багато хто бачив ситуацію, коли гарними платниками податків (як це не дивно) виявляються підприємства, які видобувають корисні копалини.

Але як тільки у нас геологи знайшли, що в цьому місці є родовища корисних копалин, моментально вся земля, яка була державною, роздається під особисто селянське господарство. І потім інвестор, який би хотів почати виробництво, який би хотів платити податки, опиняється в ситуації, коли він роки інколи має витратити на те, щоб отримати відповідну землю, і приступити безпосередньо до розробки надр, на яке він цілком офіційно придбав спецдозвіл.

Сьогодні громада що може зробити? Якщо є об'єкти, які громада хотіла би використати по-іншому: почати розробку корисних копалин, побудувати нову дорогу, розмістити лінію електропередачі, і тому подібні речі – комплексний план просторового розвитку громади дасть можливість зарезервувати місце, де буде розміщуватися об'єкт.

І, відповідно, в цьому місці буде вже заблокована безкоштовна роздача землі, буде неможливо змінювати цільове призначення ділянки, крім того, під яке зміна передбачена суспільною потребою. Таким чином, ще раз підкреслюю, громада і ті інвестори, які хочуть у цьому місці будувати суспільно-значимі об'єкти, отримують інструмент для простого отримання доступу до земельних ресурсів, без тих проблем, які у нас дуже часто супроводжують інвестиційну активність на місцевому рівні.

Захист цінних земель

Дуже важливим є те, що комплексний план просторового розвитку громади повинен захистити найцінніші землі, які є на території

громади. Це землі на яких розташовані об'єкти культурної, археологічної спадщини і землі, які виконують важливі екосистемні функції. Чого гріха таїти, я думаю всі ви знаєте, що хоча на території нашої держави розташовано понад 140 тис. об'єктів нерухомої культурної спадщини, дуже часто вони абсолютно ніяк не позначені на картографічній основі – немає відомостей про них в державному, земельному кадастрі, немає зафіксованих обмежень використання земель.

Дуже туманними і не завжди чіткими є межі об'єктів природно-заповідного фонду, екологічної мережі, смарагдової мережі, які важливі для того, щоб наші території зберігали свої екосистемні функції, щоб ми змогли ефективно захищати ті залишки живої природи, які ще лишилися в Україні.

Задача комплексного плану – чітко ці території ідентифікувати, щоб потім вже не казали, що тут «роздеребанили» землю, тому що не знали про їх належність до природно-заповідного фонду, або ж, що тут є червонокнижні види рослин. Ці території мають бути чітко ідентифіковані і зазначені на комплексному плані.

Громада повинна знати, що ці території є, і я б хотів спеціально підкреслити, адже деякі представники громад часто думають, що, якщо ми тут закріпили, наприклад, ландшафтний парк або зробили заповідник, то це значить, що ми втрачаємо цю територію, і не будемо отримувати з неї доходи.

Так, сільське господарство буде завжди, але якщо ми хочемо щоб громада розвивала туризм, для того щоб були кращі умови для проживання місцевого населення, от всі ці території повинні бути закріпленими. Історико-культурна спадщина – це ті перлини, які має кожна громада і які мають бути також захищені через планувальну документацію, для того що не допустити їх руйнування і не погіршувати їх естетичний й візуальне сприйняття. Тому для цих цілей комплексні плани будуть також дуже-дуже важливими.

Джерела формування комплексного плану

Комплексні плани просторово розвитку, які зараз будуть розроблятися, вони повинні

стати інструментом для того, щоб дійсно наповнити всі кадастри, до речі, не лише земельні – містобудівний кадастр і кадастр інших природних ресурсів тощо.

Відомостями про ті об'єкти, які є на території громади, землі, ліси, вода, обмеження використання земель, планувальна структура території, всі ці відомості повинні нарешті бути сформовані в електронному виді. Розробники комплексних планів повинні витратити, насправді, доволі багато часу і енергії для того, щоб зібрати старі планово-географічні матеріали, різноманітні архіви, які сьогодні припадають пилком в органах Держкадастру, екологів, охоронців культурної спадщини, які лежать в організаціях, які обслуговують інженерні мережі.

Всі ці відомості, на сьогодні потрібно буде підняти, перевести в електронну форму, зробити публічними, доступними для всіх, і за рахунок цього громади повинні отримати новий стимул для розвитку.

Дуже багато земель у нас часто не обліковуються належним чином, інформації про них немає, ви їх бачите просто як пусті місця на кадастровій карті. Але давайте задамо собі запитання – чи сплачуються податки за ці земельні ділянки, чи той хто їх використовує, робить це у тіньовий спосіб?

Ми повинні з вами прагнути до того, що кожен гектар сільськогосподарської землі, повинен давати не менше ніж 1,5-2 тис. гривень податків у місцевий бюджет. Ми повинні думати над тим, щоб кожен шматочок землі, де може бути розміщене підприємство, де може зайти інвестор, повинен бути підготовлений до цього інвестора. Це потрібно для того, щоб громади стимулювали економічний розвиток на своїй території.

Тому комплексні плани просторового розвитку громади – це буде дуже-дуже потужний інструмент, який при правильному використанні, при відповідальному ставленні громади, при розумінні всіх тих інструментів, які на сьогодні ми отримуємо, дозволить симулювати економічний розвиток, дозволить підвищити довіру місцевого населення до керівництва громади. Тому що ми, знову ж

таки, звикли до того, що коли розробляється якась планувальна документація, детальний план територій, всі уже постфактум про це дізнаються, і інколи деякі жителі кажуть: «Ой, а нам про це не казали, а ми це не хотіли».

Публічна процедура, повна відкритість, кожне проектне рішення опублікується на геопорталах, кожен може подивитися, кожен має можливість взяти участь в обговоренні – тоді це буде нова якість місцевого життя, нова якість довіри, яку місцеві жителі повинні відчувати до керівництва своєї громади. І це нові інвестиційні можливості для підприємців, які, я сподіваюся, обов'язково повинні ними скористатися, працюючи не лише таким чином на власний прибуток, але і на зростання добробуту громад, у відповідності до тих інтересів, які на сьогодні має кожна громада в Україні (<https://agropolit.com/blog/477-novi-instrumenti-ta-protseduri-u-protsesi-prostorovogo-planuvannya-ta-vporyadkuvannya-zemel>). – 2021. – 08.06).

Блог на сайті «AgroPolit.com»

Про автора: Ольга Оніщук заступник Міністра юстиції України з питань державної реєстрації

Антирейдерські запобіжники від Мін'юсту – захист майнових прав та попередження втручання у реєстри

Забезпечити непорушність майнових та корпоративних прав на бізнес, нерухоме майно – це один з основних пріоритетів нашої держави сьогодні. Ми розуміємо, що Міністерство юстиції має здійснити максимум заходів для того, щоб попередити будь-які рейдерські атаки, в тому числі і в державних реєстрах, і захистити права громадян.

Чи здійсненна ця місія? Безумовно! Протягом останніх 20 місяців представники міністерства насправді зробили дуже багато кроків для того, щоб наблизити реєстраційні послуги і до міжнародних стандартів, і зробити їх більш безпечними, більш зручними і більш зрозумілими для громадян і для бізнес-спільноти.

Два ключові питання захисту прав агробізнесу від рейдерів

Перше – це безпека державних реєстрів. Завдяки крокам, які здійснило Міністерство юстиції в 2020 році, нам вдалося повністю забезпечити два основні реєстри нерухомості і бізнесу від кібератак. Яскравим підтвердженням цього факту є те, що протягом майже 5 місяців 2021 року ми не зафіксували жодного повідомлення про несанкціоноване втручання до державних реєстрів. Це дійсно серйозний та важливий крок, оскільки статистика, яку ми маємо, наприклад, минулорічна каже про те, що близько 40% скарг, які надходили до Мін'юсту на незаконні реєстраційні дії, були пов'язані саме з такими несанкціонованими доступами до держреєстрів.

Друге – ми очистили систему реєстрації від недобросовісних кадрів, і не лише тому, що в 2019 році анулювали доступ комунальним підприємствам, колишнім так званим акредитованим суб'єктам до держреєстрів, а ми дійсно зробили справжнє «генеральне прибирання» і в лавах державних реєстраторів, і в лавах нотаріусів через проведення спеціальних перевірок, через анулювання свідоцтв про право на зайняття нотаріальною діяльністю нотаріусам, які систематично порушували закон. І сьогодні ми можемо бачити, що таких зухвалих порушників, які наслідуються здійснювати незаконні реєстраційні дії, практично не залишилося.

Звісно, не можу не згадати про діяльність Офісу протидії рейдерству, який був відкритий за підтримки Президента України в грудні 2019 року. Сьогодні в офісі здійснюється експертиза, фахова експертиза оскаржуваних реєстраційних дій як колегіально, так і одноособово. Ми маємо інструмент миттєвого реагування, який дає можливість в одноособовому порядку міністру скасовувати незаконну реєстраційну дію за наявністю очевидних грубих порушень закону державним реєстратором чи нотаріусом протягом однієї доби.

Антирейдерські запобіжники для аграріїв

Наразі ми працюємо на двох напрямках – в законодавчому, а також у технічному полі. Що стосується законодавчого напрямку, то ми

чекаємо на ухвалення законопроекту 3774 «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству», який був успішно підтриманий в першому читанні, і ми сподіваємося, що Верховна Рада найближчим часом його ухвалить в цілому.

Наразі цей закон містить в тому числі антирейдерські запобіжники для аграрного бізнесу. Наведу приклад. Посилюється безпека правочину договору оренди земельної ділянки, пропонується для юридичних осіб договори про правочини, про припинення оренди земель сільськогосподарського призначення визнати значними, такими, які можуть укладатися виключно за згодою загальних зборів учасників, тобто за згодою власника бізнесу.

Слід зупинитися ще на тому, що надзвичайно важливим буде і запровадження єдиного циклу нотаріального посвідчення договору відчуження корпоративних прав і одночасної держреєстрації прав на бізнес в результаті укладання такого правочину. Ця норма закладена в законопроект про реформу нотаріату, який є за своїм масштабом на сьогодні безпрецедентно великим. Наразі цей законопроект пройшов майже всі погодження органів центральної влади. Найближчим часом буде внесений на розгляд парламенту. Надзвичайно важливе швидке ухвалення цього законопроекту, адже саме нотаріат стане гарантом правової чистоти укладення правочинів про відчуження земельних ділянок. Саме нотаріат здійснить найбільшу місію у відкритті ринку землі.

Технічні моменти захисту прав власності

Важливо вибудувати систему в держреєстрах таким чином, щоб держреєстратор, нотаріус, який здійснює таку дію, не мав можливості провести незаконну дію, а технічні інструменти блокували таке проведення. Зараз ми готуємо так звані острівці безпеки, які будуть вже до кінця червня запроваджені в систему державних реєстрів. І на останок, дві практичні поради для власників землі.

Перше правило – подбайте про присвоєння кадастрового номеру земельній ділянці, який сьогодні є так званим аграрним паспортом. Без такого номеру не можна буде здійснити жодної юридичної операції із землею.

Друге – потурбуйтеся, щоб відомості про ваші речові права перебували не лише на паперових носіях, а були внесені до відомостей держреєстрів. Для цього потрібно звернутися до нотаріуса або держреєстратора в тому числі через центри надання адмінпослуг.

Варто пам'ятати, що дотримання простих правил сьогодні є вкладом кожного українця в безпеку власності у майбутньому (<https://agropolit.com/blog/478-antireyderski-zapobijniki-vid-minyustu-zahist-maynovih-prav-ta-poperedjennya-vtruchannya-u-reyestri>). – 2021. – 09.06).

Блог на сайті «AgroPolit.com»

Про автора: Анатолій Шумський, заступник голови «Центру розвитку земельних правовідносин в Україні»

Невирішені питання ринку землі: іпотека, фонд гарантування кредитів, антимонопольне законодавство та контроль за землями

Необхідність відкриття в Україні ринку сільськогосподарських земель уже не заперечується ніким – навіть політиками-популістами, які роками будували на «захисті селян» свою риторичку. Про переваги (як економічні, так і просто цивілізаційні) скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, написано і сказано вже достатньо, адже земельний ринок – це, без сумніву, перемога, а у перемоги, як відомо, багато батьків.

Набагато менше уваги приділяється недолікам і досі незакритим суперечностям та/або лазівкам в законодавстві, які після 1 липня 2021 року можуть перетворитися в проблему для органів місцевого самоврядування, громадян і як наслідок – всієї держави.

Такі «вузькі місця» можна виправити і попередити, але для цього потрібно їх визнати і проаналізувати. Як людина з майже двадцятирічним досвідом у сфері земельних відносин (і як практика, і як представника регулятора) я бачу кілька положень, які можуть оптимізувати і поліпшити інфраструктуру майбутнього ринку землі.

Державне фінансування угод і фонд гарантування кредитів

Ринок на те і ринок, щоб обходитися без держструктур на ньому або хоча б звести їх участь до мінімуму. Але коли ми маємо справу з новим активом, та ще й таким специфічним і соціально значущим, як земля, то продавцям (а це можуть бути люди похилого віку, у яких на руках тільки держакт) необхідний доступ до верифікованої інформації та консультацій, а покупцям – до недорогих фінансових ресурсів.

І те, і інше зобов'язане надати держава, запустивши програму кредитування з лояльними умовами, а також налагодивши роботу консультаційних центрів в регіонах.

Плодити додаткові держхолдинги під кожен нову задачу – не дуже вдала ідея, але в Україні вже існує цілий ряд держструктур в сфері АПК, які могли б виконати цю задачу. За нинішнім профілем діяльності найбільш оптимальною виглядає НАК «Укragenrolizing», яка:

має в своєму розпорядженні філії в областях має широкий досвід допомоги сільгоспвиробникам в придбанні техніки і ця практика може бути розширена і на земельні ділянки.

Малоймовірно, що вдасться скоригувати бюджетне фінансування і наповнити компанію ресурсами вже в цьому році, але з 2022 року цілком реально запустити механізм такої земельної іпотеки через НАК.

Стимули для розвитку фермерства та невеликих сільськогосподарських товаровиробників

Хоча на словах представники влади постійно декларують, що ринок землі відкривається, зокрема, і для стимулювання розвитку фермерства, в нинішній архітектурі реформи це ніяк не відображено.

Ця категорія сільгоспвиробників не має ніяких преференцій і послаблень і після 1 липня буде змушена діяти на загальних підставах, перебуваючи на рівних як з умовним агрохолдингом, так і з інвестором, який купує землю не для ведення сільського господарства, а для перепродажу.

Підтримка фермерства – питання не стільки економічне, скільки світоглядне. Відповідь на

нього показує, який аграрний уклад ми хочемо бачити в країні: невеликі сімейні фермерські господарства з власниками, які живуть у селах і дбають про них, або превалювання великих і надвеликих структур, для яких земля – лише засіб виробництва, а сільське населення – не сусіди, а дошкульний тягар.

Обидві моделі мають право на існування.

Але в Україні, де до 30% людей проживають в селах і де фермери є одночасно і роботодавцями, і інвесторами в інфраструктуру, а також розвивають соціальну сферу, було б безвідповідально ніяк не відобразити цю роль і не підтримати фермерські господарства при запуску ринку землі.

Принцип «Вирощуй або втрачуй»

Пункт, тісно пов'язаний з попереднім, що також несе в собі етичну дилему – як збалансувати свободу дій приватного бізнесу і інтереси держави.

Безумовно, не всі земельні операції будуть здійснюватися з метою налагодити на куплених ділянках виробництво сільгосппродукції. Більш того, я прогножую, що в першу хвилю значну частину покупців складуть саме непрофільні інвестори, які шукають, де «припаркувати» гроші.

Ставки по банківських депозитах невисокі, прибуток на дорогоцінних металах з'їдають податки, курс bitcoin нестабільний, ринок нерухомості вже набрид – інвестиції в землю, вартості якої пророкують стабільне зростання (оцінки від 50% до 100% за п'ять років) виглядають привабливою альтернативою вкладення коштів.

При цьому на відміну від фермерів, у яких гроші, як правило, знаходяться в обігу, звідки їх потрібно вилучити, щоб вкластися в земельний банк, такі портфельники мають у своєму розпорядженні достатньо вільних фінансових ресурсів для купівлі ділянок.

Купівля землі з метою перепродажу – це нормальна ринкова практика, ось тільки виробництво продукції АПК в ній виглядає абсолютно необов'язковим і навіть зайвим елементом. Закон про ринок землі ніяк не регулює питання використання ділянок після продажу. Швидше за все, жорсткі драконівські

норми, що діють в деяких країнах ЄС і вимагають проживання власника за місцем знаходження ділянки навряд чи знайшли б відгук в українських реаліях. Але і абсолютна ринкова вольниця не є безумовним благом. У кращому випадку такий новоспечений власник просто здасть ділянку в оренду першому ж зацікавленому агрохолдингу, тобто для місцевої громади нічого не зміниться в порівнянні з статус-кво, який якраз і мала поліпшити земельна реформа.

А в гіршому випадку ми побачимо практику куплених і залишених до кращої цінової пропозиції ділянок. Навряд чи кількість таких пусток буде критично велика, щоб помітно знизити агровиробництво і похитнути місце України на світовому ринку зерна. Але і розвитку галузі така спекуляційна практика не сприятиме.

Антимонопольні запобіжники на вільному ринку землі

Втрата контролю над своєю землею і створення локальних феодалів – один з основних страхів, який озвучують люди в соціопитуваннях напередодні запровадження ринку землі.

Треба визнати, що цей страх небезпідставний, оскільки практику внутрішніх домовленостей на рівні місцевих фермерів, холдингів і окремих представників місцевої влади – депутатів місцевих рад, голів ОТГ, ніхто не відміняв.

Трьом-чотирьом особам завжди легше домовитися між собою, і грати в одні ворота при вирішенні земельних питань, ніж громаді з декількох сотень людей скоординувати свої дії. Надалі це може призвести до формування локальних персональних вотчин і як наслідок – соціальних вибухів. Щоб не допустити цього, на законодавчому рівні повинні бути передбачені безпечні і, головне, реально діючі межі концентрації на рівні районів, області та країни в цілому.

Закон про ринок землі, а також постанова Кабміну про перевірку покупця сільськогосподарської ділянки вводить такі обмеження, але для професійного юриста обійти їх в нинішньому вигляді не складно.

За відсутності реєстру пов'язаних осіб та символічної вартості послуги «паспорт

підставної особи» скупити як завгодно великий масив – питання лише наявності грошей і бажання. Так, на першому етапі з огляду на невеликий ліміт продажу землі в одні руки на рівні 100 га, адміністративні витрати на оформлення понаднормових угод будуть займати значну частину в загальній сумі купівлі. Але не варто забувати, що вже в короткостроковій перспективі допустимий ліміт збільшується до 10 тис га і в країні може з'явитися цілий новий ринок «земельних фунтів».

Контроль за використанням сільськогосподарських земель

В Україні практика контролю за дотриманням сівозмін і в цілому екологічного нагляду максимально дискредитована корупцією, яка роками існувала в цій сфері. Також вкрай живуча і безапеляційна мантра про те, що приватний бізнес сам розбереться, що йому вирощувати.

Але свобода підприємницького вибору, коли справа стосується такого ресурсу як земля, передбачає обопільну відповідальність держави і бізнесу, яка в Україні тільки починає формуватися. Досвід зарубіжних країн, найбільш показовим з яких є аргентинський, підтверджує, що держава не може повністю усунути від питання контролю за коректністю використання земель – навіть і мабуть, що в першу чергу, приватних.

Проблема в тому, що механізм такого контролю хоч і прописаний, але через те, що повноваження дублюються між ОМС і органами виконавчої влади, ефективно не працює. У семи няньок, як відомо, проконтролювати щось складно, кожен хоче бути головним і звалити відповідальність на іншого.

Держнагляд повинен мати чітку вертикаль, чіткі параметри і межі, а також відповідальність – і за результат, і за спроби будь-яких зловживань. Напередодні запуску ринку і на першому його етапі наявність такого регулятора набуває першочергового значення, якщо ми хочемо, щоб характеристика «кращі в світі чорноземи» не втратила актуальності (<https://agropolit.com/blog/479-nevirisheni-pitannya-rinku-zemli-ipoteka-fond-garantuvannya-kreditiv-antimonopolne-zakonodavstvo-ta-kontrol-za-zemlyami>). – 2021. – 22.06).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Андрій Павловський, експерт з питань соціальної політики

Прожитковий мінімум: базовий соціальний стандарт чи віртуальний показник?

Владою України в законі про Держбюджет на 2021 рік встановлено штучно занижений розмір прожиткового мінімуму, вдвічі менший за фактичний показник.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про прожитковий мінімум» Міністерство соціальної політики України повідомляє, що фактичний розмір прожиткового мінімуму у цінах квітня 2021 року у розрахунку на місяць на одну особу становив:

- 4259 грн (з урахуванням суми обов'язкових платежів – 4880 грн), а в держбюджеті 2189 грн;
- для дітей віком до 6 років – 3953 грн (в держбюджеті – 1921 грн),
- для дітей віком від 6 до 18 років – 4872 грн (в держбюджеті – 2395);
- для працездатних осіб – 4421 грн (з урахуванням суми обов'язкових платежів – 5492 грн), в держбюджеті 2270 грн;
- для осіб, які втратили працездатність – 3628 гривень (в держбюджеті 1769)

Таким чином, встановлений на квітень 2021 року прожитковий мінімум (2189 грн) занижено у 2,2 рази порівняно з його фактичним розміром!

Розуміючи цей ганебний для влади факт група депутатів Слуг на чолі з пані Третяковою вирішили погратися і поманіпулювати з прожитковим мінімумом, що є базовим державним соціальним стандартом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти, державні соціальні допомоги та соціальні виплати.

2 червня цього року прийнято в першому читанні законопроект № 3515 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань формування прожиткового мінімуму та створення передумов для його підвищення» (н. д. Третякова Г. М. та інші)

В порушення Конституції України, Європейської соціальної Хартії, рекомендацій МОП, цей проект закону фактично нівелює саме поняття прожиткового мінімуму та повністю змінює методологію його визначення.

Назва законопроекту не відповідає змісту, оскільки у законопроекті не зазначено жодних передумов для підвищення прожиткового мінімуму.

Законопроектом пропонується встановлення розміру прожиткового мінімуму у відсотках до середньомісячної заробітної плати: у 2021 році – 40 відсотків до у 2031 році – 50 відсотків. У Пояснювальній до законопроекту не зазначено, як визначено і чому саме таке відсоткове співвідношення.

Закон України «Про прожитковий мінімум» дає визначення прожитковому мінімуму, закладає правову основу для його встановлення, затвердження та врахування при реалізації державою конституційної гарантії громадян на достатній життєвий рівень.

Кабмін запропонував «навести порядок» з прожитковим мінімумом і відв'язати від нього штрафи

Так, згідно із ст. 1 Закону прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Натомість у законопроекті пропонується визначити прожитковий мінімум як «прийнятний рівень витрат, який дозволяє підтримувати достатній рівень життя людини, притаманний суспільству». Очевидно, що таке визначення прожиткового мінімуму – основного базового державного соціального стандарту – є нечітким та неконкретним, несе ризик суб'єктивної оцінки, порушує принцип правової визначеності, містить формулювання, які допускають оціночні судження і, відтак, жодним чином не може бути основою реалізації державою конституційної гарантії громадян на достатній життєвий рівень.

Щодо запровадження нових підходів до визначення поняття прожиткового мінімуму, порядку обчислення його розміру, сфери застосування тощо слід зауважити, що відповідно до ст. 3 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» формування державних соціальних стандартів і нормативів здійснюється за принципами, у тому числі:

- диференційованого за соціально-демографічними ознаками підходу до їх визначення;
- наукової обґрунтованості норм споживання та забезпечення;
- соціального партнерства.

Проте всі зазначені принципи формування прожиткового мінімуму як базового державного соціального стандарту у законопроекті відсутні.

Суперечливим є запропонований законопроектом підхід до визначення поняття домогосподарства, що сьогодні, по своїй суті, є поняттям дому та сім'ї.

Натомість у проекті (ст. 5 Закону України «Про прожитковий мінімум» в редакції проекту) пропонується визначати домогосподарство як «деклароване економічне об'єднання одного/двох/декількох осіб, які ведуть спільний облік доходів та витрат, що оподатковуються податком на доходи фізичних осіб». Таким чином, об'єднуючим принципом включення людей до складу домогосподарства в цьому випадку виступатиме лише факт ведення спільного обліку доходів та витрат для сплати ними податку з доходів фізичних осіб.

Законопроектом пропонується скасувати поділ прожиткового мінімуму на види в залежності від основних соціальних і демографічних груп населення (сьогодні виокремлюється прожитковий мінімум для дітей віком до 6 років; дітей віком від 6 до 18 років; працездатних та непрацездатних осіб). Проте зрозуміло, що прожитковий мінімум, наприклад, для підлітка суттєво відрізняється від прожиткового мінімуму для дорослої людини працездатного віку чи людини похилого віку.

Сумнівною є пропозиція про виключення застосування показника прожиткового

мінімуму як основи для реалізації соціальної політики та розроблення окремих державних соціальних програм.

У порушення статті 22 Конституції України якою передбачено, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод громадян, законопроектом пропонується:

Вилучити із Кодексу законів про працю та Закону України «Про оплату праці» норму, що розмір мінімальної зарплати не може бути нижчим від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, тобто це може призвести до того що роботодавці будуть виплачувати зарплату працівникам нижчу за прожитковий мінімум!

У законопроекті відміняється встановлення різних штрафів у відсотках до прожиткового мінімуму та встановлюються їх розміри у відношенні до розрахункової величини. Є незрозумілим як зміняться розміри штрафів.

Крім того до 2025 року Уряду плануються доручити створення нового органу виконавчої влади, діяльність якого буде спрямована на систематичне дослідження витрат домогосподарств, та затвердити методологію формування прожиткового мінімуму, розрахунок якої базуватиметься на фактичних витратах домогосподарств, хоча цю роботу зараз і так виконує Держстат та Міністерство соціальної політики.

Також проектом закону пропонується змінити підходи до встановлення розмірів посадових окладів. А саме не в залежності від прожиткового мінімуму, а від мінімального розміру посадового окладу для відповідних категорій працівників, який передбачається затверджувати законом про Держбюджет на відповідний рік.

Із тексту законопроекту не зрозуміло, як будуть здійснюватися соціальні виплати (допомоги, пенсії тощо), які на даний час визначаються залежно від прожиткових мінімумів для відповідних категорій осіб.

Норми законопроекту будуть мати прямий вплив на доходи та видатки бюджету, але до законопроекту не надано жодних розрахунків і фінансово-економічних обґрунтувань...

До речі, Головне науково-експертне управління Верховної Ради із урахуванням багаточисленних зауважень та порушень запропонувало законопроект не приймати, а повернути суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання. Проте, в нинішньому скликанні до думки фахівців та вчених дослухатися не модно.

Таким чином є загроза, що запропоновані законодавчі зміни перетворять прожитковий мінімум з базового державного соціального стандарту на віртуальний показник, який ні нащо не впливає (https://lb.ua/blog/andriy_pavlovskiy/486296_prozhitkoviy_minimum_bazoviy.html). – 2021. – 04.06).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Євгенія Кравчук, заступник голови фракції «Слуга Народу»

Великі ідеї для малих міст

Нещодавно Київ святкував День міста, і моя фейсбучна стрічка активно зізнавалася в любові до нього. За цими постами можна було вивчати географію України: нинішні мешканці столиці походять з усіх її куточків.

Можна по-різному ставитися до такої міграції. Один скаже «столиця збирає найкращих», інший – «Київ не гумовий». Але факт залишається фактом: до столиці в пошуках кращого життя їдуть тисячі українців із сотень міст і містечок.

Чому? Бо малі міста не дають відповіді на два важливі запитання: «Як заробити?» та «Як відпочити?».

Робота тут – це або ходити на держслужбу за копійки, або поратися на вланому городі. Відпочинок – або кафе «Транзит» на автотрасі, або, знову ж таки, поратися на городі.

Чи може бути інакше? Може. Приклади ми бачимо навіть у сусідніх Польщі чи Угорщині, не кажучи вже про Німеччину чи Францію.

Найвідоміший приклад – штаб-квартира транснаціонального гіганта Nestle у швейцарському містечку Ве́ве з населенням менше 17 тисяч людей. Чи є такі роботодавці у

схожих за населенням містах України – Дергачах, Роздільній або Бахмачі? Запитання риторичне.

Що ж робити? Чи є взагалі шанс у маленьких міст України?

Я вважаю, що є. Треба шукати «точки зростання» і спрямовувати в ці точки ресурси – як місцеві, так і державні.

Наведу приклад з тієї сфери, якою займаюся як членкиня Комітету з питань гуманітарної політики. Туризм в деяких країнах приносить до 10% ВВП. Звісно ж, мова про ті країни, що активно інвестують в цю галузь.

Ті ж турецькі курорти не існували завжди. Погляньте на мапу середземноморського узбережжя цієї країни 70-80-х років: самісінькі гори та гірські села, навіть доріг немає. Інфраструктура будувалася на початку нинішнього століття – і результат не забарився: моя френд-стрічка переповнена Туреччиною.

На щастя, створення інфраструктури, нарешті, розпочалося і в Україні. Президентські проекти «Велике будівництво» та «Велика реставрація» дісталися тих куточків, де на подібне навіть не очікували.

«Навіщо в цьому селі така класна дорога?», – такою була реакція на «Велике будівництво» хлопця з Чернігівщини. Тобто у мешканців провінції вже виробився комплекс меншовартості. Навіть вираз такий є – «село неасфальтоване».

Інфраструктурні проекти працюватимуть так. Старий замок, що стояв пусткою, після реставрації перетворюється на туристичний магніт. Нові автотраси дають можливість приїхати сюди, не «вбивши» машину.

Зростає туристичний потік. А це – ночівля в готелях і садибах, купівля продуктів та сувенірів, візити до сусідніх пам'яток архітектури чи природи, відвідування фестивалів, рекомендації друзям через соцмережі.

Окрема тема – їжа. В Україні активно розвиваються приватні ферми з виробництва крафтових продуктів. Туристи готові платити за «органіку» та їхати за нею сотні кілометрів.

Мої знайомі зараз працюють над каталогом крафтових виробників, які приймають гостей у себе на фермах. Кажуть, що вже назбирали понад сотню локацій по всій Україні. Звісно

ж, розташовані ці ферми не в мегаполісах, а у невеликих містах чи селах.

Крафтових виробників Тернопілля ми нещодавно зібрали в Збаразькому замку, де проводили круглий стіл з розвитку туризму. Виявилось, що в моїй рідній області роблять вино, сир, яблучні чіпси, сидр, равликів, крафтове пиво.

До речі, нещодавно ми ухвалили закони №№5118 і 5119, якими суттєво знизили акциз для крафтових пивоварів та спростили їм ліцензійні процедури. Власне, цими законами ми вперше визначили саме поняття «малих виробників пива».

Тому «Велика реставрація» – це не просто про замки, це про розвиток. На першому етапі до програми включені лише об'єкти державної власності. Законом №5551 ми даємо доступ до державних субвенцій ще й для пам'яток у комунальній власності.

Тепер про відпочинок. У Козельщині на Полтавщині я бачила дивну для невеличкого містечка річ: Громадський культурно-освітній смарт простір. Тут є приміщення для проведення лекцій та майстер-класів. Сучасна читальна зала з чудовою добіркою української та світової літератури. Інтегровані системи для прослуховування аудіокниг. Окрема дитяча зала із доступом до нових комп'ютерів. Все це – безкоштовно.

Колись у Козельщині стояла звична бібліотека – «вбита» та мало кому потрібна. Ситуацію змінив Микола Сушко – виходець із Козельщини, успішний бізнесмен та меценат. Він працював за кордоном і баив, якими можуть бути маленькі міста.

Його благодійна організація взяла на себе реконструкцію приміщення. Результати вражають. Тут подбали навіть про інклюзивність та безбар'єрність – на жаль, це екзотика навіть для великих українських міст.

Подібні простори – це не лише про дозвілля, а й про «перенародження» людини. Це про те, що діти із маленького селища мають можливість для розвитку і не бояться стати найкращими.

Ми хочемо, щоб такі культурні центри з'являлися не тільки в тих містах, яким

пощастило з приватними меценатами. Наш закон про центри культурних послуг покликаний повернути життя до наших закладів культури на місцях. Зокрема, ми передбачили запобіжники від бездумного закриття центрів культури в громадах. Такі ж запобіжники передбачені і в законопроекті №5002 про бібліотеки. Відтепер неможливо виключити заклад з базової мережі без заміщення послуг іншим закладом на цій же території.

На цьому тлі дуже дивують запитання на кшталт «навіщо реставрувати замок у Чорткові?». Мовляв, кому той Чортків потрібен, невже нема куди гроші витратити?

Я вважаю, що «Велика реставрація» потрібна хоча б для того, щоб українцям в голову не приходило ставити такі запитання. Щоб міста перестали ділитися на перший та другий сорти з точки зору важливості. І щоб жарт про «село неасфальтоване» втратив сенс – як в прямому, так і в переносному значеннях (https://lb.ua/blog/eugenia_kravchuk/486312_veliki_idei_malih_mist.html). – 2021. – 04.06).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Михайло Радущкий, голова Комітету ВР з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування

Договори керованого доступу: як вони працюють та чому вигідні пацієнтам?

У більшості країн світу механізм договорів керованого доступу використовують для доступу пацієнтів до інноваційних медичних препаратів. Це один зі способів придбати для важкохворих пацієнтів ліки, домовившись з виробником про спеціальні ексклюзивні умови закупівлі. В найближчій перспективі такі договори можуть запрацювати і в Україні. Минулого тижня Верховна Рада у першому читанні підтримала законопроект № 4662 про договори керованого доступу.

У 2021 році на закупівлю медичних препаратів заплановано виділити з бюджету 10 млрд грн. З них 1 мільярд закладено на придбання ліків для 140 тисяч онкохворих. У той же час для

лікування кількох десятків пацієнтів з рідкісними хворобами планується закупити ліків на 1,7 млрд грн. На жаль, навіть цієї величезної суми недостатньо для того, щоб покрити всі потреби орфанників. Договори керованого доступу зможуть допомогти хоча б частково вирішити проблему – закупати дешевше і, відповідно, забезпечити ліками більше пацієнтів.

Як правило, при лікуванні рідкісних хвороб використовуються дуже дорогі інноваційні медичні препарати. Це обумовлено значними інвестиціями у розробку та створення ліків. Провідні країни світу можуть сплатити ринкову вартість та придбати препарат. У країн з середнім та низьким достатком можливості обмежені. У той же час виробник зацікавлений у розширенні ринку збуту, розуміючи, що не всі готові закупати препарат за повну вартість. Але, звісно, про знижку не повинні дізнатися інші покупці. Тому і виникає потреба у договорах з конфіденційними умовами.

Є певна процедура відбору препаратів, які можуть закупатись за договорами керованого доступу.

Перший етап – процедура оцінки медичних технологій (ОМТ), яку цього року запровадили в Україні. Експерти Державного експертного центру (ДЕЦ) оцінюють інноваційний медичний препарат за двома основними критеріями: ефективність (за клінічними показниками та доступною інформацією) та економічною доцільністю. Усі лікарські засоби розподіляють на три групи: «потрібно закупати за бюджетні кошти», «не потрібно» та «придбання ліків доцільне, але їхня вартість занадто висока». Саме в останньому випадку і може застосовуватись механізм ДКД.

На другому етапі ДЕЦ вносить ліки до переліку для застосування ДКД на 2021 рік. Надалі перелік мають погодити експерти МОЗ, уряд та депутати профільного Комітету з питань здоров'я нації.

Така поетапна система погоджень потрібна для того, щоб запобігти корупційним ризикам і навіть просто помилкам. Адже при укладенні ДКД немає конкуренції між виробниками, як у випадку звичайних закупівель (з використанням майданчика Prozorro). Ціна

закупки – це результат перемовин. І ми маємо бути впевнені, що наші закупівельники зробили роботу ефективно и дійсно досягли найкращих умов.

Механізм ДКД понад 15 років успішно працює у таких країнах, як США, Велика Британія, Франція, Італія, Польща, Естонія, Литва, Латвія, Угорщина, Румунія, Бельгія, Нідерланди, Словенія, Швеція, Данія та інші.

Через конфіденційність даних щодо ДКД важко визначити, яку суму вони дозволяють заощадити. За даними з відкритих джерел можна припустити, що за 2017 рік система охорони здоров'я Бельгії зекономила 273 млн євро, Італії – 532 млн євро, Франція – 1,3 млрд євро.

Україна сьогодні з держбюджету фінансує лікування лише 14 з 275 орфанних хвороб. Сподіваюсь, що договори керованого доступу дозволять зменшити витрати та профінансувати закупівлю препаратів для більшої кількості орфанників (https://lb.ua/blog/mykhailo_radutskyi/486519_dogovori_kerovanogo_dostupu_yak_voni.html). – 2021. – 07.06).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Роман Головін, кандидат наук з державного управління

Так званий ринок землі: вектор розвитку – в нікуди

Пакет законів про так званий ринок землі зробив певний базис можливих векторів (варіантів) розвитку подій в земельних відносинах.

Щоб розуміти, які вектори розвитку подій будуть домінувати, необхідно дослідити сформований базис (у тому числі на можливості та обмеження), умови впливу на нього та причини виникнення необхідності зміни базису через нові законодавчі зміни.

Тож які вектори формує законодавство з так званого ринку землі?

Вектор 1. Свавілья орендарів. Зміни, що прийняті до земельного законодавства, формують можливість виключно для орендарів скуповувати землю за їхньою ціною та за їхніми

умовах. Для орендарів не встановлено й не існує обмежень щодо концентрації землі в оренді, концентрації землі у фактичній власності. Чим більше орендар орендує землі, тим більше він зможе її викупити.

Отже, орендарі намагатимуться скуповувати землю, формуючи первинний «ринок землі», щоб потім мати можливість сконцентровану землю перепродати на вторинному «ринку» за надціною чи продовжувати заробляти на тепер уже на сто відсотків своїх наділах.

Вектор 2. Спротив власників землі. З кожним роком все більше власників землі мають бажання припинити орендні відносини й обробляти землю одноосібно. Прийняті зміни до земельного законодавства, що є негативними для власників землі, будуть збільшувати кількість охочих припинити оренду, тому процес виходу з орендних відносин буде зростати. Цьому процесу буде сприяти розвиток самостійного господарювання через участь у Товаристві власників землі, яке забезпечує збільшення прибутку у власника землі від землі в 1,5-2,5 рази порівняно з тіншовим одноосібним господарюванням на землі, та збільшення прибутку від землі в 5-10 разів порівняно з орендною платою.

Об'єднання одноосібників через участь у Товаристві власників землі, долучення до Товариства власників землі тих власників землі, які вирішили не продовжувати орендні відносини, сформує потужний вектор самостійного господарювання.

Вектор 3. Переосмислення – Народна земельна реформа Головіна. Позитивний приклад самостійного господарювання через участь у Товариствах власників землі буде формувати запит у інших власників землі щодо надання їм права передчасно припинити договори оренди землі, й цей запит отримає політичну форму й направленість. А 5 млн. власників землі та члени їх родин – це більшість виборців в Україні, й при правильному формуванні політики навряд чи в орендарів та їхніх лобістів вийде утримати такий порив електорату.

Влада буде змушена змінюватися, або буде змінена. Закони необхідно змінювати заради для

розвитку правильних векторів, або вектори суспільної необхідності змінять закони, що буде болючою крайньою, але ефективною мірою.

Підставою для визначення таких векторів є Основні зміни законів до Земельного кодексу України про так званий ринок землі, які й будуть визначати наступні вектори подій. Мова йде про статті 130, 130-1, та 131. Інші зміни – то звичайний сервіс для забезпечення дії цих нових статей.

Стаття 130 Земельного кодексу України буде визначати, що землю у власників землі можна купувати (відчужувати) в кількості 10000 гектарів в «одні руки» громадянам України, юридичним особам України, територіальним громадам, державі.

Треба зауважити, що у законотворців слабо з поняттями. Ані держава, ані територіальна громада не можуть бути набувачами прав власності на земельні ділянки. Відповідно до статті 13 Конституції України «...Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією» Треба було просто переписати рядки з Конституції.

Щодо обмежень концентрації землі та походження покупців – то їх не існує.

Обмеження в 100 га в одні руки діє лише до 2024 року – це просто час на «розкачку» й замилювання очей.

Обмеження в 10000 гектарів та походження покупця (тільки громадянам України) вирішуються однаково Абсолютно не складно мати 100 товариств з 100 різними засновниками чи 100 осіб, які діятимуть в інтересах фактичного набувача землі, в тому числі й іноземця, й будуть пов'язані угодами, а від того й залежними від фактичного набувача землі, в тому числі й іноземця, та будуть безправними відносно землі, номінальними власниками якої вони будуть, – от тобі вже й 1 мільйон гектарів землі в «одних руках», цілком можливо, іноземних.

Референдум, який може зробити іноземців набувачами землі, розглядати як обмежувальний фактор теж не слід. Референдум може відбутися

й надати іноземцям право бути набувачами землі, й для цього є всі можливості, а вірніше – можливості сформувати таке бажання в українців-власників землі – з такої логіки: чим більше покупців, тим більша ціна.

Стаття 130-1 Земельного кодексу України визначає головне: хто може мати переважне право купівлі земельних ділянок сільськогосподарського призначення мають такі суб'єкти:

а) у першу чергу – особа, яка має спеціальний дозвіл на видобування корисних копалин загальнодержавного значення ...

б) у другу чергу – орендар земельної ділянки.

Стаття 130-1 все ж таки не про переважне право купівлі, вона – про переважне право на заборону продажу, яке відображене в статті 131.

Ну й останній гвіздок у кришку гроба так званого ринку землі та обіцянок про вільне розпорядження землею «забиває» доповнена частиною 3 стаття 131 Земельного кодексу України такого змісту:

Земельні ділянки сільськогосподарського призначення:

а) можуть бути відчужені за договором дарування, довічного утримання, спадкового договору лише на користь іншого з подружжя, родичів (дітей, батьків, рідних (повнорідних і неповнорідних) братів і сестер, двоюрідних братів і сестер, діда, баби, онуків, правнуків, рідних дядька та тітки, племінниці та племінника, пасинка, падчериці, вітчима, мачухи);

б) без згоди суб'єкта переважного права купівлі земельної ділянки:

не можуть передаватися власниками у заставу;

не можуть бути внесені до статутного (складеного) капіталу

Тобто без згоди орендаря власник землі може продати земельну ділянку тільки родичу, що ніяк не змінює для орендаря статус земельної ділянки та й для чого ділянку чоловікові продавати чи дарити дружині, хіба що перед розлученням.

«Finita la commedia»! Комедія з так званим вільними ринком землі від влади та опозиції завершена.

Розвиток подальших подій не передбачає ніяких вигід для економіки та суспільства. Не буде ніяких популістичних вигід й для діючої влади.

Власники ж землі реально вірили й вірять, що з «відкриттям» «ринку землі» вони зможуть припинити договір оренди й робити з землею що завгодно – таку думку з трибун вселяла діюча влада. Але розчарування у власників землі незабаром, як і незабаром падіння підтримки влади.

Приблизно 80%-90% землі, яка належить громадянам, офіційно перебуває в оренді. Решта землі обробляється одноосібно чи береться в оренду без договорів користування (тіньова оренда).

Орендар не дасть власнику землі згоду на продаж землі, а запропонована власнику низька ціна не влаштуватиме власника землі. Для збільшення пропозиції ціни орендареві необхідно мати зростання прибутковості та кредитний ресурс. Так, банки вже зможуть кредитувати орендаря під заставу землі, яку він буде викуповувати, але банки кредитуватимуть виходячи з прибутковості, й сума кредиту буде лише часткою від суми купівлі. Тому процес кредитування залишиться залежним від прибутковості. Зростання прибутковості збільшує ціну оренди й ціну на землю та породжує бажання власників землі припинити договори оренди. Банкам нецікаво кредитувати купівлю землі. Банкам цікаво кредитувати виробництво, а земля – як забезпечення повернення кредиту на виробництво. У свою чергу, орендарі не будуть гратися в кредит – це фінансове навантаження на виробничу діяльність й збільшення ризику втрати того, що є разом з ново придбаною землею. Кредитне земельне диво не відбудеться.

Та земля, що є вільною від оренди, належить тим власникам, які обробляють землю самостійно чи елементарно цінують землю більше, ніж ті гроші, які їм за це запропонують, і під продаж не попаде.

Популяризація й розвиток самостійного господарювання через участь у Товариствах власників землі буде діяти проти задумок орендарів та дій влади та знижувати схильність власника землі продавати свою землю. Чистий

прибуток у розмірі 15-25 тис. гривень з 1 гектара при самостійному господарюванні формуватиме цінність землі в межах 300-500 тис грн. за 1 гектар, що є непосильним для орендарів.

Отже, продавати не має що й купувати не має за що. Орендар як собака на сні.

Земля не товар, вона не виробляється. Ринок може бути тільки для товарів. Обмеженість землі та заборона орендарем продажу землі орендодавцем зробить неспроможним створити навіть ілюзію ринку землі. Все, що буде формувати продаж, – це переоформлення землі, яка була куплена за сірими договорами безпосередньо орендарями. 01.07.2021 року ніяк не вплине ні економічно, ні психологічно на орендарів та власників землі: всі з орендарів, хто хотів піднімати ціну на землю й купувати її по-сірому, – це зробили; усі з власників землі, хто піддався на умови орендарів, – продали.

Ми залишилися у видозміненому мораторії на продаж землі. Землю можна продавати тільки орендарям, землею користуються тільки орендарі. Українці отримали ще більш жорсткі обмеження, якими керує вже не держава, а приватні особи – орендарі, яких можна сміливо називати новими феодалами чи панамі і які цинічні, зухвалі, жадібні й скоро проявлять свою жорстокість у ставленні до власників землі. Це повна деградація державності.

Продавати не має що – у влади нульовий ефект від зробленого.

Орендна форма земельних відносин завжди буде гірше, ніж самостійне господарювання, й не забезпечуватиме економічного відновлення, не говорячи вже про економічний розвиток. Концентрація землі буде формувати суспільну необхідність усупільнення землі (націоналізацію). Фактично країна буде рухатися до економічного та суспільного колапсу.

Рух до колапсу отримає економічний, суспільний та, як наслідок, політичний спротив.

Суспільна та економічна необхідність вимагає вже зараз змінювати базис земельних відносин під очевидний вектор розвитку – розвитку самостійного господарювання власників землі через участь у Товариствах власників землі. Що, як не дивно, є успішною практикою розвинутих країн.

Усі законодавчі помилки вже зроблено, й час їх виправляти. Помилки виправляються або самостійно, або помилки виправляють ті, хто їх зробив. Але горбатих тільки могила й виправить (https://lb.ua/blog/roman_holovin/486552_zvaniy_rinok_zemli_vektor.html). – 2021. – 08.06).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Андрій Павловський, експерт з питань соціальної політики

Абсурд «добровільного декларування»

Президентський проєкт закону 5153 про так зване «добровільне декларування» є набором випадкових абсурдних норм. Він не тільки вводить новий одноразовий податок на активи громадян, але й призводить до фактичної легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом.

Крім того, Проєкт не має жодного відношення до правил BEPS («розмивання оподаткованої бази й виведення прибутку з-під оподаткування» – Base erosion and Profit Shifting), як зазначено у пояснювальній записці.

Розглянемо кожен із таких абсурдів:

Абсурд перший. Заявлено, що метою Проєкту є декларування активів, набутих за рахунок доходів, прихованих від оподаткування. Але це не мета, а спосіб досягнення. Податкові амністії поширені в країнах, де існує так зване «непряме» оподаткування, тобто різниці між офіційними доходами особи та понесеними нею витратами за визначений період (наприклад – Італія). Таким чином створюється точка відліку для податкового моніторингу такої різниці у майбутньому. В Україні не існує «непрямого» оподаткування, отже Проєкт не має жодного сенсу, крім введення нового податку під острахом майбутніх фінансових та кримінальних санкцій.

Абсурд другий. Згідно з Проєктом декларуються активи, набуті за рахунок доходів, прихованих від оподаткування. Однак, за відсутності в Україні «непрямого» оподаткування сам факт «приховування доходів»

повинен бути доведений контролюючим органом в межах апеляційної процедури або судом (за правилом презумпції невинуватості платника). Декларант не може та й не повинен знати чи сталося таке «приховування» чи ні. В інших країнах, які практикують податкову амністію, декларуються активи, набуті з порушенням встановлених норм (наприклад – на підставну особу або з приховуванням кінцевого бенефіціара). Умисне ухилення від оподаткування (коли декларант знає або має такий умисел) зазвичай карається кримінально, а особа підпадає під міжнародні санкції FATF або FATCA. Отже, Проєкт не має жодного сенсу, бо передбачає своєрідну «явку з повинною», правові наслідки якої не зрозумілі, оскільки Проєкт не передбачає дотичних змін до ККУ та КПКУ.

Абсурд третій. Згідно з Проєктом декларантами можуть бути фізичні особи, які ухилилися від оподаткування (не відобразили свої доходи в податковій декларації). Однак, після запровадження «пласкої» ставки ПДФО в 2003 році (відмови від прогресивної шкали), громадяни були звільнені від обов'язку подавати декларацію при отриманні доходів з декількох джерел. Наразі податкову декларацію зобов'язані подавати лише фізичні особи, які отримали закордонні доходи, або є суб'єктами корупційних дій (подають електронну декларацію). Між іншим, останні не підпадають під дію Проєкту. Отже, Проєкт немає жодного сенсу, оскільки переважна більшість українців наразі звільнені від обов'язку подання податкової декларації, а тому доведення факту ухилення від оподаткування є попросту неможливим.

Абсурд четвертий. Згідно з Проєктом декларуванню підлягають будь-які активи, набуті за рахунок доходів, прихованих від оподаткування. До таких активів Проєкт пропонує включати кошти (грошові активи), рухоме та нерухоме майно, а також права вимоги боргу. Однак, крім готівкових коштів та деякого рухомого майна (наприклад, дорогоцінностей, антикваріату, предметів мистецтва) всі інші активи включаються до відповідних державних реєстрів, тобто є ідентифікованими.

Отже, Проєкт не має жодного сенсу, оскільки передумовою включення активу до держреєстру є належна сплата податків (транспортні засоби, житлова нерухомість, земля, цінні папери тощо), а грошові депозити охороняються банківською таємницею, яка може бути розкрита виключно за рішенням суду. Тобто, процедура «добровільного декларування» має сенс виключно для неідентифікованих активів, а саме готівкових коштів (декларування рухомого майна практично неможливе, оскільки воно перебуває переважно на готівковому ринку та потребує значних адміністративних зусиль). Нажаль, згідно з новим пунктом «г» підрозділу 94 Розділу XX Податкового Кодексу України, об'єктом декларування не можуть бути готівкові кошти. Виникає питання – а що, власне, декларувати?

Абсурд п'ятий. Згідно з Проєктом декларуванню підлягають будь-які закордонні активи декларанта. Однак, оподаткування таких закордонних активів (крім коштів, для яких Проєкт пропонує застосувати окрему процедуру депонування в українських банках) грубо порушує норми міжнародних договорів України про звільнення від подвійного оподаткування.

Таким чином, преЗЕдентським законопроектом 5153 про тотальне добровільно-примусове декларування доходів і майна громадян фактично оголошується полювання на готівкові кошти залишків українського середнього класу та заробітчани!

При цьому певні особи нахабно демонструють у своїх деклараціях величезні обсяги готівки у схронах, з яких не збирається заплатити ані копійки. Такий підхід – це знущання над гідністю громадян, які важкою працею змогли заощадити свої копійки чи дітям на квартиру, чи на машину, чи на лікування. А влада намагається зняти з них податки ще раз.

Слід не забувати про те, що за амністією все одно будуть йти репресії та санкції. І ті 400 тисяч гривень, які пропонується вважати амністованими, не дають змогу людям придбати, наприклад навіть малесеньку однокімнатну квартиру у обласному центрі, не кажучи вже про Київ.

Тому – громадяни знову будуть вимушені йти на обман держави при купівлі житла, щоб якось завести ці кошти на рахунки забудовників. Чи відмовляться від цієї авантюри і знову покладуть гроші під матрац чи у трілітрову банку...

Цей абсурдний ЗЕ-проєкт слуги планують на наступному тижні приймати у другому читанні і в цілому! (https://lb.ua/blog/andriy_pavlovskiy/486960_absurd_dobrovilnogo_deklaruvannya.html). – 2021. – 14.06).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Вікторія Страхова, радниця Офісу Президента України

Закон про деолігархізацію: українське ноу-хау чи міжнародний досвід

Чому окремий Закон?

Питання боротьби з олігархами постало у той самий час, коли вони з'явилися – як на мене, це трохи пізніше самої ваучерної приватизації, десь з 1994 року, коли нові українські капіталісти стали не тільки власниками бізнесу, але й потягнулись у політику. Згадайте хоча б «вічного» депутата Єфима Звягільського чи тепер вже першовідкривача американського правосуддя для української олігархів – Павла Лазаренко. Й той й інший на час приходу в політику вже були заможними бізнесменами. А вже згодом ознакою самоповажного бізнесмена стали не тільки «заводи-пароплави», а й ТВ-канали чи медіахолдинги.

Якщо аналізувати інформаційний простір, то можна поміти, що обіцянка деолігархізації лунає вже десятиріччями. Однак, для того, щоб зробити такий процес юридичним, а не черговою «балаканиною», потрібно надати визначення поняттю олігарха, що й було зроблено в проєкті закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів) №5599.

Наразі, Україна є єдиною в світі країною, яка визначає термін олігарх на рівні Закону,

проте врегулювання на законодавчому рівні запобігання надмірному впливу осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті має місце в багатьох розвинених країнах світу й налічує вже пару століть. Зазначений досвід був використаний при розробці ПЗУ 5599.

А як там у них?

Законодавчими механізмами врегулювання надмірному впливу в розвинених країнах олігархів є:

- Антитрастове законодавство
- Законодавство щодо лобізму
- Обмеження на рівні закону політичного фінансування олігархами
- Медійне законодавство.

Наведу найбільш цікаві випадки практик інших країн.

Антитраст

США мають чи не найбільш комплексне регулювання запобігання надмірному впливу концентрації бізнесу та обмеження конкуренції в світі, коріння якого сягає ще позаминулого сторіччя.

Акт Шермана 1890 (Sherman Act) – перший антитрастовий (антимонопольний) закон США, який проголосив злочином перешкоджання вільній торгівлі створенням тресту (монополії) і вступ у змову з такою метою. Акт Шермана був спрямований не проти трестів (монополій) як таких, а проти безпосередніх обмежень свободи торгівлі (як між штатами США, так і міжнародної) – в тому числі, персонально проти Джона Рокфеллера і його Standard Oil. (Кінець кінцем, Standard Oil була поділена на 34 компанії без єдиного центру управління). Цей закон був й залишається одним з трьох стовпів конкурентного законодавства США.

Країни ЄС мають розвинене антитрастове законодавство як на рівні окремих країн, так і в на загальноєвропейському рівні. Найбільш помітним прикладом останніх років можна навести Третій Енергопакет ЄС, який передбачає анбандлінг власності. Дана умова має на меті відокремлення генерації (виробництва) електроенергії від її передачі (від електростанції через систему до оператора розподільчої мережі або кінцевого споживача).

Метою даного процесу є впевненість у тому, що енергетичний ринок Європейського Союзу не страждає від вертикальної інтеграції.

Регулювання лобізму

Піонером законодавчого врегулювання лобізму можна вважати США. Дослідники вказують, що початковими спробами нормативно-правового регулювання лобізму були резолюції Палати представників США: резолюція від 1852 р.—яка забороняє допуск до місць для преси в Палаті представників професійних агентів, які займаються питаннями, що знаходяться на розгляді у сенаторського корпусу Конгресу США; резолюція від 1876 р. – яка зобов'язує фізичних і юридичних осіб надавати імена та повноваження найнятих радників і агентів клеркові Палати представників США.

Законом «Закон про регулювання іноземних агентів—FARA», прийнятий в 1938 р. було встановлено вимогу іноземним лобістам реєструватися і надсилати листи про свої наміри Державному Секретареві США. Він діє й досі й широковідомий.

«Закон про реєстрацію лобістської діяльності» 1946 р., яким вперше вводилось комплексне врегулювання діяльності лобістів та їх винагороди. Цей закон діяв до 1995 року, коли було запроваджене ще більш жорстке регулювання лобізму.

США не є поодиноким прикладом. Лобізм регулюється й в інших країнах. Досить широким є законодавство Великої Британії щодо регулювання лобізму. Серед цікавих актів – Інструкція для державних службовців Центрального секретаріата Кабінета Міністрів 1998 року, що містить конкретні поради і настанови для посадовців під час їхнього контакту з лобістами у різних випадках; Постанова Палати громад Британського парламенту від 22 травня 1974 року, що запровадила спеціальний конституційно-правовий механізм контролю за законодавцями – парламентський реєстр фінансових інтересів депутатів. Відповідно до нього член Палати громад зобов'язаний задекларувати усі інтереси, які можуть вплинути на його поведінку під час законодавчої роботи, якщо

вони перевищують 1% від заробітної плати депутата. Згодом перелік цих інтересів було уточнено іншими чотирма Постановами Палати громад та систематизовано у Кодексі поведінки і керівних правилах поведінки членів Палати громад.

Так чи інакше лобізм регулюється також в ФРН, Франції, Польщі, Литві.

Обмеження фінансування політиків

Досвід обмеження фінансування політиків олігархами є світовою практикою. Так, Стаття 7 пункт 3 Конвенції ООН проти корупції рекомендує «законодавчі та адміністративні заходи [...], щоб посилити прозорість фінансування кандидатур на виборні державні посади та, де це може бути застосовано, фінансування політичних партій».

У багатьох країнах (Естонія, Франція, Польща та інші) взагалі запроваджується заборона фінансування політичних партій юридичними особами.

Тож, запропоновані новели законопроекту про олігархів узгоджуються із міжнародними принципами.

Медіа антиконтраст

У 2015 році України зробила перший крок до відкриття впливу олігархів на медіа – був законодавчо встановлений обов'язок розкривати бенефіціарних власників (контролерів) телеканалів. Однак, навіть практика останніх років показала – не завжди задекларований контролер є реальним. Тому розкриття джерел фінансування медіа допоможе більшій прозорості та буде відповідати й стандартам ЄС та найкращим практикам.

Експерти визначають успішний досвід регулювання інсайдерського кредитування в Україні (особливо, ПриватБанк), то ж рекомендують застосувати аналогічні принципи прозорості у транзакціях з пов'язаними особами в медіа.

Слід звернути увагу, що в багатьох країнах (США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Італія) є норми, що унеможливають перехресне володіння ЗМІ (тобто одночасне володіння однією особою каналу мовлення та друкованої преси) або вертикальну інтеграцію. У США такий закон був прийнятий ще в 1975

році. Однак, цифрові виклики нового сторіччя вимагають й апгрейду методів регулювання.

Навіть Сергій Гурієв, головний економіст ЄБРР, навіть в інтерв'ю Лізі озвучував ідею медійного антитабасу для України.

Та які запобіжники?

Дехто висловлює побоювання, що Закон про деолігархізацію стане інструментом боротьби з політичними опонентами чи заможними прихильниками опозиції. Й тут мені спадає на думку назва книги другого Президента України: «Україна – не Росія». Від себе додам: й не Білорусія, не Венесуела. Згадайте, як за часів Революції гідності прийняття диктаторських законів мобілізувало українське суспільство та призвело до повалення спроби встановлення авторитарного режиму. Саме загальний розвиток демократії в Україні є найголовнішим запобіжником будь-яких спроб авторитаризму. У нас ще не має на стільки досконалих інститутів як в США, але демократичні цінності є частиною українського ДНК ще з часів Запорізької Січі.

Чи ідеальний законопроект?

Законопроект про деолігархізацію поданий Президентом, оскільки Президент як Глава Держави визначає вектор розвитку країни. При цьому, відповідно до Конституції України, Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Тож депутати можуть вдосконалити поданий законопроект.

На мою власну думку, я б пропонувала визначитись із заборонаю фінансування олігархами не тільки політичних партій, а й виборів (президентських або місцевих (мажоритарної частини), оскільки в законодавстві наразі не має політичної агітації – є передвиборча агітація та політична реклама); закрити «дірки», коли олігархи зможуть ділити бізнес з дружинами та повнолітніми дітьми та пробувати обійти законопроект в поточній редакції; скористатись досвідом антиколомойського закону та обставин, що до нього призвели, та подати додатковий законопроект для внесення змін у процесуальне законодавство (унеможливлення зупинення рішення РНБО).

Багато чого можна покращити, й завдяки свободі слова в Україні можна скористатись ідеями та пропозиціями багатьох людей, що коментують зазначений законопроект.

На великому шляху найважче зробити перший крок – але на шляху деолігархізації він, нарешті, зроблений (https://lb.ua/blog/viktorii_strakhova/486992_zakon_pro_deoligarhizatsiyu.html). – 2021. –14.06).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Михайло Поживанов, політик, громадський діяч, депутат Верховної Ради чотирьох скликань

Ніхто нікуди не їде, або куди нас завезе «транспортна» реформа

Висвітлення цієї теми почну дещо здалеку. Ми часто критикуємо місцеву та центральну владу. І критикуємо справедливо. Але слід визнати одну річ: наш соціум (який ми протиставляємо цій самій «нехорошій» владі) – теж не ідеал. Хто з нас не чув нарікання на пенсіонерів, які їдуть зранку бозна куди? Все, мовляв, через те, що вони мають безкоштовний проїзд. А от зробили би проїзд платним – усі сиділи б вдома. І, як каже наш мер, «не шастали» б під ногами у молодших поколінь.

Бідні наші старі! Не потрібні вони державі, не потрібні й ближнім своїм – в широкому значенні цього слова... Я думаю, що здоровому соціуму взагалі не має бути діла до того, хто куди і коли їде. Треба лише, аби люди не порушували закон, правила поведінки або ті чи інші етичні норми. А в поїздках громадським транспортом немає нічого суспільно неприйняттого. Головне, аби транспорт цей був. І головне, аби рівень життя населення був такий, щоб кожен міг дозволити собі вояж – ні, не на Мальдіви чи навіть у Єгипет – а хоч б з Троещину на Дарницю.

Ми злі насправді не на «всюдисущих» пенсіонерів. Ми злі на ту саму абстрактну владу, з вини якої наші ганебні маршрутки переповнені з самого ранку і до пізнього вечора роздратованими, пошматованими тіснявою

людьми. Які вимушено заходять до салонів цих засобів пересування – за відсутності нормальної альтернативи. Але оскільки влада – як лікоть – нібито й близько, але не вкусиш, злобу зриваємо на інших людях. Але не на «качках» з горою м'язів, а на якійсь бабці чи дідові. Геть звідсіля, мовляв, забагато вас тут розвелось...

Можу «заспокоїти» тих, хто так хвилювався через пільговиків у транспорті. Їх, можливо, невдовзі стане менше. З тієї простої причини, що пільги на проїзд у громадському транспорті можуть скасувати. Рішення остаточно не ухвалене, але ймовірність така існує. Уряд підготував проект змін до існуючих актів, які надавали ряду категорій пільги при користуванні транспортом. Оскільки мова про законопроект, остаточне слово – за Верховною Радою України. Але поки парламент думатиме, пропоную зазирнути у документ, підготовлений Кабінетом міністрів.

Отже, він пропонує внести зміни, зокрема, до закону «Про основи соціальної захищеності для осіб з інвалідністю». Закон був прийнятий ще за УРСР, коли слово «інвалідність» не вважалося некоректним. Цей закон, як не складно здогадатися, декларував пільги на проїзд для осіб з особливими потребами. Нині дану норму пропонують вилучити. Аналогічні зміни можуть заторкнути також осіб наступних категорій, чий соціальних захист був згаданий у відповідних законах:

- жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму (закон також був прийнятий за УРСР, в 1991 році)
- «чорнобильців» (закон від 1992 р.)
- військовослужбовців (також закон 1992 р.)
- ветеранів війни (1993 р.)
- ветеранів праці та осіб похилого віку (1994 р.)
- жертв нацистських переслідувань (закон від 2000 року) тощо.

Категорії людей, як бачимо, різні, але зміни переважно торкнуться літніх пасажирів. Що цим законом Кабмін пропонує натомість? Ідея така, що зовсім без соціального захисту вчорашніх пільговиків не залишать. Буде проведена монетизація, і кошти на проїзд малозабезпечені громадяни отримуватимуть

«живими» грошима. В принципі, я сам є прихильником адресної та цільової допомоги, коли кошти виділяють справді тим, хто їх потребує, і справді на реальні потреби – пробачте за таку тавтологію. Бо, наприклад, система житлових субсидій мала (і має) багато недоліків, хоча мова зараз і не про неї.

За кордоном, зокрема, в Австрії на проїзд у громадському транспорті існує тариф для пасажирів у віці 65+, який становить 50% від вартості звичайного квитка. Те саме стосується і річного проїзного. При перевірці документів на проїзд літньому пасажирі потрібно мати посвідчення особи, де вказано його дату народження, річні ж проїзні документи є іменними, з фотографією власника. Преференції для літніх пасажирів є єдиним видом пільг, всі інші обставини – професія, стаж роботи тощо – не грають жодної ролі. Жодних ветеранів праці, війни або що у європейських країн, певна річ, не існує.

Але повернемося до українських реалій. Урядовий законопроект віддає питання монетизації на відкуп місцевій владі. Там так і сказано, що конкретну суму пільг будуть встановлювати органи місцевої влади, виходячи із можливостей бюджету громади. І суми ці, певна річ, будуть варіювати. А тепер представте себе на місці того чи іншого голови – хоч ОТГ, хоч сільради, хоч міськради. Тільки добре уявіть цю картинку загального фінансового апокаліпсису.

Отже, ви – голова, і ви й без того не знаєте, де взяти гроші на найбільш кричущі потреби. На ремонт будь-чого: хоч школи, хоч корівника, хоч амбулаторії. На закупки техніки. На доплати, скажімо, медикам. На побудову дитячого спортмайданчика. На заміну іржавих труб. На очистку річки, яка протікає вашим містечком і аж кричить про те, що їй потрібна термінова екологічна допомога. Я вже не кажу про культурні потреби – культура у нас завжди фінансується за остаточним принципом. Уявили таку ситуацію? Добре її відчули?

Голова такого місцевого голови (і знову пардон за тавтологію) просто пухне від навали проблем. Аж тут – директива з центру: потрібні ще гроші – на монетизацію пільг. Щоправда, закон залишає чудову лазівку: завжди можна

послатися на те, що «можливості бюджету громади» не витримають такого навантаження. І що фінанси співають романси. Тож кіна не буде (привіт культурним потребам!) і безкоштовного проїзду теж. Ті, кому дуже треба – їде за свої кривні. А кому не дуже треба, той сидить вдома. Або йде пішки.

Цікавить мене і така річ. Хто і як розрахує оптимальну кількість поїздок для однієї особи? Якщо громадянин / громадянка проживає у великому місті, то для транзиту з пункту «А» до пункту «Б» може знадобитися одна-дві пересадки. Ок, візьмемо «скромну» ситуацію. Нехай будуть тільки два квитка в один бік і два в інший. Разом – чотири поїздки протягом дня, сто двадцять – протягом місяця. Тобто 960 гривень на одного пільговика. І це – без урахування можливого здорожчання проїзду, але про це згодом. А тепер помножимо 960 гривень на кількість пільговиків, які проживають у великих містах. Що отримаємо на виході?

Колись давно я бачив приблизні розрахунки такої монетизації. Бо, власне, ідея скасувати пільги на транспорті виникла не сьогодні і не вчора. Там йшлося про 15 поїздок на місяць. Тобто через день людина може кудись поїхати. І тільки в один бік. А як бути з рештою поїздок? Як бути в тому випадку, якщо літній людині потрібна реабілітація і вона щодня їздить на фізіопроцедури, на масаж чи уколи? А якщо мова про працюючого пенсіонера (а працює він, звісно, на мінімальну або майже мінімальну зарплату)? А якщо мова про бабусю, яка їздить глядіти онуків, поки батьки на роботі (як там ідея комунальної няні, панове урядовці?).

Я не чекаю справедливості у розрахунках монетизації пільг на проїзд, бо я знаю, як в Україні розраховують прожитковий мінімум. Свого часу на цю тему було написано чимало статей, і мною зокрема. На наш прожитковий мінімум неможливо ані прожити, ані вижити. То звідкіля раптом візьметься щедрість при монетизації пільг? І хто покриє такого штибу видатки? Місцева влада? Але ми вже довели, що вона сама є бідною, і нововведенням не зрадіє.

Тож знов виходить, що спасіння потопельників – справа їхніх власних рук.

Хтось буде викручуватися як зможе, хтось – їздити зайцем, тобто комунальний транспорт знову таки недорахується прибутків. Що я пропоную? – запитаете ви. Традиційно те, що і завжди: припинити красти та брати хабарі. Під хабарями я в даному випадку маю на увазі той «навар», який тече від утримувачів маршрутних таксі владі міста. Мова не тільки про Київ, але й про нього зокрема. Ми всі знаємо, що маршрутні перевезення – дуже ласий бізнес, який ніколи не буде ліквідований. Недарма рік тому в Броварах маршрутнички влаштували стрільбу, ділячи сфери діяльності. Курка, яка несе золоті яйця, захищена від потрапляння в суп чи на пательню.

А це означає, що доки вулицями розсікатимуть іржаві ночви під назвою «маршрутки», нормального транспорту в містах не буде. Дороги, зрештою, не гумові, і всіх вмістити не зможуть. Та й владі не вигідно запускати обіцяні колись великі автобуси – сучасні, з низькою підлогою, кондиціонуванням влітку та обігрівом взимку, з валідаторами – бо тоді маршрутчна мафія залишиться без своїх прибутків. А отже, й не поділиться ними з людьми, котрі «нагорі».

Між тим за наявності адекватно організованої роботи муніципального транспорту він не був би таким безнадійно збитковим. А якщо навіть і йшлося би про дотації, то не в таких обсягах як зараз. Тож для транспортників і не стояло би так гостро питання ліквідації пільг.

І ще один момент. Кілька слів на завершення про київське метро. У нього вже не існує конкурентів у вигляді підземних маршруток (і слава Богу!), воно щодня перевозить мільйони людей, і все одно залишається збитковим. При тому, що: 1) нові станції не відкривають вже добрий десяток років, 2) нові вагони не закуповують, 3) інтервал руху потягів не збільшують, 4) ніяких покращень для пасажирів не впроваджують (тут відкрию дужки і нагадаю, що навіть обіцяні табло зі зворотним відліком часу до прибуття наступного потягу ніхто не встановив).

Звідкіля ж ця тотальна збитковість? Для відповіді на це питання треба проводити тотальний аудит КП «Київський метрополітен».

А доки цього не зроблено, я утримаюсь від версій та припущень. Столична підземка, однак, привертає увагу не тільки відсутністю новацій та постійними скаргами на фінансовий стан, але й заявами про те, що собівартість однієї поїздки не відповідає її реальній ціні. А є, мовляв, у 2,5 рази вищою, тобто перевалює за 20 грн. У київському транспорті – і наземному, і підземному – готуються до здорожчання вартості проїзду, хоча остаточна цифра такого здорожчання ще не озвучена.

Подібна перспектива неприємним чином накладається на можливе скасування пільг на проїзд. Що це несе містянам? Додаткові складнощі і жодних «покращень». А останніх прагнуть всі, попри заявленість такого терміну. Бо й справді: жити повсякчас у потребі долати ті чи інші біди є тим ще випробовуванням. Не вірите? Спитайте у тих, хто щодня користуються громадським транспортом у наших містах (https://lb.ua/blog/mykhaylo_pozhyvanov/487040_nihto_nikudi_ide_abo_kudi.html). – 2021. – 15.06).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Катерина Широка, суддя Вищого антикорупційного суду

Застава як запобіжник

Коротко про заставу

Обрання запобіжного заходу у виді застави – не рідкість. У 2019-2020 роках понад 30% усіх клопотань про запобіжний захід від сторони обвинувачення, що надійшли на розгляд слідчих суддів Вищого антикорупційного суду, стосувалися застави. За час нашої діяльності суду слідчі судді ВАКС обрали запобіжних заходів у виді застави на сотні мільйонів гривень, які знаходяться на державному рахунку.

Застава є третім за суворістю запобіжним заходом після особистого зобов'язання та особистої поруки. Фактично, суворішими за застава є лише домашній арешт та тримання під вартою, оскільки ці запобіжні заходи передбачають тимчасове обмеження свободи.

Разом із тим, якщо суддя обирає запобіжний захід у виді тримання під вартою, українське законодавство зобов'язує суддю визначити розмір застави як альтернативу, окрім деяких випадків. Особа, яка внесла заставу, звільняється від обов'язку перебувати під вартою, але все одно має виконувати інші обов'язки, які на неї поклав суд. Разом із тим:

1) Застава, як і будь-якій запобіжний захід, не є покаранням за вчинення злочину. Це – запобіжний захід, тобто він обирається особі, що підозрюється у вчиненні злочину, на час здійснення кримінального провадження, щоби забезпечити виконання нею своїх процесуальних обов'язків перед слідчим, прокурором, судом. Якщо особа порушила правила, встановлені судом, застава стягується в дохід держави і не повертається особі, яка внесла заставу.

2) Суддя не може застосувати суворіший запобіжний захід, аніж застава, якщо прокурор або слідчий у клопотанні (своєму зверненні до судді) просить саме про заставу. Прийняття рішення про те, який запобіжний захід “просити” у суду для конкретної особи, покладається саме на прокурорів. Суддя може обрати лише більш м'який запобіжний захід, якщо у клопотанні сторони обвинувачення (прокурорів) не було доведено, чому саме застава та обставини передбачені законодавством.

3) Якщо до особи застосовується запобіжний захід у виді тримання під вартою, то суддя зобов'язаний визначити розмір застави, яку особа може внести і вийти зі слідчого ізолятора. Суддя може не обирати заставу коли злочин було вчинено із застосування насильства або погрозою його застосування, якщо злочин спричинив загибель людини, якщо особа раніше порушувала такий запобіжний захід, якщо особа переховується на тимчасово окупованій території України чи в Росії, та у деяких інших випадках. Корупційні злочини у нашому законодавстві не входять до переліку таких, за якими застава може не обиратися.

4) Строк дії застави не обмежений. Однак строк дії обов'язків, які покладаються разом з заставою на особу, становить два місяці, цей строк може бути продовжений.

Суть такого запобіжного заходу (з перспективи оцінки необхідності його застосування) проста. Спочатку необхідно перевірити, чи особа може обґрунтовано підозрюватися у вчиненні злочину, з урахуванням наданих доказів. Далі суддя перевіряє, чи є ризик, що особа може переховуватися від слідчих та/або суду, може перешкоджати кримінальному провадженню, або вчинити інший злочин або продовжити вчинення злочину. Якщо є підстави для застосування застави, суддя визначає такий розмір застави, який може стати реальним запобіжником для особи, при цьому не буде занадто м'яким, але й не дуже обтяжливим. Заставу може внести як сама особа, так і будь-яка інша особа, але у цьому випадку заставодавець, буде відповідати своїми грошима за невиконання підозрюваним його обов'язків.

Визначити розмір

Закон визначає мінімальну та максимальну межі розміру застави для злочинів різної тяжкості. Так, станом на 2021 рік максимальним розміром застави (для особливо тяжких злочинів) є 681 000 гривень, а найменшим розміром застави (для нетяжких злочинів) є 2 270 гривень. Проте, у виключних випадках, суддя для підозрюваних в тяжкому і особливо тяжкому злочинах може обрати значно більший розмір застави. Зрештою, це неодноразово траплялося у випадках, коли суддя встановлював, що застава у визначених межах не здатна забезпечити виконання особою своїх обов'язків.

Проблема визначення розміру застави криється у тому, що перелік обставин, які має врахувати суддя, є дуже широким. Як визначити, чи для особи належним буде розмір застави у 50 000 гривень чи у 50 000 000 гривень? Таке питання вирішується з урахуванням, зокрема, вагомості доказів про вчинення злочину, тяжкості покарання за злочин, віку та стану здоров'я особи, міцності її соціальних зв'язків, майнового стану, наявності місця роботи або навчання, його репутації попередньої судимості, розміру завданої злочином шкоди тощо.

Втім, надання об'єктивної оцінки майновому стану може бути ускладненим. Особа може

приховувати майно, та мати його у фактичному володінні, хоча воно зареєстроване за третьою особою. Також, в особи може бути зосереджена велика кількість майна у вигляді готівкових грошових коштів, вона також може бути величезний неофіційний дохід. Разом із тим, при оцінці будь-яких обставин, суддя повинен брати до уваги певні докази – недостатньо лише тверджень про наявність великої кількості майна в особи, або про її відсутність. Іноді суддя може це встановити, оцінивши обставини у сукупності (наприклад, якщо в особи незначний офіційний дохід, але кількість активів та майна значно перевищує такий дохід). Проте часто встановлення таких обставин може бути ускладненим. Попри те, що застава може внести не лише певна особа, але й будь-який засталодавець, при обранні запобіжного заходу оцінюються лише ситуація особи підозрюваного (-ої). Необхідно також зазначити, що оскільки ВАКС розглядає справи про топ-корупцію державних службовців, посадових осіб державних органів, та осіб на виборних посадах, майновий стан часто можна встановити на підставі декларацій про майновий стан, що дещо полегшує прийняття рішення.

Публічна думка багато важить

Для легітимізації такого запобіжного заходу як застава є кілька проблем. По-перше, це недовіра до суду. Враховуючи те, що суддя на підставі наданих доказів, оцінивши їх у сукупності, приймає рішення про застава та її розмір, яке базується на десятках різних аспектів ситуації особи та переконливості доказів її причетності до злочину, без довіри до суду таке рішення часто викликає необґрунтовану критику. Це також пов'язано із другою проблемою – нерозумінням, чому у провадженнях щодо корупційних злочинів, які пов'язані із отриманням неправомірної вигоди та мають майновий характер, застосовується майновий запобіжний захід. І по-третє, корупція настільки розізлила та виснажила людей, що для них, коли мова йде про корупційні злочини, нема іншого рішення, окрім як “злочин повинен сидіти у тюрмі”. Однак, ми забуваємо, що “злочин у тюрмі” годує держава з грошей платників податків.

Такі проблеми не є безпідставними. Недовіра до суду зумовлена випадками, коли люди стикаються із несправедливими судовими рішеннями, або ж чують про них із засобів масової інформації, що на жаль частіше.

А бажання покарати осіб за корупційні злочини, які непрямо впливають на якість життя кожного в Україні, – абсолютно виправдане, хоча і не зовсім доречно у контексті того, що застава особі обирають як підозрюваній у вчиненні злочину, що не означає, що її вина безумовно була доведена.

То яке ж можливе рішення для України: виключити застава з кримінального процесуального закону, реформувати інститут, чи залишити його як є? На це питання нема однозначної відповіді. Світова думка зводиться до того, що запобіжні заходи, з урахуванням недоведеності вини особи на етапі їхнього обрання, мають бути різного рівня обтяжливості в залежності від індивідуальної ситуації, і застава є одним із них. У розвинених країнах застава продовжують застосовувати, покладаючись на запобіжні механізми, які забезпечать довіру до такого судового рішення та можливість стягнути розмір застава у дохід держави, якщо особа порушить свої обов'язки. Багато хто скаже, що ситуація в Україні геть інша, оскільки корупцією пронизані усі рівні суспільства.

Однак, слід пам'ятати, що призначення застава як запобіжного заходу не говорить про те, що суд «відпустив корупціонерів». Це свідчить про те, що особа, яка підозрюється у злочині, може позбутись внесених коштів, якщо не буде виконувати покладені на неї зобов'язання.

Дані міркування відображають виключно авторське бачення (https://lb.ua/blog/kateryna_shyroka/487063_zastava_yak_zapobizhnik.html). – 2021. – 15.06).

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Ханова Раїса, кандидат юридичних наук, суддя Верховного Суду в Касаційному адміністративному суді, секретар судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів,

Барікова Анна, кандидат юридичних наук, науковий консультант відділу забезпечення роботи секретаря та суддів судової палати управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду

Оновлення інституту адміністративного арешту коштів і майна

У цих категоріях справ діє спеціальна процедура судового розгляду, яка потребує уточнення законодавцем.

Перелік справ, у яких допускається спеціальна процедура розгляду на підставі статті 283 КАС України, був розширений при прийнятті КАС України в новій редакції. Водночас у зв'язку з цим на практиці виникають питання щодо предмета розгляду відповідних спорів, а також багато спорів під час судового розгляду справ щодо адміністративного арешту коштів і майна.

Зокрема, суд не може покласти в основу свого рішення акт, що не відповідає вимогам КАС України. Аналогічно суд не може прийняти рішення про стягнення податкового боргу, якщо дійде висновку, що податковий борг виник на підставі протиправного податкового повідомлення-рішення. Таким чином, при фактичному перегляді податкового повідомлення-рішення розгляд справи здійснюється в загальному позовному провадженні.

Пункт 5 частини першої статті 283 КАС України визначає загальне правило щодо стягнення податкового боргу. Зі змісту цієї норми можна зробити висновок, що вона поширюється на фізичних і юридичних осіб. Водночас КАС України не враховує норму п.п. 87.11 статті 87 з нормами ПК України, яка передбачає, що стягнення податкового боргу з фізичних осіб здійснюється в порядку позовного провадження. Отже, існує колізія, яку потрібно розв'язати, узгодивши з положеннями статті 87 ПК України.

Тому перелік справ, у яких допускається спеціальна процедура розгляду, потребує уточнення законодавцем. Пропонується

викласти частину першу статті 283 КАС України в редакції такого змісту: «1. Проведення у справах за зверненням контролюючих органів при здійсненні ними визначених законом повноважень здійснюється на підставі заяви таких органів щодо накладення адміністративного арешту коштів та/або майна платника податку – фізичної особи».

У цьому контексті частина третя статті 378 КАС України не містить виключного переліку обставин, що є підставою для вирішення питання про зміну чи встановлення способу та порядку виконання судового рішення. Такі випадки можливі при податкових спорах за зверненням контролюючого органу з поданням про стягнення з платника податків податкового боргу. Якщо платник податків, наприклад, визнає податковий борг, але на рахунки накладений арешт, то платник не може виконати рішення суду та сплатити податковий борг. У такому разі існує юридична невизначеність, чи є така обставина достатньою підставою для розстрочення чи відстрочення виконання судового рішення.

Проблеми правозастосування виникають і з категорії «спір про право» у пункті 2 частини четвертої статті 283 КАС України. На відміну від теорії судового процесу, передбачається наявність спору між контролюючим органом і платником щодо податкового зобов'язання останнього. Установлення такої обставини є підставою для розгляду справи в процедурі загального провадження. Потребують уточнення критерії достатності для кваліфікації вимог як спірних з огляду на наявність заперечень платника проти суми боргу, самого факту його наявності та/або процедурних порушень з боку контролюючого органу. Такі критерії мають об'єктивуватися у формі позову платника (або зустрічного позову), що має бути заявлений у межах загального шестимісячного строку на адміністративне оскарження з моменту виникнення податкового боргу.

Суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду В.П. Юрченко у зверненні (вих. № 88/0/27-20 від 24 вересня 2020 року) окреслила, зокрема, одну з найбільш фундаментальних проблем щодо строків

звернення до суду під час застосування статті 94 Податкового кодексу України (далі – ПК України) і статті 283 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України).

Щодо цього проблемного питання судова палата з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів у постанові від 16 грудня 2020 року у справі № 820/5045/18 зазначила, що адміністративний арешт майна є припиненим, коли з моменту прийняття рішення про накладення такого арешту минуло 96 годин, установлених для його перевірки.

Судова палата сформулювала й інші правові позиції щодо адміністративного арешту коштів і майна, висвітлені в огляді ключових позицій Верховного Суду у сфері оподаткування та митної справи:

– арешт на кошти платника податків накладається відповідно до встановлених законом підстав та не залежить від наявності рішення контролюючого органу про накладення арешту на майно платника податків (постанова Верховного Суду від 27 листопада 2018 року у справі № 820/1929/17);

– право на касаційне оскарження рішення суду апеляційної інстанції у справах, визначених статтею 283 КАС України, за зверненням органів доходів і зборів в касаційному порядку виникає за умови ухвалення постанови судом апеляційної інстанції (ухвала Верховного Суду від 18 жовтня 2019 року у справі № 826/2195/16);

– при зверненні до адміністративного суду податковий орган самостійно визначає порядок такого звернення: в загальному порядку або відповідно до статті 283 КАС України з метою термінового розгляду (постанова Верховного Суду від 26 червня 2020 року у справі № 280/2993/19).

1 червня 2021 року колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду передала на розгляд Великої Палати Верховного Суду справу № 2040/6073/18 щодо можливості касаційного перегляду рішень, прийнятих апеляційним судом за наслідками перегляду справи у провадженнях за зверненням контролюючого органу щодо підтвердження обґрунтованості адміністративного арешту майна платника податків.

Сьогодні на офіційній вебсторінці Верховного Суду був опублікований огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду щодо адміністративного арешту коштів і майна. Представлено актуальні правові позиції, зокрема, щодо порядку накладення арешту на майно та кошти, зупинення видаткових операцій на банківських рахунках тощо. Так, за 2021 рік Верховний Суд ухвалив рішення, які містять такі висновки:

– непідтвердження контролюючим органом наявності належним чином засвідченої відмови платника податків у допуску до проведення перевірки як необхідної умови для застосування адміністративного арешту свідчить про відсутність підстав для застосування арешту коштів, які перебувають на банківських рахунках, шляхом зупинення видаткових операцій на таких рахунках (постанова Верховного Суду від 22 січня 2021 року у справі № 803/205/16);

– не показавши під час перевірки службове посвідчення посадової особи контролюючого органу платникові податків, а також його посадовим (службовим) особам, уповноваженому представнику чи особам, які фактично проводять розрахункові операції, посадові (службові) особи контролюючого органу, зазначені в направленні на проведення експертизи, не мають права на документальну виїзну або фактичну перевірку, навіть за умови наявності у них довідки про належність до посадових осіб податкових органів. У такому разі адміністративний арешт – необґрунтований (постанова Верховного Суду від 23 квітня 2021 року у справі № 808/1031/17);

– висновки судів про відсутність у контролюючого органу повноважень на звернення до суду з позовом про накладення арешту на кошти платника податків шляхом зупинення видаткових операцій на банківських рахунках є передчасними без установлення обставин, що були підставою для застосування такого арешту (постанова Верховного Суду від 27 травня 2021 року у справі № 820/3541/17) (<https://sud.ua/ru/news/blog/205215-onovlennya-institutu-administrativnogo-areshtu-koshtiv-i-mayna>). – 2021. – 16.06).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Юрій Гусев, генеральний директор Державного Концерну «УкрОборонПром»

УКРОБОРОНПРОМ: реформувати не можна залишити

За 30 років незалежності Україна розробила низку військово-транспортних літаків, серед яких Ан-70 є одним із найкращих у своєму класі. А три найновітніші літаки Ан-178, контракт про будівництво яких було підписано за сприяння та у присутності Президента України Володимира Зеленського 29 грудня 2020 року, вже будуються для ЗСУ. Український бронетранспортер БТР-4 входить у 10-ку найкращої легкоброньованої колісної техніки. За високоточним артилерійським озброєнням – снарядами «Квітник» і його модифікацією «Барвінок» – Україна посідає 6-те місце у світі за спроможністю виготовляти таку надточну зброю після США, Китаю, Росії, Ізраїлю та Швеції. Насамкінець вперше в історії незалежної України створено і серійно виготовляється протикорабельний ракетний комплекс «Нептун» та високоточні реактивні снаряди «Вільха» і «Вільха-М».

Крім того, Україна – одна із небагатьох країн світу, яка виготовляє двигуни до танків, а ще розробляє радары майбутнього, якими найпотужніші армії удосконалюють свою протиповітряну оборону.

Однак, попри значні досягнення у сфері оборонно-промислового комплексу, 7 з 30-ти років незалежності Україна захищає свій суверенітет у війні з агресором – Російською Федерацією. І щоб відновити контроль над тимчасово окупованими українськими територіями, Укроборонпром та підприємства-учасники як державні виробники озброєння та військової техніки (ОВТ) мають бути реформовані. Перемога – на боці того, хто готується до війни майбутнього. Саме цю глобальну мету – підвищити ефективність державного ОПК та зміцнити обороноздатність Збройних сил України для відсічі ворогу –

покладено в основу законопроекту № 3822, який парламент невдовзі розгляне у другому читанні.

Виклики для державного ОПК

Україна дістала у спадок 30% оборонної промисловості Радянського Союзу. За часів СРСР ці державні оборонні підприємства жили у режимі освоєння грошей: держава повинна дати їм замовлення та гроші на його виконання. В ті роки битися за клієнтів оборонним заводам не доводилося: поява на внутрішньому ринку, приміром, зброярських компаній з країн – членів НАТО була неможливою.

Крах Радянського Союзу кинув виклик українським державним виробникам ОВТ – навчитися виживати в умовах ринкової клієнтоорієнтованої економіки. Втім, мала кількість прибуткових та ефективних підприємств у структурі Укроборонпрому свідчить про те, що із цим завданням впоралися далеко не усі.

На сьогодні лише 28 підприємств Укроборонпрому зі 118 генерують 98% виручки, решта – перебувають у режимі виживання або накопичення боргів, у т.ч. із зарплати, відсутності обігових грошей та замовлень, низької ліквідності, зношеності обладнання та надлишкового майна, яке потрібно постійно утримувати.

Так, відсутність вільних обігових коштів позбавляє підприємства державного ОПК можливості інвестувати в розробку (R&D) сучасних високотехнологічних та наукоємних зразків ОВТ, що дадуть змогу повернути клієнтів та завоювати нові ринки збуту. На сьогодні Україна витрачає на R&D в оборонці лише 2–3% чистого прибутку, у той час як успішні оборонно-промислові компанії світу – до 25%.

Унеможлиблює серійну появу нових зразків ОВТ й тотальна застарілість виробничого устаткування. На сьогодні зношеність обладнання в державному секторі ОПК сягає в середньому 80%.

Обтяжують підприємства Концерну й надлишкові активи: понад 1,85 мільйона квадратних метрів з майже 9-ти мільйонів кв. м – надлишкове майно, яке вже давно не задіяне

у виробничих процесах. Водночас витрати на його утримання щомісяця зростають, негативно відображаючись на собівартості продукції та загальному економічному стані підприємств.

Врешті-решт, накопичені за роки незалежності України борги у понад 14 мільярдів гривень роблять окремі державні підприємства неспроможними ефективно виконувати замовлення. Тим часом середній вік працівників на заводах Концерну рік у рік зростає і на сьогодні становить 54 роки. Натомість середній вік представників найважливіших для оборонки професій – вищого інженерно-конструкторського складу – ще більший: 65 років.

У підсумку усе це призводить до того, що один наш працівник заводу виробляє за рік товарів і послуг на 20 тис. доларів, в той час як працівник оборонної компанії країни – члена НАТО – на 350 тис. доларів. Тобто майже у 20 разів більше. Це велика проблема для державного сектору ОПК України, оскільки оборонка в усьому світі є передусім інноваційною галуззю. Доказом цьому слугує факт винайдення Інтернету Американською агенцією оборонних технологій.

Здобутки державного ОПК

Попри масштабні виклики, які стоять перед державним ОПК, та зменшення частки підприємств – учасників Укроборонпрому в державному оборонному замовленні (тогоріч – лише 36%), Збройні сили України залишаються головним державним замовником з найвищим пріоритетом. Своєчасне, повне та якісне забезпечення потреб сил безпеки та оборони України військовою технікою та озброєнням є головним завданням і навіть місією Концерну.

Яскравим підтвердженням цього є зростання виробництва ОВТ на підприємствах Укроборонпрому. Так, за 4 місяці 2021 року у порівнянні з аналогічним періодом минулого року наші підприємства наростили обсяги виробництва на 21%.

Крім того, чистий прибуток Укроборонпрому за 2020 рік збільшився в 2 рази у порівнянні з 2019 роком і становить 2,5 мільярда гривень.

Сума укладених контрактів спецекспортерами за 4 місяці 2021 року

у порівнянні з аналогічним періодом минулого року збільшилася у 2,4 рази і становить 280,5 млн дол.

Врешті-решт, з січня 2020 року підприємства Укроборонпрому зекономили понад 1 мільярд гривень, добровільно перейшовши на закупівлі через систему Prozorro.

І це здобутки лише за останній – ковідний – рік.

За 30 років незалежності Україна розробила низку військово-транспортних літаків, серед яких Ан-70 є одним із найкращих у своєму класі. А три найновітніші літаки Ан-178, контракт про будівництво яких було підписано за сприяння та у присутності Президента України Володимира Зеленського 29 грудня 2020 року, вже будуються для ЗСУ. Український бронетранспортер БТР-4 входить у 10-ку найкращої легкоброньованої колісної техніки. За високоточним артилерійським озброєнням – снарядами «Квітник» і його модифікацією «Барвінок» – Україна посідає 6-те місце у світі за спроможністю виготовляти таку надточну зброю після США, Китаю, Росії, Ізраїлю та Швеції. Насамкінець вперше в історії незалежної України створено і серійно виготовляється протикорабельний ракетний комплекс «Нептун» та високоточні реактивні снаряди «Вільха» і «Вільха-М».

Крім того, Україна – одна із небагатьох країн світу, яка виготовляє двигуни до танків, а ще розробляє радары майбутнього, якими найпотужніші армії удосконалюють свою протиповітряну оборону.

Однак для помітнішого – квантового – стрибка у зміцненні обороноздатності України та перемоги потрібні докорінні зміни. Скоротити технологічний розрив із провідними гравцями світового ринку ОВТ, дати підприємствам Концерну нові можливості для розвитку, та – найголовніше – відновити контроль над тимчасово окупованими українськими територіями покликаний законопроект №3822. Простіше кажучи, підприємства Укроборонпрому мають бути корпоратизовані за стандартами ОЕСР та обезпечені від корупційних ризиків й прямого політичного впливу.

І робота у цьому напрямку триває. Так, з грудня 2020 року на доручення Президента України здійснюється підготовка до корпоратизації підприємств Концерну. А нещодавно парламентський Комітет з питань нацбезпеки, оборони та розвідки вдруге одногосно рекомендував депутатам підтримати законопроект №3822 у другому читанні.

Перспективи державного ОПК

На сьогодні підприємства державного ОПК мають застарілі форми управління – унітарну чи казенну, які не дозволяють їм відповідати викликам сучасності. Це зумовлено тим, що тривалий час наші оборонні заводи працювали самі по собі, а Концерн виконував роль квазіміністерства. Нарешті і Україна стала на шлях запровадження корпоративної моделі управління в секторі ОПК, яку успішні оборонні компанії світу перейняли ще 20–30 років тому.

Що дасть реформа Укроборонпрому, законодавчу рамку якої визначає законопроект №3822?

Перше. Корпоратизація Укроборонпрому – це перетворення негнучких оборонних підприємств на сучасні акціонерні товариства. Корпоратизація відкриє доступ до капіталу, інвестицій та міжнародного трансферу технологій. Після перетворення архаїчної структури нашого державного ОПК на сучасний бізнес, ми зможемо залучати прямі іноземні інвестиції, започатковувати спільні підприємства з іноземними партнерами та створювати додаткову вартість нашої продукції. Українська оборонка стане привабливим та надійним партнером на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Друге. Корпоратизація дасть можливість ефективно об'єднати виробничі потужності підприємств, подолати «розпорошеність» виробничих активів, ресурсів і технологій між різними державними підприємствами – учасниками Концерну, що на сьогодні значно ускладнює комплексні виробничі процеси і, на жаль, подекуди призводить до спорів між підприємствами Концерну.

Третє. Корпоратизація Укроборонпрому робить більш ефективними виробничі процеси

на підприємствах. Ефект від такої можливості легко пояснити на прикладі централізованих закупівель, які команда Укроборонпрому запровадила на початку 2020 року. 211 мільйонів гривень нам вдалось заощадити, об'єднавши закупівлі одного й того ж самого товару або послуг підприємств Концерну в один тендер.

У підсумку трансформація державного ОПК дозволить створювати зброю майбутнього – сучасну, високотехнологічну, наукоємну, з використанням штучного інтелекту. Ту, яка допоможе українській армії здійняти жовто-блакитний стяг у Донецьку та Луганську, Сімферополі та Севастополі.

Саме тому Укроборонпром не можна залишати у такому стані і саме тому Президент доручив терміново реформувати державний ОПК, для чого необхідно об'єднатись та у другому читанні схвалити законопроект №3822.

РАЗОМ РОБИМО УКРАЇНУ СИЛЬНОЮ!
(https://censor.net/ru/blogs/3269968/ukroboronprom_reformuvati_ne_mojna_zalishiti). – 2021. – 07.06).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Микола Мельник, директор аналітичної групи «Левіафан»

Правове врегулювання питань побратимства

Минулого тижня було зареєстровано законопроект №5595 «про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту прав побратимів та посестер»

(Автор Олексій Жмеренецький)

Законопроект пропонує визнати в законодавчому полі практику побратимства і надати побратимам наступні права:

- допуск до побратима/посестри під час лікування на рівні членів родини
- надання паліативної допомоги в частині психосоціальної і моральної підтримки на останніх стадіях перебігу невиліковних захворювань побратима/посестри
- право отримувати інформацію про смерть побратима/посестри, право бути присутніми

при дослідженні причин його смерті та ознайомитися з висновками щодо причин смерті, а також право на оскарження цих висновків до суду.

– засвічення заповіту під час безпосередніх бойових дій. (Уявіть, що ви в жопі, всюди прилітає, і тут вам захотілось скласти заповіт, і затвердити його можуть лише побратими/посестри, які були зареєстровані командиром частини.

Відповідно до законопроекту:

«Побратим, посестра – військовослужбовці, які мають взаємні дружні стосунки, в основі яких лежить взаємна повага, взаєморозуміння і взаємодопомога, спільність інтересів і духовна близькість.

Військовослужбовець інформує про наявність побратима та або посестри свого безпосереднього керівника шляхом надання рапорту у порядку підпорядкованості командирові військової частини (корабля).

Забороняються будь які прояви дискримінації або надання переваг побратиму/посестрі при проходженні ними служби в Збройних Силах України».

На думку авторів законопроекту фіксація в законодавчому полі неформальних відносин буде сприяти усуненню конфліктів інтересів в майбутньому.

Законопроект сам по собі породжує дискусію, щодо нового соціального явища, як побратимства/посестринства, який зараз є в бойових підрозділах.

У той же час я офігів, коли прочитав опус Олег Жданов «Свавілля і військове кумівство: як закон про побратимів перетворює армію на ОЗУ», де він вважає, що інститут побратимства розвалить нафіг армію. Із претензій:

Звинувачення №1

«По-перше, якщо, наприклад, я напишу рапорт, що у мене є такий-то побратим, а ця людина з часом отримує капітанську посаду, ви думаєте, він не допоможе мені просуватися по службі? Побратим – це ж як кум».

Терпляче відповідаю і зараз в армії, однокурсники, куми, кореша, люди об'єднані спільним бойовим досвідом один одного підтягують так, що аж гай шумить. Дослідить

круговерть кумів на керівних посадах військових підрозділів, і все стане зрозуміло.

Звинувачення №2

«По-друге, якщо п'ятеро військовослужбовців напишуть рапорти про побратимство, і когось із них образить командир або хтось із інших службовців, вони зможуть спокійно піти і набити морду будь-кому, хто образив їх побратима».

Ну то ж понятно, що зараз в армії, не б'ються, не курять, маршкують строем і у вільний від бойових дій час читають статут. Зараз же взагалі не буває бійок. Всі кастровані котики.

Звинувачення №3

«По-третє, якщо у хлопця є цивільна дружина, і він розповів про неї своїм побратимам, у разі, якщо раптом його вб'ють, ця жінка зможе прийти до матері цього військового і сказати: «Вибачте, він усе заповідав мені, включаючи допомогу після його смерті». І побратими цей заповіт підтвердять»

Видно, що Олег трохи не обізнаний, що допомогу після смерті отримують члени родини, до яких цивільні дружини не відносяться, і через заповіт це жодним чином не виправити. Зазначу, що і зараз начальник частини може засвідчувати заповіт солдата, якщо нотаріуса немає поряд. Скільки ми знаєм фактів зловживань цим правом? Тобто якщо зловживання є, то вони є і зараз. І слід думати, як їх комплексно виправити. І знову ж таки, військовий визначає пепелік осіб, яких він вважає побратимами/посестрами не в час бойових дій, а в спокійних обставинах в присутності командира частини.

Звинувачення №4

«Побратимство – це кругова порука, яка і так всюди буде узаконена»

Тобто, коли особа засвідчує в офіційний спосіб, що вона вважає певну особу дружньою за інших, це шлях до узаконення корупції, чи все ж шлях до офіційного визнання конфлікту інтересів при застосування антикорупційних практик?

Звинувачення №5

«чому б офіцерам у такій організації як Генеральний штаб не написати рапорт і не записатися в побратими, створивши таким

чином, по суті, організоване злочинне угруповання, яке буде лобіювати якісь інтереси на закупівлях, на тендерах, на просуванні по службі своїх людей».

Ну так вони і зараз це творять, тільки офіційно не заявляючи про свої дружні стосунки.

Звинувачення №6

«Уявіть, в роті в середньому 75 осіб. Якщо буде створена група з п'яти побратимів, та вони вже через місяць поставлять цю роту на вуха разом із командиром!»

Тобто зараз солдати всередині підрозділів не дружать між собою, не допомагають один одному, не вписуються один за одного, а весь час читають статут і повторюють присягу. У будь-якому підрозділі є неформальні групи по інтересах, але щось за повних сім років війни я не бачив, щоб солдат починав командувати ротою при живому командирі.

Я не знаю куди поділась вся експертність Жданова (тегніть його хтось) при написанні цього опусу, але сподіваюсь, що в цьому винен ретроградний Меркурій, а не відсутність у військового експерта реального бойового досвіду російсько-української війни та розуміння проблем рядового бійця (https://censor.net/ru/blogs/3270799/pravove_vregulyuvannya_pitan_pobratimstva). – 2021. – 11.06).

Блог на сайті «Zaxid.net»

Про автора: Наталія Піпа, народна депутатка України, фракція «Голос»

Вчителі у громадах отримують лише 80% заробітної плати. Як це змінити?

Реформа децентралізації, яка триває в Україні з 2015 року, передбачає об'єднання громад, формування ефективної та відповідальної місцевої влади та забезпечення комфортного й безпечного середовища для проживання людей.

Саме внаслідок децентралізації, у 2020 році було сформовано новий адміністративно-територіальний устрій України. І саме через це виникла проблема з оплатою праці вчителів.

Держава гарантує освітню субвенцію на зарплати вчителів

Заробітні плати вчителів оплачуються з державного бюджету через субвенцію. Згідно з формулою Міністерства освіти, оплата вчителя залежить від кількості учнів. У сільських школах зазвичай учнів менше, а в міських – більше. Відповідно, формула це враховує, і має коефіцієнт для сільських шкіл, який прирівнює оплату сільського вчителя до його колеги в місті.

Коли громади об'єднали, сільські школи формально почали вважатись міськими школами, хоча залишились на своїх місцях. І заробітні плати тепер їм нараховують за формулою міських шкіл. Кількість дітей в школах не змінилась. Тож вчителі сільських шкіл почали отримувати менше з січня 2021 року.

Чому ні Міністерство освіти, ні Міністерство фінансів не передбачили цю проблему на етапі формування Державного бюджету – для мене загадка. Адже це було очікувано. За словами профільного заступника Міністра освіти, проблему наразі виявлено в 5 областях, серед яких: Львівська, Франківська, Одеська, Харківська і Дніпропетровська.

Є громади, які мають достатньо коштів, щоб перекрити нестачу. Але є менш спроможні громади в кожній з проблемних областей, які не мають надлишкових грошей. Йдеться про доволі великі суми. Я як депутат-мажоритарник знаю про нагальні потреби, які є зокрема у Львівській області, де на рік не вистачає 243 млн грн.

Зробити «перекидку» коштів зі сфери ЖКГ, охорони здоров'я чи ввести додаткові податки для приватного сектору є неможливим та несправедливим.

Логічно, що для працівників сфери освіти, які працюють не в багатих громадах виникає питання: чому їхні колеги із сусідніх, більш заможних територіальних громад, отримують більше коштів при тому, що умови праці та навантаження однакові?

Те, як зараз пробують точково вирішувати ситуацію нагадує черпання води дірявим відром. Потрібно не закривати прогалини, а оперативно продумати систему: як виділяти допомогу, яким чином має відбуватися розподіл коштів тощо.

Міністерство освіти України та Міністерство фінансів України мають негайно діяти. Слід проаналізувати потреби освітньої сфери – розглянути варіанти збільшення розміру субвенцій тим, хто її потребує, та здійснити перерахунок коефіцієнтів у формулі розподілу освітньої дотації для громад.

Територіальним громадам слід проаналізувати та вирахувати оптимальну кількість шкіл для того, щоб акцент йшов не на чисельність шкіл, а на якість та умови навчання. Бо якісна освіта – це вклад в майбутній розвиток.

На освіті не можна економити. Україні потрібні розумні діти!

Середня зарплата українського вчителя складає 325 доларів на місяць. Тобто, це близько 4000 доларів на рік, можна сказати, що ми майже наближаємося до обіцяних командою Зеленського 4000 доларів, правда обіцянки були щодо місячної заробітної плати, а не річної.

Для порівняння з європейськими країнами, можна використати дані ОЕСР – річна зарплата вчителя в Німеччині та Швейцарії становить 50 тис. дол. на рік. У більшості розвинених європейських країн навіть молодий педагог після закінчення вишу отримуватиме 40 тис. дол. на рік.

Заробітну плату українського вчителя у 2021 році можна вирахувати за допомогою спеціального онлайн-калькулятора.

Як можна покращити якість освіти і систему нарахування заробітних плат вчителям:

Оптимізація мереж – покращення умов навчання шляхом оптимізації кількості шкіл, які будуть ефективно функціонувати. Рішення, щодо покращення умов навчання мають бути сформовані громадами на місцях.

Внесення змін до фінансування освіти – Міністерство фінансів України має розробити пропозиції для внесення змін до бюджету України або запропонувати перерозподіл субвенцій (перевага ОТГ, в яких суттєвий дефіцит).

Розроблення релевантної формули нарахування заробітної плати на основі трьох різних коефіцієнтів для:

сільської місцевості;

міст до 50 тисяч;

обласних центрів.

І наостанок, в освітньому процесі є дві основи: якість та оперативність. Якість забезпечить нашу державу розумними та свідомими людьми, які будуть мати широкі можливості для реалізації. І якщо перед такими людьми стане вибір поїхати на полуницю до сусідньої Польщі чи залишитися в Україні і зробити все для її процвітання, вони оберуть другий варіант.

А оперативність у реформуванні освітньої сфери дасть можливість пришвидшити процес розвитку якісної освіти та гідних умов для освітян та учнів (https://Zaxid.net/vchiteli_u_gromadah_otrimuyut_lishe_80_zarobitnoyi_plati_yak_tse_zminiti_n1520307). – 2021. – 09.06).

Блог на сайті «Zaxid.net»

Про автора: Богдан Михалусь, засновник компанії «ГрінЕра Україна»

Пакет НЕ потрібен!

7 червня Президент Володимир Зеленський підписав, прийнятий українським парламентом, Закон «Про обмеження обігу пластикових пакетів на території України». І це, насправді, великий крок на шляху до свідомого поводження з відходами.

Світова пластиково-пакетна історія почалася в 60-х роках минулого сторіччя в США. В Україну ж пластикова упаковка потрапила двадцятьма роками пізніше. Гадаю, міленіали ще можуть згадати торбинки-авоськи своїх бабусь чи мам, і потім – раптовий бум на пластикові пакети. Останні обійшли своїх «тканинних попередниць» у зручності: їх не треба носити завжди з собою, прати, вони не промокають, ще й коштують копійки. Перевагою стало різноманіття асортименту: від легендарного чорного «BOSS» і фіолетового «BMW», пакетів у клітиночку, в квіточку, до пакетів із зображеннями поп-зірок. Пластикові пакети використовували замість сумок, з ними ходили на роботу, базар чи в магазин. А що вже говорити про пакети «масочки», в яких

продавали все, що потребувало такої упаковки, й що не потребувало, – в супермаркетах ці пакети можна брати безкоштовно і по нині.

Отак, вже тридцять років поспіль, ми щоденно бездумно набирали тоннами непотріб. Нічого не знаючи та не думаючи про те, де, як та скільки часу така кількість пластику лежатиме й розкладатиметься, а головне – з якими наслідками для довкілля.

Станом на 2021 рік у світі нараховують вже 33 країни, в яких повністю заборонене використання та обіг деяких видів пакетів з пластику. Ще 53 країни ввели часткову заборону або додаткове оподаткування на пластикові пакети. Однією з перших на наслідки масового використання пластикових пакетів звернула увагу Данія, ввівши ще у 1994 році додатковий податок для виробників пакетів з пластику. Обмеження обігу чи повна заборона використання пластикових пакетів стали загальноєвропейським трендом десять років тому. Так, у 2011 році Італія першою в ЄС повністю заборонила пластикові пакети.

В Україні ж перші кроки до зменшення продукування й використання настільки агресивної до довкілля упаковки ми робимо тільки зараз.

На сьогодні, окрім нечисельної спільноти екосвідомих людей, мало хто може уявити своє життя без пластикових пакетів. Ми просто звикли використовувати їх скрізь: як одноразову тару для транспортування харчів та одягу з магазинів, для зберігання сипучих продуктів та ще купи хатньої дріботи. Тож, прогножую, що перехід до альтернативи пластиковим пакетам буде болючим, в першу чергу для звичайної людини. Адже бізнесу в цьому випадку нікуди буде подітися, його штрафуватимуть в разі порушення Закону. Українці ж до січня 2022 року мають докорінно переглянути свої споживацькі звички, свою поведінку.

Все починається з того, що ми банально за 30 років розучилися свідомо ходити на закупи. Тут я маю на увазі плановано, коли наперед знаєш про шопінг, і маєш можливість взяти з собою тару для продуктів. Більшість же людей, «забігаючи» в магазин, настільки не задумується над тим, чи потрібен їм

черговий пакет, що у відповідь на запитання продавця на касі: «Пакет потрібен?», – просто киває головою. Щоб вдома, за якихось 20 хв, поповнити всім відомий «пакет з пакетами» ще одним шматком пластику.

Такі, вкоріненні роками, звички є найбільшою перепоною на шляху до реформ, адже вони формують поведінку. А будь-які суспільні покращення, своєю чергою, майже завжди вимагають саме зміни поведінки. На жаль, поведінкові зміни – тривалий та часто затратний по ресурсах процес. Тому просто заборонити щось – недостатньо, на місце старих звичок треба прищеплювати нові.

В ідеалі, за перехідний період, Уряд мав би провести масштабну інформаційну кампанію по всій Україні. Це мають бути прості та зрозумілі кожному меседжі про альтернативу пластику в пакуванні та транспортуванні. Аби, коли Закон вступить в дію, люди без стресу, більш органічно пристосувалися до змін.

Загалом, основа в таких змінах – це усвідомлення громадськістю проблеми та формування відповідного ставлення до неї. Свідомість – всьому голова.

Як гадаєте, скільки людей задумується над тим, куди далі прямує сміття з контейнерних баків на їхньому подвір'ї? Повірте, одиниці. У нашої людини ще змалечку єдиний принцип, пов'язаний зі сміттям, – це радянське «не сміти». Що, по суті, означає просто донеси сміття до смітника. Але для сучасного світу, з його викликами, такого ставлення замало. Сьогодні вимагає від нас осмисленого ставлення до того, що ми продукуємо в процесі життєдіяльності та до наслідків наших дій.

Тож компанія «ГрінЕра Україна», яку я очолюю, багато зусиль вкладає в навчання та просвіту, і це стосується не лише фахівців нашої компанії, яким ми даємо можливість побачити та перейняти досвід колег із Заходу, а й звичайних мешканців Львова. Так, ОСББ, з якими ми співпрацюємо, отримують усю необхідну інформацію про те, як сортувати сміття, які відходи придатні до переробки, а які – ні. Також працівники «ГрінЕра Україна» періодично проводять екоуроки для учнів львівських шкіл, де вчать молоде покоління

правильно поводитися зі сміттям, пояснюють основи сортування та ідею захисту довкілля.

Для самоосвіти в питанні проблем, пов'язаних із несвідомим використанням пластикових пакетів, можу порадити перегляд американського документального фільму «Bag it», де дуже просто та наочно висвітлено масштаби вже наявних екологічних негараздів, спричинених таким ставленням та можливі альтернативи щоденному використанню пластикових пакетів. Можливо, ця стрічка надихне вас стати частиною змін вже зараз, адже головне – пам'ятати, що зміни починаються з кожного (https://zaxid.net/paket_ne_potriben_n1520459). – 2021. – 11.06).

Блог на сайті «Україна комунальна»

Про автора: Олексій Хабатюк

«Розбір польотів» законопроекту про реструктуризацію заборгованості тепловиків та водоканалів

Законопроект же настільки масштабний в грошах, що більшості навіть важко осягнути. Там не те що багато, а ДУЖЕ багато грошей.

15 червня рада прийняла за основу законопроект № 3508-д <https://bit.ly/3gzTs8z>. Те, що не прийняли в цілому, – добре, звичайно. Бо було б взагалі лихо.

Законопроект же настільки масштабний в грошах, що більшості навіть важко осягнути. Там не те що багато, а ДУЖЕ багато грошей.

***100 мільярдів гривень! *** (хоча насправді там суттєво більше. Але 100, так 100! Добре ж запам'ятовується)

#3508д складний для розуміння, тому розкладу його «на атоми», – складові, які пов'язані причинно-наслідковими зв'язками:

1) які можна аналізувати окремо від інших та
2) із яких можна скласти загальну картину та
3) які можна вилучити із законопроекту, якщо вони необґрунтовані/корупційні/шкідливі та не порушивши інші «атоми».

Почну з норми споживання газу

За що ж заплатять газзбутам всі платники податків з державного бюджету (Тетчер же пам'ятає про податки).

Пряма мова #3508д:

за «вартість обсягів природного газу, відображеної в обліку постачальників природного газу в період з 1 жовтня 2014 року до розрахункової дати в зв'язку з визнанням судами незаконними та нечинними актів Кабінету Міністрів України про затвердження норм споживання природного газу населенням без лічильників – в цілях погашення заборгованості включених до Реєстру суб'єктів ринку природного газу, в тому числі підтвердженої судовими рішеннями, які набрали законної сили, за договорами купівлі-продажу (постачання) природного газу для постачання побутовим споживачам, укладеними з акціонерним товариством «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України», а також за договорами про надання послуг транспортування природного газу перед особою, що здійснювала функції оператора газотранспортної системи до 31 грудня 2019 року включно та/або особою, що здійснює функції оператора газотранспортної системи з 1 січня 2020 року».

Простими словами – всі українці мають доплатити газзбуту за газ, який він за більш ніж 6 років нарахував населенню без лічильників. І це все нібито з причини скасування судами постанов КМУ про норми споживання.

Когось можливо і переконають на емоціях, що порушення Уряду потрібно врегулювати таким спеціальним законом і поставити крапку. Але не мене.

Чому? Бо там де гроші – не місце емоціям. А там де дуже великі гроші – тим більше.

Як же газзбут «умудрився» утворити борг перед Нафтогазом, що його тепер потрібно заплатити з бюджету?

Найкраще це продемонструвати на прикладі сім'ї з трьох людей, які живуть у квартирі в районному центрі, де давно припинили централізоване гаряче водопостачання, мають лише газову плиту і не мають лічильника газу.

На вулиці, наприклад, жовтень 2017. Квартир без індивідуального лічильника було тоді біля 2,5 мільйонів.

Цій сім'ї приходить рахунок за газ за вересень із обсягом споживання: 3 особи по

5,4 куб.м на особу в місяць = 16,2 куб. м по 6,96 грн/куб. м = майже 113 грн . Все здавалось би правильно і по закону (<https://bit.ly/3gEbLJH>). Але десь за рік-два, сім'я дізнається, що їй нараховували за той місяць більший обсяг газу: 3 особи по 18,3 = 54,9 куб. м по 6,96 грн/куб. м = 382 грн. В три рази більше! І приходить рахунок від газзбуту із таким поясненням (на фото).

І це все відбувалося протягом ШЕСТИ років для мільйонів споживачів. В результаті споживачам було «намальовано» віртуальних боргів на мільярди гривень.

Як же так сталося?

Ось тут давайте без емоцій, а технічно і як мало б бути по законодавству.

1. Нарахування за газ робить газзбут на основі даних про обсяг споживання, які надає ОБЛГАЗ. Завдання газзбуту помножити обсяг газу на його ціну.

2. Якщо у споживача немає лічильника, то ОБЛГАЗ нараховує обсяг спожитого газу за ЧИННИМИ в розрахунковому місяці нормами споживання.

А в реальності було так:

1. Облгаз робив нарахування обсягу споживання не за чинними в цьому місяці нормами споживання, а за більш високими НЕЧИННИМИ нормами споживання (<https://bit.ly/3gsjADu>). Облгаз порушив закон!

2. Газзбут не використовував дані облгазу про обсяг споживання, а робив нарахування споживачам за ЧИННИМИ в цьому місяці нормами споживання. Газзбут те ж порушив закон, бо мав брати дані облгазу.

3. На газзбуті В РЕЗУЛЬТАТІ ПОРУШЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА облгазом і самим газзбутом сформувалась штучна заборгованість споживачів.

Спостережливий читач може сказати, що ті ж “знижені норми споживання” були визнані судом незаконними і тому облгаз мав право не нараховувати за ними обсяги. А от і ні, бо на момент нарахування знижені норми споживання були чинними, а визнають їх незаконними лише в майбутньому.

Інший читач скаже, що газзбут прямо таки благодійник, бо нараховував споживачу менші

суми для сплати – за низькими нормами споживання. А от і знову ні, бо газзбут не мав свого газу і не купував його на ринку для перепродажу його населенню, а де-факто брав його в Нафтогазу в рамках ПСО і не платив за нього, тим самим перекладаючи проблему на Нафтогаз. Газзбут не страждав.

Але й це звичайно не все. Облгаз завищуючи обсяги споживання населенням отримував в свої газові мережі від Нафтогазу газу більше ніж це було передбачено законодавством. І всі ті стенання облгазів у ЗМІ, що вони страждають від зниження Урядом норм споживання та утворення у них небалансів газу, – відверта маніпуляція і брехня.

Тому тут не закони типу #3508д потрібно приймати, а розслідувати хто і як в облгазах та газзбутах всі ці роки порушував законодавство. Але розслідувати потрібно не лише ці порушення, а й те хто і як допустив прийняття незаконних рішень Уряду, бо де-юре незаконним рішеннями було нанесено шкоду всім суб'єктам ринку газу.

Більше того, шкода не лише пряма, а й опосередкована. Бо шість років “діяльності” уряду зі зниження норм споживання під палкими гаслами «турботи про споживача» та «боротьби з олігархами» були імітацією бурхливої діяльності. Шість втрачених років. Шість років демотивації споживачів ставити лічильники, бо їх вводили в оману, що норми споживання нібито низькі. І вбивали мотивацію мати лічильник газу.

Ось такі дуже дорогі прості рішення! А #3508д – не рішення цієї проблеми, а її приховування без притягнення до відповідальності причетних та без висновків на майбутнє. Для цього не потрібні спеціальні закони, все є в діючому законодавстві (<http://blog.jkg-portal.com.ua/ua/blog/one/rozbr-polotv-zakonoprojektu-pro-restrukturizaciju-zaborgovanost-teplovikv-ta-vodokanalv>). – 2021. – 16.06).

**Блог на сайті «Обозреватель»
Про автора: Віталій Ковальов**

Останній варіант реформи СБУ – подарунок агресору під час війни?

Реформа СБУ виходить на фінішну пряму – парламент скоро має голосувати за новий закон. Але яким би прогресивним не називали депутати своє дітище, вони забувають згадати про всі ті «міни уповільненої дії», які в ньому приховані.

Сьогодні ці міни, може, не такі й помітні, та завтра можуть обернутися повним паралічем обороноздатності. От про це автори «забули» згадати навіть на засіданні парламентського комітету з питань нацбезпеки та оборони, де 16 червня розглядали проект до другого читання.

Хоча ніби всім очевидно: реформа СБУ має відбуватися виключно в інтересах країни, з урахуванням усіх загроз. Перш за все – це агресія з боку Росії. І давайте по-чесному – білоруський диктатор теж не викликає довіру.

Натомість наші нардепи пропонують ігнорувати потенційні загрози. Чи як мінімум легковажно ставляться до ризиків. Але згадайте хоча б навчання армії РФ на нашому кордоні у березні! На такі речі треба реагувати негайно, не витрачаючи час на організаційно-правові нюанси, які обов'язково спіткають спецслужбу в процесі реформи.

Звісно, народні депутати, подаючи реформу як копію західної моделі, прагнуть пристосувати СБУ до «стандарту» ЄС і НАТО. Але навряд чи існує в світі загальноприйнятий зразок діяльності спецслужби. Адже кожна країна має власні внутрішні та зовнішні виклики. Саме вони обумовлюють їхню специфіку діяльності. Чого побоюється Прибалтика, того ніколи не зрозуміють, наприклад, Нідерланди.

В українській спецслужбі вже є унікальний досвід боротьби в умовах гібридної війни з Росією. А саме цього, на думку багатьох експертів, бракує спецслужбам західних країн. То що ж вони можуть нам порадити?

Ба більше, СБУ з 2014 року постійно удосконалюється. І особливо – останні кілька років.

Тепер питання за депутатами, які мають прислухатися до фахівців, а не «вигадувати велосипед» за західним зразком.

Бо навіть у країнах Заходу, чії території не окуповані, та де не існує прямої загрози вторгнення, не додумались би позбавити свою спецслужбу надважливих функцій. Слідство, військова контррозвідка, економіка – невже у цих сферах не буває злочинів, які шкодять всій державі?

От наприклад, у законопроекті «Про СБУ» передбачається, що вона може виконувати функцію досудового розслідування тільки до 1 січня 2023 року. А після цієї дати, навіть якщо це терористичний злочин, розслідувати його буде хтось інший. Цікаво хто?

На думку фахівців, за СБУ слід залишати слідство у справах, які стосуються нацбезпеки. Це було би логічно і правильно. Та і в європейській практиці є багато схожих прикладів.

Але ж наші законодавці так «вболівають» за економіку, що готові створювати запобіжник на запобіжнику, аби тільки позбавити спецслужбу можливості адекватно реагувати на такі посягання. Агенти впливу? Не чули про таких! Скуповування акцій на користь «дружніх» держав? Хіба таке буває?! Між тим, Росія робить реальні спроби дестабілізувати нашу економіку, впливати на критичну інфраструктуру.

Не менш цікава ідея – передати військову контррозвідку до Міноборони. Про якість виконання цього рішення (кадри, правову базу, готовність контррозвідників) навіть говорити немає сенсу. Але сам факт, що МОУ само в себе буде шукати шпигунів – м'яко кажучи, суперечить здоровому глузду.

Це тільки ті «міни», що лежать на поверхні законопроекту. Насправді ж їх значно більше. І змінювати Службу треба так, щоб потім не говорити, що «реформа провалилася».

Безпека – це та сфера, яка не терпить непродуманих експериментів. А значить, треба врахувати кожну дрібницю. Відсіяти непотрібне, але зберегти те, що створювалося роками і є життєздатним сьогодні (https://plus.obozrevatel.com/ukr/crime/ostannij-variant-reformi-sbu-podarunok-agresoru-pid-chas-vijni.htm?_gt=1*69wdod*_ga*NDkwMzc3ODAxLjE0NjQxODIwMDQ.*_ga_JBX3X27G7H*MTYyNDI5NTU4NS43MTMuMS4xNjI0Mjk1NjAwLjA.&_ga=2.225919706.1708924743.1623577216-490377801.1464182004). – 2021. – 18.06).

Блог на сайті «Обозреватель»**Про автора:** Микола Княжицький***Альтернативний до президентського Проект про запобігання олігархізації, монополізації і корупції***

Ми з колегами з ЄС, Батьківщини і Голосу подали альтернативний до президентського Проект про запобігання олігархізації, монополізації і корупції.

У чому різниця?

1. Хто і як визначає хто є олігархом?

Основний принцип в президентському законопроекті – кого президент захоче вважати олігархом, той ним і буде. В його проекті статус олігарха надає РНБО, яке не має повноважень проводити будь-які перевірки або дослідження (наприклад щодо встановлення монопольного статусу або впливу на ЗМІ). Відтак, відкривається шлях до свавілля, коли «кожен з вас ~президент~ олігарх»

Альтернативний відштовхується від того, що боротись треба не з олігархами, а з корупцією, яку олігархи множать через належні їм монополії та ЗМІ. Рішення про надання статусу олігарха приймається НАЗК і лише за результатами ряду перевірок і експертиз. Завдяки цьому олігархами визнаються не ті, кого президент просто не любить, а ті, щодо кого є юридичні підстави.

НАЗК працює у зв'язці з Антимонопольним комітетом, який, до речі, підконтрольний президенту. НАЗК веде відповідні реєстри декларацій і перевіряє образ життя чиновників. НАЗК проводить всі необхідні перевірки і притягує чиновників до відповідальності. Тобто воно вже сьогодні готове виконувати цей закон. РНБО ж ні до чого не готове, і якщо воно запуститься, то щонаменше через рік коли за кошти платників податків сформує для нього необхідну інфраструктуру – таку саму, яка вже зараз є у НАЗК.

2. Хто є олігархом?

Президентський законопроект виписаний так, що в Україні жодна особа не потрапить під критерії олігарха. Як наслідок, закон

працюватиме лише якщо взагалі не використовувати встановлені ним критерії. Наприклад, якщо особа володіє телеканалом, вона не може визнаватись олігархом, але якщо у неї є, приміром, блог або який-небудь канал в телеграмі, тоді так, держава буде готова визнати її олігархом. За умов відсутності будь-якої процедури олігархом будуть визнавати кожного, хто не подобається президенту. Звичайна диктатура.

Альтернативний пропонує чіткі критерії, які перевіряються на кожному етапі. Зокрема, перевіряються вартість активів, встановлюється наявність потенційного впливу на ключових державних посадовців (їх перелік є в законопроекті), визначається вплив на ЗМІ, при чому не лише корпоративний, як пропонує президент, а і через фінансування. Ми не сприймаємо боротьбу з блогерами, яку президент пропонує вважати деолігархізацією, і зосереджуємось тільки на телеканалах.

3. Наслідки для олігархів

Президентський законопроект визначає лише один наслідок для олігархів – вони не можуть приймати участь у великій приватизації.

Альтернативній визначає цілу низку зобов'язань, в тому числі у підсиленому моніторингу за належними олігарху підприємствами, щоб вони не перетворились монополії, кожна угода покупки активів підпадає під контроль АМК незалежно від суми угоди. І головне – всі чиновники, які раніше працювали на олігархів, а отже мають з ними зв'язки, підпадають під додатковий моніторинг з боку НАЗК.

4. Фінансування партій і передвиборчих кампаній

Один з ключових способів впливу олігархів на державну владу полягає у фінансуванні виборів. Президентський законопроект дозволяє олігархам фінансувати кандидатів без будь-яких обмежень.

Альтернативній законопроект істотно обмежує олігархів у можливості фінансування виборів, і відповідно, кандидати, які фінансуються всупереч таких обмежень матимуть проблеми з НАЗК і виборчими комісіями.

5. Контроль за ЗМІ

Відомо, що олігархи здійснюють вплив на суспільство через підконтрольні ним ЗМІ. Передусім, через вплив на інформаційну політику, коли той чи інший телеканал працює на підставі темників і поширює чорнуху про одних і хвалить інших.

Президентський законопроект не містить нічого про це.

Натомість альтернативний встановлює вимоги до збалансованості інформації, коли кожен інформаційний посил повинен супроводжуватись оприлюдненням позицій всіх сторін конфлікту, коли забороняється замовчування істотних фактів, завдяки чому

глядачі отримують маніпулятивну інформацію, не гірше ніж те що ми бачимо на ОПТ або Росія24. При чому контроль за збалансованістю здійснюється через авторитетні громадські організації, які працюють в сфері медіа, і які вже зараз регулярно оприлюднюють регулярні звіти про маніпуляції в ефірах українських ЗМІ (https://news.obozrevatel.com/ukr/politics/alternativnij-do-prezidentskogo-proekt-pro-zapobigannya-oligarhizatsii-monopolizatsii-i-koruptsii.htm?_gl=1*187f4hy*_ga*NDkwMzc3ODAxLjE0NjQxODIwMDQ.*_ga_JBX3X27G7H*MTYyNDI5NTU4NS43MTMuMS4xNjI0Mjk3MjYwLjA.&_ga=2.176096994.1708924743.1623577216-490377801.1464182004). – 2021. – 16.06).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 10-11 (215-216) 2021**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:

А. Березельська, Я. Маленко

Комп'ютерне верстання:

Н. Крапіва

Підп. до друку 05.07.2021.

Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 5,82.

Наклад 2000 пр.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач

Національна бібліотека України

імені В. І. Вернадського

03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3

siaz2014@ukr.net